Yunan Mitleri

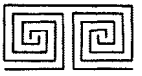
Lucilla Burn

Çeviren: Nagehan Tokdoğan

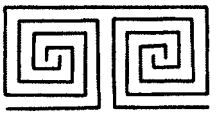
Dünya Mitleri 2

phoenix

YUNAN MİTLERİ

Yunan Mitleri
Lucilla Burn
Kitabın Orijinal Adı: Greek Myths
Çeviren: Nagehan Tokdoğan
Dizi Editörü: Elif Çelik
Kapak ve Sayfa Düzeni: Leyla Çelik
©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.
Aralık 2009,
Phoenix Yayınevi - 215
ISBN No: 978-605-5738-30-3
Phoenix Yayınevi
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay/Ankara
Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx
Faks: 0 (312) 419 16 11
e-posta: info@phoenixkitap.com
http://www.phoenixkitap.com
Baskı:
Desen Ofset A.Ş.
Birlik Mah. 448. Cad. 476.
Çankaya/ANKARA Tel: 0 (312) 496 43 43
Dağıtım:
Siyasal Dağıtım
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx
Faks: 0 (312) 419 16 11
Yerebatan Cad. Salkım Söğüt Sok.
Keskinler İş Merkezi No: 8/505
Sultanahmet-Eminönü/İstanbul
Tel-Faks: 0 (212) 528 86 00
e-posta: info@siyasalkitap.com
http://www.siyasalkitap.com

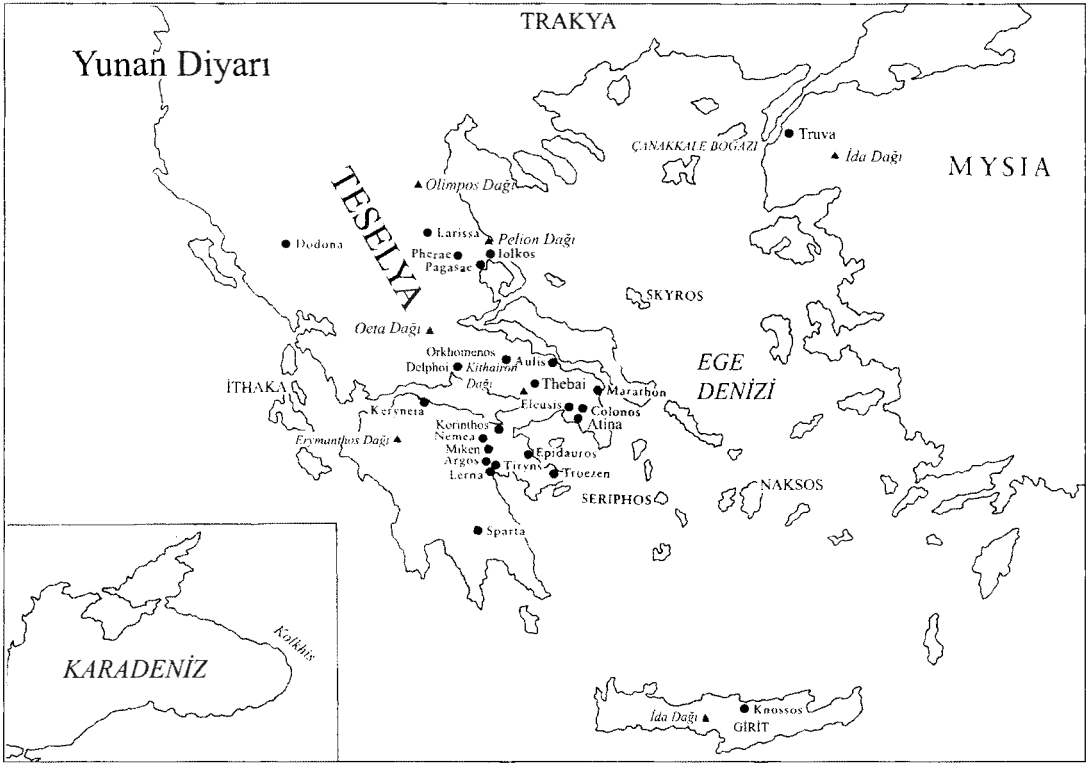
YUNAN MİTLERİ

Lucilla Burn

Çeviren

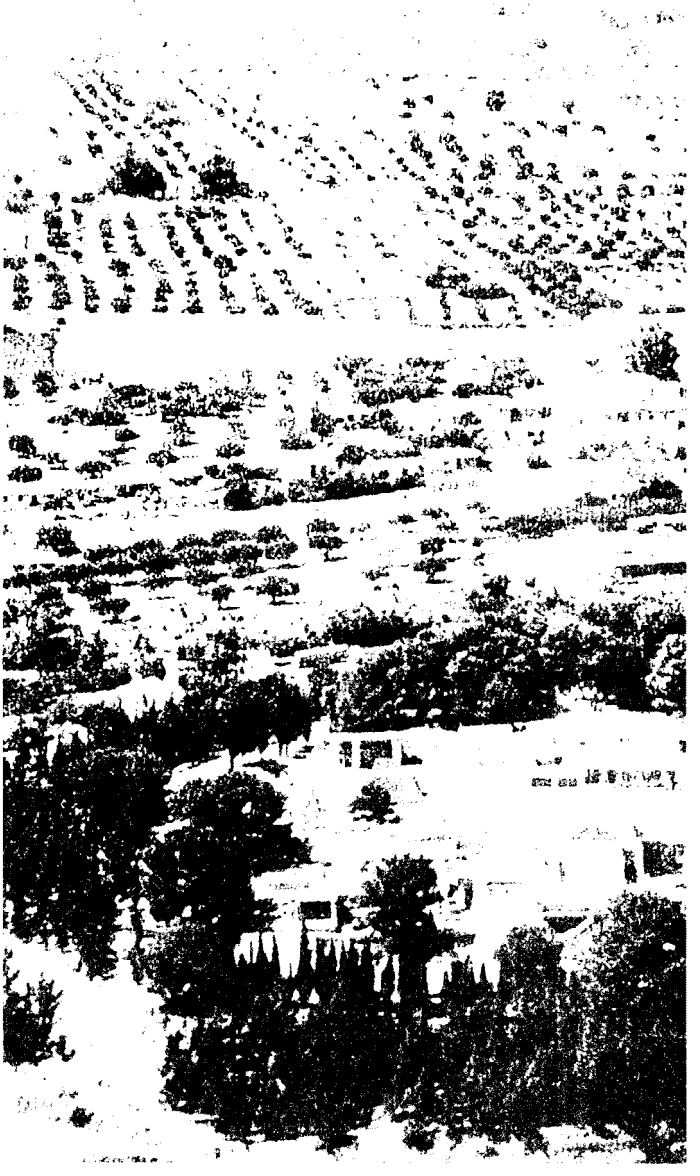
Nagehan Tokdoğan

British Museum'daki Yunan ve Roma koleksiyonları departmanında asistanlık yapmış olan **Lucilla Burn**, şu anda Cambridge'teki Fitzwilliam Museum'da ilkçağ kalıntılarından sorumlu olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda klasik arkeolojiyle ilgili pek çok konferans vermekte; kitapları, makaleleri ve eleştirileri yayınlanmaktadır.

Yunan Diyarı
TRAKYA
ÇANAKKALE BOĞAZI
Truva
İda Dağı
MYSIA
TESELYA
Olimpos Dağı
Larissa
Pelion Dağı
Dodona
Pherae
Iolkos
Pagasae
SKYROS
Oeta Dağı
Orkhomenos
Aulis
Delphoi
Kithairon Dağı
Thebai
Marathon
EGE DENİZİ
İTHAKA
Kryneta
Eleusis
Colonos
Korinthos
Atina
Nemea
Erymanthos Dağı
Miken
Epidauros
Argos
Tiryns
Troezen
Lerna
SERIPHOS
NAKSOS
Sparta
KARADENİZ
Kolkhis
İda Dağı
Knossos
GİRİT

İçindekiler

Giriş	9
Herakles'in Görevleri	23
Atinalı Theseus	37
Truva Savaşı	47
Odysseus'un Öyküsü	65
İason, Medeia ve Altın Post	89
Perseus ve Medusa	97
Oidipus ile Thebai Döngüsü	103
Yaratıcı Miras	115
İlave Okumalar İçin Öneriler	123
Dizin	125

Giriş

Bereket ve toprak tanrıçası Demeter'in kızı Persephone, yeşilliklerin arasında güller, zambaklar, zaferanlar, menekşeler, süsenler ve sümbüllerle dolu bahçede Okeanos'un kızlarıyla birlikte çiçek topluyordu. Homeros'un 'Demeter İlahisi'ne göre bu çiçeklerin arasında en güzeli bir nergis idi;

> Yeryüzü, körpe bakireye Zeus'un planlarına uygun bir tuzak hazırlamıştı... Nergis göz alıcı muhteşemliğiyle, ister ölümsüz bir tanrı isterse ölümlü bir insan olsun, onu gören herkesi kendine hayran bırakıyordu. Kökünden yüzlerce gövde fışkırıyordu. Tüm gökyüzü, tüm yeryüzü ve denizin dalgaları onun güzel kokusu karşısında gülümsemekten kendilerini alamıyorlardı.

Persephone bu karşı konulmaz çiçeğe dokunduğu an, yeryüzü ayaklarının altından kayıp gitti ve babası Zeus'un erkek kardeşi, ölüler diyarının kralı Hades'in at arabası derin yarığın içinden hızla çıktı. Hades tüm haykırışlarına rağmen Persephone'yi çekip aldı ve onu karısı yapmak için ölüler diyarındaki krallığına götürdü. Yalnızca bir tanrıça, Hekate onu çığlıklarını duydu ve yalnızca Güneş Tanrısı Helios tecavüzü gördü;

Persephone'nin aydınlıktan karanlığa götürülürkenki haykırışlarının dağlardaki yankıları ise annesi Demeter'e ulaştı.

Acı ve endişeden perişan halde olan Demeter tanınmamak için başına bir örtü takıp dokuz yıl boyunca dinlenmeden, yemeden içmeden kızını yeryüzünde aradı. Sonra bir gün Helios Demeter'e olanları anlattı ve Persephone'nin amcasıyla evlenmesini Zeus'un istediğini söyledi. Demeter'in acısı yerini öfkeye bıraktı, diğer tanrılarla birlikte yaşadığı Olympos Dağı'nı terk etti ve Eleusis'e ulaşana dek, farklı bir kılıkta yeryüzünde ölümlülerin arasında dolaştı. Keleos'un yurdu Eleusis'te, Keleos'un küçük oğlu Demophon'a dadılık yaptı. Demophon'u geceleri alevlerin arasına yatırarak onu ölümsüz yapmaya çalışıyordu. Bir gece Demophon'un annesi uyumadı, oğlunu ateşin üzerinde görünce dehşet içerisinde çığlıklar atmaya başladı ve bunun üzerine Demeter gerçek kimliğini açıklamak zorunda kaldı. Eleusis halkı tanrıça için bir tapınak inşa etti ve Demeter orada tüm görevlerini bir kenara bırakıp sevgili kızı için yas tuttu:

> İnsanoğlunun beslendiği toprağa en korkunç, en verimsiz yılı sundu, yeryüzü hiç tohum vermedi, çünkü başı çelenkli Demeter tüm tohumları sakladı. Sığırlar boş yere tarlalarda saban sürdü ve pek çok tohum, çiçek açmadan solup gitti.

Sonunda tanrıların tanrısı Zeus bunu fark etti ve Demeter'i huzuruna çağırdı. Ne var ki Demeter kızını tekrar görünceye kadar ne Olympos'a dönmeyi ne de ekinleri büyütmeyi kabul etti. Ve Zeus, habercisi Hermes'i Persephone'yi eve getirmesi için yeraltına yolladı. Kurnaz Hades, ağabeyi Zeus'un Persephone'yi yeryüzüne gönderme isteğini duyunca Zeus'un emrine itaat etti, ancak göndermeden önce Persephone'ye bir nar ağacı tohumu yedirdi. Bu, Persephone'nin geri dönmek zorunda kalacağı anlamına geliyordu. Yani Persephone geçici bir süre için annesi Demeter'e kavuştu. Bunun üzerine Zeus,

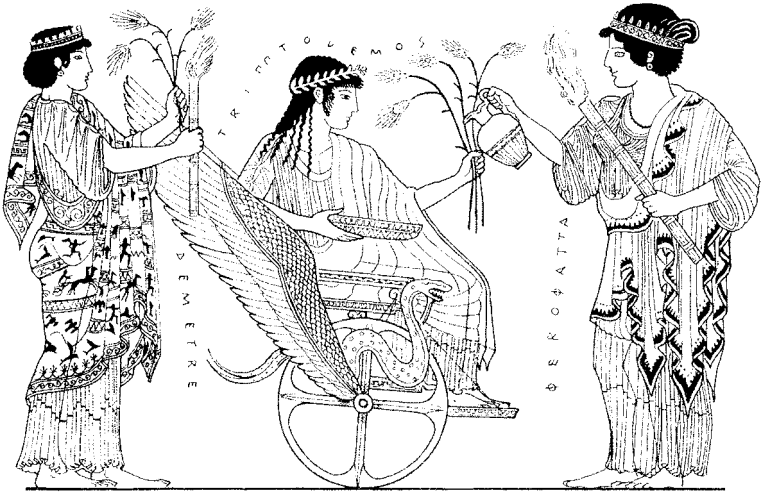
Persephone'nin yılın üçte ikisini yeryüzünde annesiyle, üçte birini ise sisli karanlığın içinde Hades'in karısı olarak geçirmesine karar verdi.

Demeter bu karara boyun eğmek zorundaydı. Artık yeryüzünde arpalar büyüyor, ayaklarının altında olgunlaşıyordu. Eleusis'e döndüğünde, oradaki halkın önde gelenlerine kendisi ve kızı Persephone için yapılması gereken törenleri anlattı. Bu törenler ileride Eleusis Gizemleri olarak anılacaktı, zira içerikleri gizli tutuluyordu. 'Demeter İlahisi'nde bu törenlerle ilgili anlatılanlar yalnızca şunlardır;

> Bunları gören ölümlü kutsal biridir, ama her kim bu kutsal görevleri tamamlamadan veya hiç yapmadan ölürse, o küflenmiş karanlığa bile düşse, böyle bir kutsanmayı talep edemez.

Günümüzde mitler 'bir toplumla ilgili geleneksel hikâyeler' olarak tanımlanırlar. Bu tanım kulağa çok yavan gelse de iki önermesi net bir biçimde Demeter ve Persephone'nin öyküsüne uygundur. Diğer pek çok Yunan miti gibi bu mit de o kadar eskidir ki ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. 'Demeter İlahisi' öykünün günümüze ulaşmış olan en eski versiyonudur ve MÖ 7. yüzyıla dayandığı kabul edilmektedir. Ama bu tarihten biraz önce ortaya çıkmış olan *İlyada* ve *Odysseia* destanları gibi 'Demeter İlahisi'nin de yazıya aktarılmadan önce yüzyıllar boyunca sözlü gelenekte varlığını devam ettirmiş olması muhtemeldir. Yunan mitlerinin çok küçük bir kısmı tarihsel döneme aittir; büyük çoğunluğu aslında Yunan medeniyetinin kendisi kadar eski olan mitlerdir.

Demeter ve Persephone'nin öyküsü aynı zamanda 'toplumla yakından ilgilidir'. Persephone'nin yeryüzü ve yeraltı arasında süren yaşamı, yılın mevsimlerine gönderme yapan, onları açıklayan çok canlı bir anlatımdır. Üstelik bu mit insan varoluşunun çok temel meselelerine dair de bir şeyler içerir.

***Demeter** (solda), çoğunlukla buğday veya arpa sapı tutan bereket tanrıçası; kendisi ve kızı **Persephone**'nin tuttuğu meşaleler onların Ölüler Diyarı'yla ilgili maceralarını simgeliyor. Burada, kahraman Triptolemos'u insanoğluna mısırı hediye etmesi için gönderiyorlar.*

Öncelikle, hayatı idame ettirmek için vazgeçilmez olan besinin tedarikiyle ilgilidir. Yunan dünyasında en temel besin maddesi ekmekti. Mitte de Demeter mahsullerle ilgilenmeyi bıraktığında ve toprak artık mahsul vermediğinde insanlar açlıktan ölme tehlikesiyle karşılaşır. Eleusis Gizemleri'nin, toprağın bereketli olmasını güvence altına almak adına Demeter'in gönlünü okşamak için yapıldıkları düşünülür. Persephone miti, aynı zamanda, kız çocuklarının büyüyüp evden ayrılması gibi doğal toplumsal gerekliliklerin de bir alegorisidir. Sonuçta Demeter kızına asla kalıcı olarak kavuşamaz, çünkü artık Persephone bir 'eş' olarak ondan beklenen görevleri de yerine getirmek zorundadır. 5. yüzyıl ve sonrasındaki Yunan edebiya-

tında Persephone'nin tecavüze uğrayışı tüm evliliklere bir model olarak sunulur; tüm genç kızlar annelerinden ayrıldıkları için ağlarlar ve evlilik tasviri genelde tecavüz ve ölümle birlikte sunulur. Persephone'nin bir eş olarak hayatını sürdürdüğü ölüler diyarına düşüşü gibi, Yunanlarda evliliğin temsil ettiği şey genç bir kızın ailesinden ayrılışı, bir eş olarak görevlerini yerine getirmeye başlayışı ve tekrar topluma entegre olarak farklı bir statüyle de olsa kendi ilişkilerini oluşturması şeklinde bir geçiştir.

Yunan mitleri, Yunanların gerek kamusal gerekse özel yaşamlarının içine işlemiştir. Örneğin MÖ 5. yüzyıl Atina'sının tasvir edilişine bakıldığında, eğitimin çok büyük bir kısmının kahramanlık öykülerini içeren destanları öğrenip ezberden okumaktan ibaret olduğu görülür. Partilerde, misafirler birbirlerine öyküler anlatarak eğlenirler ya da profesyonel bir anlatıcın lir eşliğinde destanları şiirsel bir üslupta aktarırdı. Eski Yunanların evlerindeki çömlek tasların üzerinde, tanrıların ve kahramanların maceralarını anlatan imgeler bulunurdu. Bu taslar sahipleriyle birlikte mezara gömülürlerdi. Ayrıca mitlerden sahneler kumaşların üzerine de dokunurdu.

Ev dışına bakıldığında ise pek çok büyük dinî festivalin belli mitolojik olaylarla ilgili olduğu ve bu mitolojik öğelerin bu tarz törenlerle anıldığı görülür. Örneğin Anthesteria bahar festivalinde hem Dionysos ve Ariadne'nin kutsal evlilikleri yeniden sahneye koyulur, hem de anne katili Orestes'in Atina'da bir sığınak arayışı sessiz içki içme yarışlarıyla anılırdı. Misafirperverlik kurallarının dışına çıkmamak, ama aynı zamanda onunla aynı masaya oturanları da günahının bir parçası yapmamak için Orestes masaya tek başına oturtulur ve orada sessizce yiyip içerdi. Bu yüzden de Anthesteria'da içki yarışmasının her katılımcısı kendi masasında sessizce oturup kendi kabından içki içerdi. Homeros'un 'Demeter İlahisi' de mitolojik anlatısını ünlü

Eleusis Gizemleri'ne göndermeler yaparak süsler ve Yunan mitiyle inancının iç içe geçmişliğine iyi bir örnek teşkil eder.

Yunan mitleri, büyük sanat eserleri ve şiirin ortaya çıkmasında ilham kaynağı olmuştur. Theseion (Theseus Tapınağı) gibi 5. yüzyıla ait önemli Atina yapılarının duvarlarını süsleyen muazzam mitolojik resimlerin günümüze değin varlığını sürdürememiş olması, onların ne kadar etkili olduğunu ilgili tasvirlerden yola çıkarak kestirmemize engel değildir.

Makedonya Vergina'da bulunan bir lahitteki 'Persephone'nin Kaçırılışı' gibi 4. yüzyıldan kalma, tesadüfen varlığını sürdürmüş olan resimler neler kaybettiğimizin birer kanıtıdır. Yunan sanatının her döneminden daha pek çok mimari oyma eser mevcut. Örneğin Parthenon'daki[1] oyma metoplarda[2] insanlar ile kentaurlar arasındaki savaş anlatılır. Ayrıca Asya kıtasındaki Pergamon'da (Bergama) bulunan ve MÖ 2. yüzyılda tanrıları onurlandırmak, hükümdar soyunu övmek için inşa edilmiş olan büyük sunağın mimari planı hem tanrılar ve devler arasındaki o büyük mücadelenin, hem de daha yerel bir kahraman olan Telephos mitinin paha biçilmez bir temsilini sunar. Yunan mitleri külliyatı yalnızca ressam ve heykeltıraşların değil, şairlerin de temel malzemesi ve ilham kaynağı olmuştur. Eski Atinalıların teatral festivallerinde her yıl benzer mitlerin yeni versiyonları veya eski versiyonların yeniden canlandırmaları halka sunulurdu. Ayrıca bu festivallerde tanrılar için yazılmış hem eski hem de yeni övgü ve anma ilahileri okunurdu. Demeter İlahisi'nin de böyle bir festivalde okunmak için yazılmış olması muhtemeldir. Bu eski öykülerin olağanüstü şiirsel anlatımları ve çekicilikleri olmasaydı, Yunan mitleri ve onların ne kadar büyüleyici olduğuyla ilgili şu anki bilgimiz olmazdı.

---

1 Atina Akropolis'te bulunan bilge tanrıça Athena tapınağı. (çev.)

2 Çatıyı taşıyan sütun üzerindeki kabartmalı dört köşe taş. (çev.)

Demeter İlahisi'nin ana karakterleri tanrılar ve tanrıçalardır, ama pek çok mitte (erkek ve kadın) kahramanlar göze çarpar. Yunanlar, tarihte kendi dönemlerinden önce Kahramanlar Çağı'nın yaşandığına inanmışlardır. MÖ 8. yüzyıl sonlarında yaşamış olan şair Hesiodos'un dile getirdiği gibi, tanrıların kralı Zeus ardı ardına beş insan ırkı yaratmıştır. Yeryüzünde ilk yaşayan ırk, Altın ırktır. Bu şanslı insanlar, onlara ne isterlerse veren bereketli topraklarda, tıpkı tanrılar gibi tasasız bir yaşam sürmüşlerdir. Onları görece daha bayağı olan Gümüş ırk takip etmiştir. Bu ırk Altın ırktan fiziksel ve zihinsel olarak daha zayıftır. Gümüş ırkı da çok başarılı ve vahşi savaşçılardan oluşan ve sonradan kendi kendilerini tamamen yok eden Tunç ırk takip etmiştir.

Zeus Tunç ırkın yerine olağanüstü bir cins olan ve 'yarı-tanrı olarak da nitelenen kahramanların ırkını yaratmıştır; yani bizden önceki ırkı'. Bu kahramanlar, davranışları ve karakterleriyle Yunan mitlerini canlandırmışlardır. Efsanevi yaratıkları alt etmiş, Helen'i ararken denizleri aşmış, Truva'da ölmüş ya da Thebai'deki yedi kapılı şatoyu kuşatmışlardır. Öldükten sonra ise Kutsanmışların Adası'nda tanrısal bir varoluşa sahip olmuşlardır. Kötümser Hesiodos beşinci ve son ırk olan Demir ırkındandı. Demir ırk durmaksızın çalışmaya mahkûm olan insanlardan oluşan ve bu azaptan ancak ölümle kurtulabilen bir ırktı: "Keşke bu ırktan olmasaydım, çoktan ölmüş, yahut henüz doğmamış olsaydım". Hesiodos'un bu duygularını, sonraları yaşamın daha asil ve ihtişamlı olduğu Kahramanlar Çağı'na, çok da uzak olmayan yitirilmiş geçmişe özlem ve üzüntüyle bakan pek çok Yunan paylaşmıştır.

Asalet ve ihtişam Yunanlarda kahraman kavramının temelini oluştururdu. Pek çok kahramanın tanrı soyundan bir annesi ya da babası vardı -Herakles'in babası Zeus'tu, Akhilleus'un

annesi nympha[3] Thetis'ti- ve kahramanların hepsi soylu idi; kral ya da prensler, ülkelerin ya da şehirlerin hükümdarları, orduların komutanları, olağanüstü zenginliklerin sahibiydiler. Ayrıca hepsi iyi görünümlü, atletik ve cesurdu. Katı davranış kurallarına bağlılardı: kadınlara ve diğer korunmaya muhtaçlara karşı saygılılardı; örneğin misafirperverlik kuralları kutsaldı ve kahraman sıfatına sahip hiç kimse bir dilenciyi geri çeviremezdi. Ancak en önemli özellikleri nam ve zafere olan düşkünlükleriydi. Tıpkı ortaçağ şövalyeleri gibi bir şehri yağmalamak ya da bir Minotauros'u öldürmek dâhil her tür mücadeleye hazırlardı.

Kahramanların dünyası tanrılarınkinden ayrılmış değildi; tanrılar onların dünyasına gelip gider, yardım eder ve sevmedikleri kahramanlara tuzaklar hazırlarlardı. Ancak Tanrılar da kahramanlar da daha yüce bir güç olan kadere tabilerdi. Yunan mitlerinde Truva'ya giderse orada öleceğini bilen Akhilleus ve ailesi gibi, kaderlerini bilen karakterlere sıkça rastlanır. Kader, Delphoi'deki Apollon'a olduğu gibi kehanetle ya da peygamberler, rüyalar ve alametler gibi aracılarla açığa çıkardı. Ama kahramanlar genellikle kaderlerinde yazılanı tam olarak kavrayamazlardı ve onların bu hatası Oidipus'da olduğu gibi bir trajediye dönüşebilirdi.

İleriki bölümlerde tanrılardan çok kahramanlardan bahsedilecek, ama tanrılar her zaman arka planda olacaklar: onların ilişkileri, hırsları, kıskançlıkları, etki alanları ve sorumlulukları kahramanların rol oynadıkları ortamı biçimlendirmiştir. Dolayısıyla mitlerin kendilerinden önce, kısaca tanrılara değineceğiz.

Yunan mitolojisinin en önemli tanrıları Olympos Dağı'nda yaşamaları nedeniyle 'Oniki Olymposlu' olarak adlandırılır. Temelde onüç önemli ve pek çok görece önemsiz tanrı ve tanrıça vardır. Tanrıların en yücesi, dedesi gökyüzünü temsil eden

---

[3] Homeros'a göre Zeus'un kızları olan ve kırlarda, sularda, ormanlarda yaşayan periler. (çev.)

Uranos olan Zeus'tur. Uranos yeryüzünü temsil eden Gaia ile birlikte olur ve Gaia bu birliktelikten pek çok çocuk dünyaya getirir. Bunların en küçüğü Kronos'tur. Çocuk doğurmaktan bıkmış olan Gaia'nın isteğiyle, Kronos babasının üreme organlarını keser ve denize atar. Daha sonra Kronos kız kardeşi Rhea ile evlenir ve kaderinde öz oğullarından birinin onu tahtından edeceğinin olduğunu bildiği için Rhea'dan doğan üç kızını ve iki oğlunu doğar doğmaz yutar. Rhea, oğlu Zeus'a hamileyken Girit Adası'na kaçar ve Zeus'u İda Dağı'ndaki bir mağarada dünyaya getirtir. Bebeği nymphalara emanet ederek orada bırakan Rhea, döndüğünde Kronos'a bir bez parçasına sarmış olduğu taşı verir ve Kronos yeni doğan oğlu olduğunu sanarak taşı yutar. Zeus büyüdüğünde babasını yuttuğu tüm çocuklarını geri çıkartmaya zorlar. Daha sonra tüm çocuklar hep beraber babalarına savaş açıp onu yener ve onu yeraltındaki Tartaros'un derinliklerine ebediyen hapsederler.

***Poseidon** (solda), çoğunlukla üç dişli yaba taşıyan deniz tanrısı; burada yarısı balık yarısı at olan yaratık hippokampa biniyor. **Hera'nın** (sağda), Aphrodite gibi asası ve güzelliği dışında özel hiçbir niteliği yoktur.*

Sonra Zeus ve erkek kardeşleri güçlerini nasıl paylaşacakları ile ilgili bir karara varırlar. Poseidon denizlerin, Hades yeraltının ve ölülerin tanrısı olurken, Zeus tüm egemenliği eline geçirerek yeryüzü ve gökyüzünün hükümdarı olur. Kız kardeşlerden Hestia aile ocağının, Demeter bereket ve toprağın tanrıçası, Hera ise Zeus'un karısı olur.

Aşk Tanrıçası Aphrodite, *kendi kutsal kuşlarından biri olan kaza binerken görülüyor. Güzelliği dışında hiçbir özel niteliği yoktur, ama burada çiçekler ve filizlerle birlikte olması, doğanın bereketiyle ilişkilendirilmesine bağlanabilir.*

Bu altılı, Olymposluların en yaşlı neslidir, ama Zeus'un pek çok çocuğu en az onlar kadar önemli birer figür olmuşlardır. Bazıları Hera'dan bazıları ise başka kadınlardandır. Hera savaş tanrısı Ares'i, topal demir tanrısı Hephaistos'u, gençlik tanrıçası Hebe'yi ve doğum tanrıçası Eileithyia'yı doğurmuştur. Aşk tanrıçası Aphrodite'nin ise ana-babasıyla ilgili farklı bilgiler mevcuttur. Bazı kaynaklarda Zeus ile Dione'nin kızı olduğu, bazılarında ise Kronos babası Uranos'un üreme organını denize attığında oluşan köpüklerden doğduğu söylenir. Bilgelik ve savaş tanrıçası olan Athena ise Zeus ile bilgeliği simgeleyen tanrıça Metis'in kızıdır. Athena'nın doğuşu olağandışı bir doğumdur.

Çünkü Metis hamileyken, Zeus eğer bir kız çocuğu olursa onun ileride tüm evreni yönetecek bir erkek çocuk doğuracağı kehanetini öğrenir ve bu nedenle Metis'i yutar. Doğum zamanı geldiğinde, Athena Hephaistos'un da yardımıyla tamamen büyümüş olarak ve üzerinde zırhıyla Zeus'un başından doğar. Zeus ile Demeter'in kızları daha önce belirttiğimiz gibi yer altı tanrıçası Persephone'dir. Leto, Zeus'tan müzik ve şiir tanrısı olan Apollon ile avcı tanrıça Artemis ikizlerini, Maia ise haberci tanrı Hermes'i doğurmuştur.

Zeus, *tanrıların lideri, burada olduğu gibi her zaman sakallı ve genelde yıldırım savururken tasvir edilir. Demirci Tanrı* ***Hephaistos*** *(sağda) çoğunlukla kısa bir tunikle resmedilir ve bir balta taşır. Burada baltasını Zeus'un, içinden bilgelik ve savaş Tanrıçası* ***Athena****'nın doğduğu kafasını yarmak için kullanıyor.*

Yunanların tanrılarını nasıl gördükleri sorusunu cevaplamak olanaksızdır. Şüphesiz farklı dönemlerde onları farklı biçimlerde değerlendirmiş, medeniyetleri, bilimsel bilgileri ve ahlaki prensipleri geliştikçe tanrılar hakkındaki görüşleri de değişmiştir. Günümüzde tanrıları mitlerde anlatıldığı şekliyle kabul etmek yeterlidir. Örneğin Homeros'un şiirlerinde tanrılar büyük, güçlü, yetenekli ve kavgacı yönleriyle birlikte, tam anlamıyla birer insan biçiminde temsil edilmektedir. *Odysseia*'da anlatıldığı şekliyle Ares ve Aphrodite'nin öyküsü, hem onların davranış biçimlerine bir örnektir hem de bu girişi noktalamamıza yardımcı olabilir.

***Apollon** (solda) çoğunlukla lir çalar; kız kardeşi **Artemis** de genellikle bir yay ile ok kılıfı taşır ve vahşi hayvanlar ona eşlik eder.*

Aşk tanrıçası olan Güzel Aphrodite, ateş ve demir tanrısı Hephaistos ile evlidir, ama savaş tanrısı Ares'e ilgisi vardır. Hephaistos başarılı bir demir ustası ve zanaatkâr olmasına rağmen topal ve çirkinken, Ares yakışıklı ve erkeksidir. Aphrodite sevgilisiyle Hephaistos'un sarayında gizlice buluşur. Ama bir gün Güneş onları görür ve Hephaistos'a gördüklerini anlatır. Hephaistos çok öfkelenir ve hemen örümcek ağı kadar hafif, ama demir kadar dayanıklı ve çıplak gözle kimsenin göremeyeceği bir ağ tasarlar. Bu ağı Lemnos adasına seyahate giderken Aphrodite'nin yatağının etrafına bağlar. Ares, Hephaistos'un olmaması fırsatını değerlendirip hemen Aphrodite'nin evine gider. Ama çift, yatakta sarmaş dolaş durumdayken ağa takılırlar ve hareket edemez hale gelirler. Güneş tarafından bilgilendirilen Hephaistos eve döner ve öfkeye kapılarak tüm diğer tanrıları gelip bu utanmaz çifti görmeleri için evine çağırır. Poseidon, Apollon ve Hermes hemen gelirler, ama tanrıçalar evlerinde kalır. Hephaistos'un kurnaz tuzağını gördüklerinde 'kendilerinden geçercesine kahkahalara boğulurlar'. Ares'in, zina yapanların birlikte oldukları kişilerin kocalarına ödedikleri cezayı Hephaistos'a ödemesini önerirler. Apollon, Hermes'e Ares'in yerinde olmak isteyip istemediğini sorar. Hermes ise bu tuzak üç kat güçlü olsa ve tüm tanrı ve tanrıçalar görecek olsa dahi Aphrodite'nin yanında yatma fırsatını asla kaçırmayacağını söyler. Yüce Poseidon bu durumdan utanç duyar ve Hephaistos'tan onları serbest bırakmasını ister. Sonunda Poseidon, Ares'in öngörülen cezayı ödeyeceğini temin ederek Hephaistos'a tuzağı bozdurur. Talihsiz çift utanç içinde oradan kaçar ve Ares Trakya'ya, hezimete uğramış olan Aphrodite ise Kıbrıs'taki tapınağı Paphos'a gider. Aphrodite burada Grailer (letafet perileri) tarafından yıkanıp kutsanır, güzelce giydirilir ve tekrar eski büyüleyiciliğine kavuşur.

Dionysos *(solda), şarap Tanrısı, saçına asmadan yapılmış taç veya sarmaşık yaprakları takar; burada elinde asma filizi taşıyor.*

Hermes *(sağda), tanrıların habercisi, onu karada ve denizde hızlandırması için kanatlı çizmeler giyer; çoğunlukla geniş kenarlı seyyah şapkası vardır ve yılanlarla sarılı çift kanatlı asası* caduceus*'u taşır.*

Herakles'in Görevleri

Tüm Yunan kahramanlarının en büyüğü olan Herakles, Zeus ve Alkmene'nin oğludur. Aslında Alkmene Amphitryon'un erdemli karısıdır, ama Zeus, Amphitryon evde yokken onun kılığına girerek Alkmene'yle ilişkiye girer. Kocası ise eve dönüp neler olduğunu anladığında öfkeden çılgına döner ve Alkmene'yi diri diri yakmak için bir odun yığını hazırlar. Neyse ki Zeus ateşi söndürmeleri için bulutları yollar ve Amphitryon'u durumu kabullenmesi için zorlar... Herakles, doğduktan hemen sonra kendisindeki kahramanlık potansiyelinin farkına varır. Daha beşikteyken Zeus'un kıskanç karısı Hera'nın onu ve üvey kardeşi İphikles'i öldürtmek için yolladığı iki yılanı boğazlamıştır. Küçük bir oğlanken de Kithairon Dağı'ndaki vahşi bir aslanı öldürür. Yetişkin olduğunda yaşadığı maceralar ise herhangi bir başka kahramanınkinden çok daha olağanüstüdür. Antikçağ boyunca, Herakles pek çok öykünün ve sanat eserinin başrolü olarak oldukça popülerdi. Onun kahramanlıklarına dair en tu-

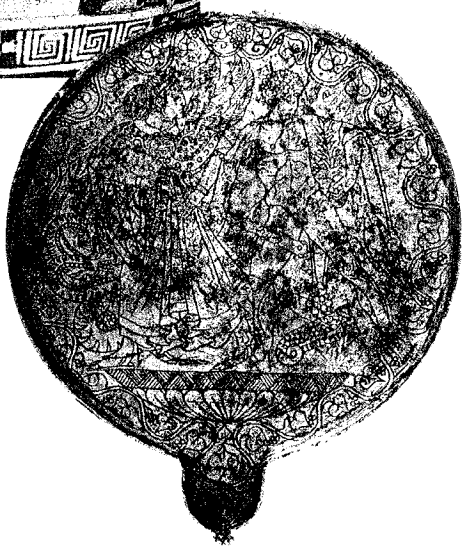
tarlı edebi eserler MÖ 3. yüzyıldan başlasa da, dağınık göndermeler ve sanatsal kaynaklar, Herakles'in maceralarının pek çoğunun daha önceleri de biliniyor olduğunu göstermektedir.

Herakles meşhur oniki görevini Argos veya Miken kralı Eurytheus'un emriyle yerine getirmiştir. Eurytheus'un bu yorucu ve görünüşte imkânsız isteklerini Herakles'in neden yerine getirdiğine dair çeşitli açıklamalar vardır. Kaynaklardan biri, Herakles'in Delphoi kehaneti nedeniyle bir öfke anında ilk evliliğinden olan tüm çocuklarını öldürdüğü için cezalandırıldığını söyler. Herakles ilk altı görevini Peloponnesia'da, diğerlerini ise Yunan dünyası ve ötesindeki çeşitli yerlerde yerine getirmiştir. Görevleri esnasında, Zeus'un diğer tüm eşlerinden olan çocuklarına müthiş bir kıskançlık besleyen tanrıça Hera'nın nefreti Herakles'in peşini bırakmamıştır. Diğer yandan tanrıça Athena Herakles'in ateşli bir destekçisiydi. Ayrıca yeğeni İolaos da Herakles'e görevlerinde zaman zaman yardım etmiştir.

Herakles'in ilk görevi Nemea aslanını öldürmektir. Bu devasa yaratık herhangi bir silahtan etkilenmemektedir ve bu nedenle Herakles yaratıkla güreşerek sonunda onu boğar. Daha sonra yaratığın derisini, onun pençelerinden birini kullanarak yüzüp pençeleri boynuna, yüzü başının üzerine, kuyruğu ise arkasına gelecek şekilde pelerin olarak üzerine giyer. İkinci görev Lerna'daki arazilerin başına bela olan çok başlı su yılanı Lernalı Hydra'yı yok etmektir. Herakles her bir başı kestiğinde yerinden iki tane daha çıkar, bu da yetmezmiş gibi Hera Herakles'in ayaklarını kessin diye dev bir yengeç yollar. Bu kurnaz tuzak Herakles için çok fazladır ve İolaos'dan yardım istemeye karar verir. Herakles başları keserken İolaos da yanan bir meşaleyle tekrar çıkmasın diye baş köklerini dağlar. Sonunda canavarı alt etmeyi başarırlar ve Herakles oklarını Hydra'nın kanına batırarak onları zehirli hale getirir.

Odun yığını üzerindeki Alkmene, *Herakles'in annesi. Alkmene sağ eli havada merhamet dilenerek, kütüklerden oluşan odun yığını üzerinde oturuyor; kocası Amphitryon odun yığınına meşale tutuyor, ancak Zeus alevlere su serpmeleri için iki bulut gönderiyor ve Alkmene'nin (ve Herakles'in) hayatını kurtarıyor. Paesta'dan kırmızı figürlü krater (şarap kâsesi), MÖ 330 dolayları.*

Herakles ile Hydra
Ne Herakles ne de ona eşlik eden kanatlı Athena, tanrıçanın arkasında kıvrılmış olan ve üç ağzından üççatallı diliyle tıslayan Hydra'yı fark etmiş gibi görünüyor. Tunç bir Etrüsk aynası, MÖ 5. yüzyıl.

Erymanthos Dağı'ndaki vahşi ve azgın bir yabandomuzu yöre halkına saldırmakta, her yeri harap etmektedir. Eurystheus, Herakles'ten onu kendisine canlı olarak teslim etmesini ister. Ne var ki bu mite dair resimler, Eurystheus'un korkakça bir kazanın içine sığındığını ve bu isteğinden pişman olduğunu gösterir. Herakles'in bir sonraki görevi olan Keryneia geyiğini yakalamayı başarması ise tam bir yılını alır. Hayvan tehlikeli olmaktan ziyade çekingendir. Artemis'in kutsal hayvanıdır ve dişi olmasına rağmen dünyanın en mükemmel boynuzlarına sahiptir. Efsaneye göre Herakles sonunda geyiği yakalayıp Eurystheus'a götürmek üzere yola koyulduğunda, öfkelenmiş olan Artemis'le karşılaşır ve Artemis yaptığı saygısızlıktan dolayı Herakles'i öldürmekle tehdit eder. Ancak Herakles'in görevlerini öğrendiğinde Eurystheus'un geyiği görür görmez serbest bırakması koşuluyla Herakles'e izin verir.

Stymphalos kuşları, Arkadia'da Stymphalos Gölü kıyısındaki ekili alanlara zarar veren ve sayıca çok fazla olan kuşlardı. Farklı kaynaklarda onların insan-yiyen ya da tüylerini birer ok gibi fırlatabilen kuşlar olduğu geçer. Herakles'in bu görevde nasıl başarılı olduğu tam olarak net değildir; bir vazo ressamı onu kuşlara halatla saldırırken resmetmiş, diğer kaynaklar ise onları okla vurduğunu ya da Hephaistos tarafından yapılmış olan tunç bir çıngırakla korkutup kaçırdığını resmetmişlerdir. Altı Peloponnesia görevinin sonuncusu Augias'ın ahırlarını temizlemekti. Elis kralı Augias pek çok sığır sürüsüne sahipti ve onların ahırları hiçbir zaman temizlenmezdi. Ahırlar metrelerce derinlikte dışkıyla doluydu. Eurystheus bu ahırların bir günde temizlenmesinin imkânsız olduğunu düşünmüştü, ama Herakles bir ırmağın yatağını değiştirip tüm işi sulara bırakarak bu görevi de başarıyla tamamlamıştı.

Herakles ile Yabandomuzu *Herakles yabandomuzunu Eurystheus'a getirdiğinde Eurystheus korkudan büyük bir kazanın içine saklanıyor. Herakles bu devasa hayvanı sanki hiç ağır değilmiş gibi rahatlıkla taşıyor. Atina'dan siyah figürlü amfora, MÖ 530 dolayları.*

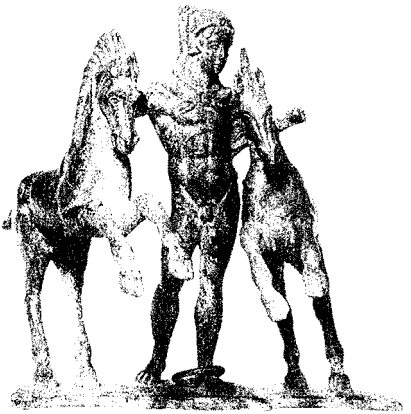
Eurystheus bu sefer Herakles'e Peloponnesia dışındaki ilk görevi olan vahşi ve azgın Girit boğasını yakalamasını emreder. Herakles yakaladıktan sonra boğayı serbest bırakır, zaten boğa

daha sonra Theseus tarafından Marathon'da öldürülecekti. Daha sonra Eurystheus Herakles'i Diomedes'in insan yiyen atlarını getirmesi için Trakya'ya yollar. Herakles bu atları, vahşi sahipleri Diomedes'in etiyle besleyerek ehlileştirir ve böylece onları Eurystheus'a getirir. Zaman kaybetmeden bir sonraki görevi olan Amazonlar kraliçesinin kemerini alıp getirmek için yola çıkan Herakles, Akdeniz kıyısına gider. Herakles bu sefer yanına bir ordu almıştır, ancak Hera sorun çıkarmadığı sürece orduyu kullanmasına gerek kalmayacaktır. Amazonlar şehri Temiskyra'ya vardığında, Amazon kraliçesi Herakles'in isteğini memnuniyetle kabul ederek kemerini ona verir, ama bu görevin çok kolay hallolduğunu düşünen Hera, Herakles'in kraliçeyi kaçırmaya çalıştığına dair bir dedikodu yayar. Kanlı bir savaşın başlamasına yol açan bu dedikodu, pek çok kayıp veren Herakles'in kemeri alıp dönmesine engel olamaz.

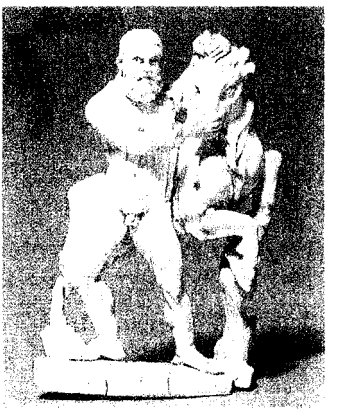

Herakles ile Stymphalos Kuşları *Rengârenk figürlü kuşlar Herakles'in önünde uçuyorlar. Kanatları ve boyunları tüm zarafetiyle resmedilmiş. Herakles halatını hedefe doğrultuyor.*
Atina'dan siyah figürlü amfora, MÖ 530 dolayları.

Herakles son üç görevini yerine getirmek için Yunanistan sınırlarının dışına çıkar. İlk olarak, Geryoneus'un sığırını yakalaması için Okeanos'un diğer tarafına, uzak batıdaki Erytheia'ya yollanır. Geryoneus çok zorlu bir rakiptir; hem üç tane vücudu vardır, hem de muhteşem kırmızı sığırını korumasına yardımcı olmaları için Eurytion adında vahşi bir çoban ile Orthos adında iki başlı, yılan kuyruklu bir köpek tutmuştur. Orthos, yeraltının giriş kapısında duran Kerberos'un erkek kardeşidir. Herakles'in Geryoneus ile karşılaşması ölümle ilk buluşması olarak da yorumlanır. Herakles Eurytion ve Orthos'u kolayca alt etmesine rağmen, üç vücuduna da koruyucu zırh giymiş olan Geryoneus onun için zorlu bir rakiptir. Ne var ki uzun ve korkunç bir mücadelenin sonunda Herakles Geryoneus'u öldürmeyi başarır.

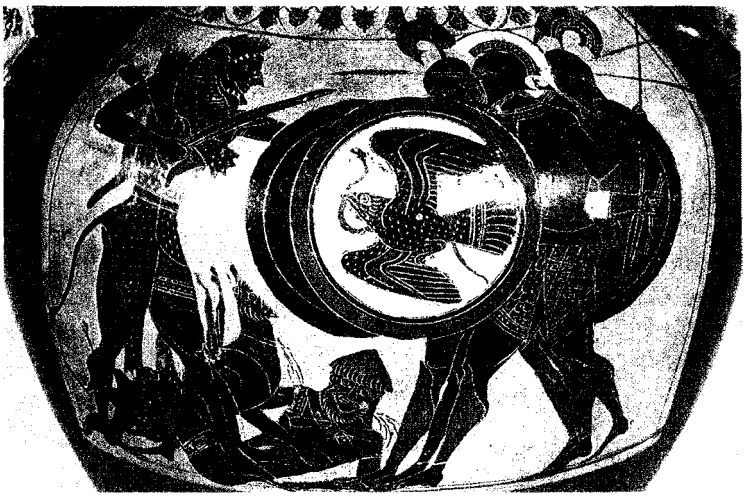
Herakles ile Diomedes'in Atları *Herakles iki şahlanmış atın ortasında, elleri atların boyunlarında soğukkanlı bir şekilde duruyor. Etrüsk tunç heykelciği MÖ 4. ya da 3. yüzyıl.*

Herakles ile Boğa *İnatçı boğa direnirken, Herakles iki eliyle boğanın başını tutarak sol tarafına vücuduyla baskı uyguluyor ve boğayı zapt etmeye çalışıyor. Roma'dan fildişi heykelcik, MS 1. ya da 2. yüzyıl.*

Yunanistan'a geri döndüğünde ise Eurystheus onu çok daha zorlu bir görev için ölüler diyarı olan Yer altı'na yollar ve Cehennem'in koruyucusu Kerberos'u yakalayıp getirmesini emreder. Haberci tanrı Hermes'in yol gösterdiği Herakles, ölülerin kasvetli diyarı olan Yer altı'na gider ve Hades ile Persephone'den izin alarak üç başlı, korkunç canavarı Eurystheus'a göstermek için götürür daha sonra da sahiplerine geri teslim eder.

Bu zorlu görevden sonra bile Eurystheus Herakles'ten son bir görevi daha yerine getirmesini ister; Hesperidlerin altın elmalarını getirmek. Bu elmalar, tanrıların ebedi gençliklerinin sırrıydı. Dünyanın diğer ucundaki bir bahçede yetişen elmalar, Gaia'nın Zeus ve Hera'ya evlilik hediyesiydiler. Hesperidler adındaki üç nymphanın baktığı elmalar, bir yılan tarafından korunuyordu. Herakles'in bu son görevle nasıl baş ettiğine dair farklı anlatımlar mevcuttur. Elmaların yetiştiği bahçenin, yüce Atlas'ın dünyayı omuzlarında taşıdığı yer olan Atlas Dağlarının eteğinde olduğunu anlatan bir kaynağa göre Herakles, Atlas'tan elmaları ona getirmesini istemiştir. Atlas bunu kabul edince Herakles bir süreliğine Atlas'ın yerine dünyayı omuzlarında taşımış ve Atlas geri döndüğünde Herakles'ten bu yükü geri almak istememiştir. Herakles ise Atlas'ı zorla ikna ederek dünyayı tekrar onun omuzlarına bırakmıştır. Öykünün diğer versiyonlarında ise Herakles'in o bahçeye kendisinin gittiği, ya yılanı öldürerek ya da Hesperidleri ona elmaları vermeleri için ikna ederek görevini tamamladığı anlatılır. Hesperidlerin elmaları, ölümsüzlüğü simgeliyordu ve bu son görev Herakles'in sonunda Olympos'a çıkıp diğer tanrılar arasında yerini alacağına işaret ediyordu.

Herakles ile Geryoneus *Herakles çoban ve vahşi köpeğin hakkından geldikten sonra sıra Geryoneus'a geliyor. Geryoneus'un üç başından biri muhtemelen yaralanmış ve arkaya düşmüş. Atina'dan siyah figürlü amfora, MÖ 540 dolayları.*

Bu oniki görevin yanı sıra Herakles'in pek çok başka macerası anlatılagelmiştir. Bir keresinde Hesperidlerin bahçesini ararken yol göstermesi için yardımını istemek üzere deniz tanrısı Nerseus ile güreşmek zorunda kalmış, bir diğer macerasında ise başka bir deniz tanrısı olan Triton ile karşılaşmıştır. Libya'da ise Gaia'nın (Yeryüzü) oğlu olan dev Antaios ile mücadele etmiştir. Antaios, annesi ile fiziksel teması kesmediği sürece hiç yenilmez. Herakles de bu yüzden mücadele sırasında Antaios'un ayaklarını yerden keser ve Antaios tüm gücünü kaybederek Herakles'e yenilir. Mısır'da Herakles kendisini kurban etmek isteyen Kral Busiris'in elinden zor kurtulur. Zamanında bir kâhin Busiris'e yabancıları kurban ederek ülkesini kuraklıktan koruyabileceğini söylemiştir. Kâhin'in kendisi de bir

yabancı olduğu için kendi tavsiyesinin ilk kurbanı olur. Bu yöntemin gerçekten işe yaradığını ve artık ülkesinde kuraklık olmadığını gören Busiris de krallığının sınırlarına giren her yabancının kurban edilmesini emreder. Sıra Herakles'e geldiğinde, kendisini bağlayıp sunağa götürmelerine göz yumar ve sonra hepsini oracıkta doğrar.

Herakles ile Kerberos
(solda) Herakles Kerberos'u Eurystheus'a göstermek için getirmiş, tasmasını sıkıca tutuyor. Eurystheus yine kazanın içine saklanıyor. Kerberos'un üç ağzından yılanlar tıslayarak çıkıyor ve öndeki altı patisinin etrafında da yine yılanlar kıvrılıyor. Caereta'dan hydria (su testisi), MÖ 520 dolayları.

Herakles Hesperidlerin bahçesinde *(altta) Herakles son görevini tamamladıktan sonra dinleniyor. Hesperid kadınları elmalarını Herakles'e sunuyorlar. Bu esnada muhafız yılan ağacın etrafında ağır ağır kıvrılıyor. Atina'dan kırmızı figürlü hydria (su testisi), MÖ 420-400 dolayları.*

Herakles, tanrılarla da az çatışmamıştır. Bir keresinde, Delphoi rahibesinden istediği cevabı alamayınca, kendisinin daha iyi kehanette bulunabileceğini iddia ederek kutsal kehanet sehpasını kaçırmaya çalışır. Apollon onu durdurmaya çalıştığındaysa büyük bir kavga çıkar ve ancak Zeus ikisinin arasına bir yıldırım düşürünce son bulur.

Herakles arkadaşlarına çok sadıktı; pek çok kez onlara yardım etmek için kendi hayatını riske atmıştı, özellikle de Alkestis için yaptığı inanılmazdı. Teselya'daki Pherae'nin kralı Admetus, ölüm vakti geldiğinde onun yerine ölecek bir başkasını bulduğu takdirde yaşamaya devam etmek için Apollon ile bir anlaşma yapmıştı. Ne var ki Admetus ölüm döşeğindeyken, yerine ölecek bir başkasını bulmanın o kadar da kolay bir şey olmadığını anlar. Kendisinden daha yaşlı olan anne-babası bile onun yerine ölmeyi bencilce reddeder ve bir tek karısı Alkestis bu fedakârlığı yapmak ister. Herakles geldiğinde Alkestis çoktan Yeraltı'na yol almıştır ve Herakles hemen peşinden gider. Ölümle güreşen Herakles onu yenerek Alkestis'i yaşayanların diyarına geri getirir.

Herakles ile Busiris *Kendisini kurban etmek isteyen Mısır kralından kurtulan Herakles, onu ve adamlarını cezalandırıyor. Bir Mısırlı Herakles'in çomak darbesiyle ölmek üzere; diğerleri enstrümanları ve tören gereçlerini etrafa saçarak kaçıyorlar. Atina'dan kırmızı figürlü kylix (içki kabı), MÖ 520-500 dolayları.*

Herakles ile Antaios *Herakles dev Antaios'u alt ederek onun ayağının yerle, yani annesi Gaia ile temasını kesmeyi başarıyor. Böylece Antaios'u güç kaynağından ayırıyor. Roma imparatoru Antoninus Pius tunç parası, MS 142-3.*

Herakles ile Delphoi kutsal kehanet sehpası *Herakles ve Delphoi tanrısı Apollon kehanet sehpası için birbirleriyle mücadele ediyorlar. Apollon'un kutsal hayvanı olan geyiği de yanında resmedilmiş. Atina'dan kırmızı figürlü kalyx-krater (şarap kâsesi), MÖ 500-480 dolayları.*

Yunanların Superman'i olan Herakles'in pek çok macerasında insanüstü güçler ve efsanevi yaratıklar vardır. Ama bir yandan da Herakles tıpkı Odysseus gibi sıradan insanı temsil eder ve onun maceraları aslında insan deneyimlerinin abartılı öyküleştirilmelerinden ibarettir. Herakles çabuk öfkelenen, çok da zeki olmayan, şarap, yemek ve kadınlara düşkün olan (onun aşk hikâyeleri burada yer verilemeyecek kadar fazladır) oldukça sempatik bir figürdür. Şansın ona oynadığı tüm oyunların üstesinden gelerek kötülükleri yenip iyiliği yüceltmesi onu örnek alınacak bir kahraman haline getirmiştir. Her şeyin ötesinde, o insanlığın kaçınılmaz sonu olan ölümle giriştiği mücadeleyle ölümün yenilebileceğine dair beslenen umudu temsil eder.

Pek çok kahraman gibi Herakles'in sonu da dramatiktir. Bir gün yeni karısı Deianeira ile bir nehirden geçerken Nessos isimli kentaur Deianeira'yı karşıya taşımayı teklif eder ve nehrin ortasına geldiklerinde ona tecavüz etmeye çalışır. Herakles, zehirli oklarından biriyle onu vurur; Nessos ölmek üzereyken pişmanmış gibi davranır ve Deianeira'ya yarasından biraz kan alarak saklamasını, Herakles ondan sıkıldığında kıyafetlerinden birini kana batırarak Herakles'e giydirmesini, böylece Herakles'in asla başka bir kadına bakmayacağını söyler. Yıllar sonra bir gün Herakles'in esir bir prensese aşık olduğunu fark eden Deianeira, Nessos'un tavsiyesini hatırlar ve Herakles'e kana buladığı giysiyi giydirir. Herakles elbiseyi giyer giymez Hydra'nın zehri tüm derisini eritir ve korkunç bir acıyla yere yığılır. En büyük oğlu Hyllos, halen canlı olan Herakles'i Oita Dağı'na götürerek bir odun yığınının üzerine yatırır. Sonunda Philoktetes adlı bir kahraman odun yığınını ateşe verir. Ama Herakles'in başarıyla yerine getirdiği görevleri onun ölümsüzlüğünü garanti etmiştir ve Herakles Olympos'a yükselerek ölümsüz tanrıların arasındaki yerini alır...

Atinalı Theseus

Theseus Atinalı kahramanların en mükemmeliydi; zira Atinalıların kendilerinde en iyi ve en ayırt edici gördükleri tüm özelliklere tek başına sahipti. Herakles'te bulunan kahramanlık özelliklerinin hemen hepsi onda da vardı ve başardığı işler de en az Herakles'inkiler kadar etkileyiciydi. Ancak Theseus Herakles'ten çok daha nazik ve medeniydi. Yaptığı işler arasında Atina'nın büyük Panathenai festivali gibi dinî ve toplumsal kurumlar oluşturmanın yanı sıra Attika'nın siyasal bütünlüğünü sağlamak ve Atina demokrasisini kurmak da olan mükemmel bir devlet adamıydı.

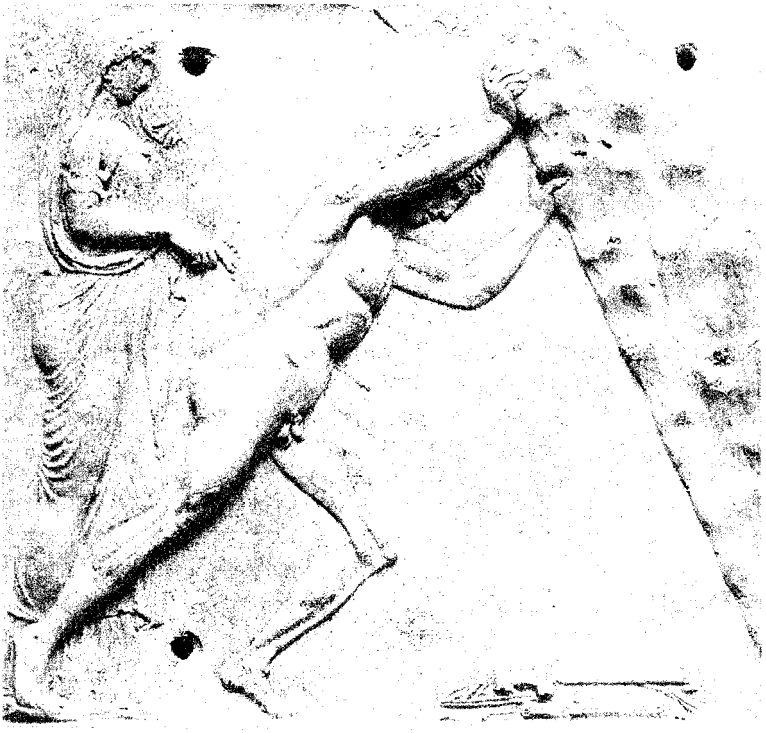
Theseus'un annesi, Argolid'deki Troezen'in kralı olan Pittheus'un kızı Aithra'ydı. Babası ya Atina kralı Aigeus ya da deniz tanrısı Poseidon'du; Aigeus kısır olarak bilinirdi ve Aithra, Theseus'a hamile kaldığı gece hem Aigeus hem de Poseidon ile birlikte olmuştur. Aigeus, Pallas'ın elli oğlu olarak bilinen yeğenlerinin, Theseus'un varlığından haberdar olurlarsa onu öldüreceklerinden korktuğu için onu doğduktan sonra annesiyle beraber Troezen'e yollar ve Theseus orada dedesi ile

annesinin yanında büyür. Aigeus, Troezen'deki büyük bir kaya parçasının altına bir kılıçla bir çift ayakkabı bırakır. Böylece Theseus o kayayı yerinden kaldıracak kadar güçlendiğinde babasını aramak için Atina'ya gidebilecektir. Theseus bu testi geçince annesi ona artık Atina'ya gitmesinin zamanı geldiğini söyler. Ne var ki hem büyükbabası Pittheus hem de Aithra onun karayoluyla gitmesini istememektedir, çünkü Theseus karadan giderse haydutlar ve kötü adamların kol gezdiği Korinthos geçidinden geçmek zorunda kalacaktır. Yine de Theseus karayoluyla giderek tehlikelerle yüzleşmekte kararlıdır; Herakles'e öykünmektedir ve yolda karşılaşacağı tehlikelerle başa çıkarak nam salmak istemektedir.

Theseus'un Troezen'den Atina'ya yaptığı yolculukta başardığı işler Herakles'inkilere rakip olacak cinstendi. Onun yaptıkları, günümüze kadar varlığını sürdürememiş olan bir epik şiirde anlatılmıştır. Öykülere göre Theseus, ilk mücadelesini Epidauros'ta, yanında devasa bir topuz taşıyan topal haydut Perphetes'e karşı kazanır. Theseus rakibini öldürerek maceralarının devamında kullanmak üzere topuzu da yanına alır. Tüm geçit boyunca Theseus, pek çok haydutla karşılaşır ve hepsinin ölümcül oyunlarında kazanan taraf olur.

İkinci rakibi olan Sinis, gelip geçen yolcuların vücutlarının her bir parçasını birbirinden ayırmasıyla ünlüydü. İki çam ağacını yere eğdikten sonra birinin tepesine kurbanının bir kolu ile bir bacağını, diğerinin tepesine ise diğer kol ve bacağı bağlar daha sonra da ağaçları serbest bırakırdı. Havaya yükselen ağaçlara bağlı olan kurban böylece parçalara ayrılırdı. Theseus, Sinis ile karşılaştığında, Sinis gücünü ölçmek için Theseus'tan ağaçları eğmesine yardım etmesini ister. Theseus bu öneriyi bir kurnazlık düşünüp kabul eder, zira ağaçları eğdiklerinde onlardan birini ilk bırakan Theseus olacaktır. Böylece Sinis parçalara ayrılacaktır. Önceden buradan geçmeye çalışmış olan yolcuların parçalarını etrafta gören Theseus, iki ağacı da eğip Sinis'i ağaç-

lara bağlar. Böylece Sinis başkalarına çektirip eğlendiği bu acıyla kendisi de yüzleşecek ve ölümü tadacaktır. Theseus daha sonra tüm tarlaları mahveden vahşi bir yaratık olan Krommyonia domuzuyla karşılaşır ve onu da öldürmeyi başarır.

Theseus kayayı kaldırırken *Theseus annesi Aithra tarafından izlenirken devasa kayayı kaldırabilmek için tüm gücünü kullanıyor ve babasının kayanın altına sakladığı kılıcı ile ayakkabıları çıkarıyor. Bir versiyona göre kılıç ve ayakkabıların yanında bir de kılıf içinde oklar vardır. Pişmiş Roma kabartması ('Campania levhası'), MÖ ya da MS 1. yüzyıl.*

Geçidin iyice daraldığı yerde Skiron adlı bir haydut konuşlanmıştır. Theseus yaklaştığında, Skiron ona dizlerinin üzerine çökerek ayaklarını yıkamasını emreder. Theseus ihtiyatlı davranır ve geçidin kenarına fazla yaklaşmadan Skiron'un dediğini yapar. Bunun üzerine Skiron ondan gidip kaplumbağasını beslemesini ister, böylece onu arkasından iterek uçurumdan aşağı düşürecektir. Ancak Theseus Skiron'dan çok daha çeviktir ve sonuçta tepeden düşerek denizi boylayan Skiron olur. Eleusis'te de güreşçi Kerkyon Theseus'a meydan okur, ancak o da boyunun ölçüsünü alır.

Atina'ya yaklaştığında kötü bir nam salmış olan Prokrustes, Theseus'u hanında konaklayıp rahat yatağında uyuması için ikna eder. Prokrustes, yolu üzerinden geçen yolcuları kalmaları için ikna edip bu yatağa bağlardı. Eğer yatağa yatırılan yolcu yataktan kısaysa Prokrustes onu, boyu yatağın boyuna ulaşıncaya kadar çeke çeke uzatırdı. Ama eğer yolcunun boyu yataktan daha uzunsa yolcunun ayaklarını keserek onu yatağa uygun hale getirirdi. Theseus, Prokrustes'in son ziyaretçisi olur, zira kendisinin kesilmiş vücudu bu korkunç yatağın son kurbanıdır.

Theseus sonunda Atina'ya vardığında, babası Aigeus'u büyücü Medeia'nın büyüsünün etkisinde bulur. Medeia, Aigeus'un kısırlığını geçirip ona pek çok oğul vereceğini vaat etmiştir. Theseus, Aigeus'a kendisini tanıtmaz ama Medeia onu görür görmez tanır. Theseus'un gelişi Medeia'nın tüm planlarını altüst ettiğinden onu saf dışı etmek için denemediğini bırakmaz. Önce, Aigeus'a bu genç yabancıdan, Herakles'in Girit'den getirdiği Marathon boğasını alt etmesini istetir. Zira bu yaratık tüm Atina'yı birbirine katmıştır. Devasa cüssesi ve burun deliklerinden çıkan ateşe rağmen Theseus bu yaratığı alt etmeyi başarır ve onu kentin tanrıçası Athena'ya kurban etmek için tekrar Atina'ya getirir.

Theseus'tan kurtulmayı başaramayan Medeia bu sefer onu zehirlemeyi dener. Geleneğe göre, Medeia Marathon boğasını

kurban etmek için yapılan törende bu planını gerçekleştirmeye girişir. Theseus boğayı Troezen'den yanında getirdiği kılıcıyla kestiği esnada Medeia da masanın üzerinde bir fincan zehir hazırlamaktadır. Ne var ki Aigeus kılıcı tanır, sevinç ve şaşkınlıkla birden ayaklandığı sırada Medeia'nın elindeki fincana çarparak tüm zehrin yere dökülmesine neden olur. Baba oğul tekrar kavuşurlar ve Medeia hayatta kalmak için kaçmak zorunda kalır.

Theseus, Pallas'ın oğulları olan kuzenlerinden kurtulmak için onlara bir tuzak kurar ve başarılı olur. Ama şimdi çok daha zorlu bir mücadele onu beklemektedir; Minotauros. Girit kralı Minos her dokuz yılda bir bu yaratığa kurban etmek için Atinalılardan yedi kız ve yedi erkek isterdi. Canavar gibi bir yaratık olan Minotauros, insan vücutlu, boğa başlıdır ve Minos'un karısı Pasiphae ile Poseidon'un denizden yolladığı bir boğanın çocuğudur. Minotauros'un yaşadığı yer karanlık, karmaşık koridorlar; kapatılmış çıkışlar ve kafa karıştırıcı dönemeçlerle dolu, Daidalos tarafından Minos için yapılmış olan Labyrinthos'tur.

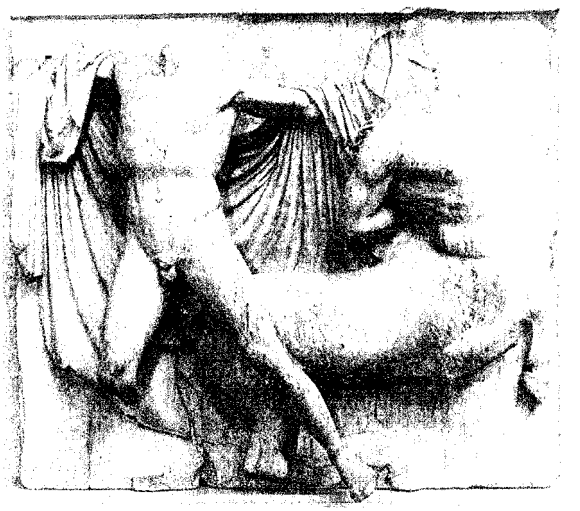
Efsaneye göre Minoa medeniyeti bir süre Atina'ya hükmetmiştir, ancak Theseus'un hikâyesi çok daha spesifik bir olaya işaret eder; Aigeus daha önce Minos'un oğlu Androgeos'u Marathon boğasını öldürmesi için görevlendirmiş, ama boğa Androgeos'u öldürmüştür. Boğanın Theseus tarafından öldürülmesi, bir anlamda intikamdır. Pallas'ın oğullarını yenmesinin ardından Theseus bu olayı öğrenmiş ve boğayı kendisi öldürmek istemiştir. Aigeus Theseus'u bu maceradan vazgeçirmek için çok uğraşmış, ancak Theseus babasına Minotauros'u alt edip eve geri döneceğine dair söz vererek bu maceraya atılmıştır.

Theseus'un kahramanlıkları *Ortada Theseus alt etmeyi başardığı Minotauros'u -dolambaçlı kare çizimleriyle temsil edilen- Labyrinthos'undan sürükleyerek çıkarıyor. Dış tarafta ise Sinis, Krommyonia domuzu, güreşçi Kerkyon, Prokrustes, Skiron ve Marathon boğasıyla resmedilmiş. Atina'dan kırmızı figürlü kylix (yüksek ayaklı, geniş ve alçak gövdeli, iki kulplu içki kabı), MÖ 440-420 dolayları.*

Aigeus, oğlu Theseus Minotauros'la karşılaştıktan sonra onu tekrar göremeyeceğinden emindir. Ama yine de genç kız ve erkekleri Girit'e taşıyan gemiye, biri beyaz diğeri siyah iki yelken taktırır. Gemi siyah yelkenlerle yola koyulur, çünkü siyah, yolculuğun melankolisini simgelemektedir. Aigeus zaferle geri döndükleri takdirde beyaz yelkeni açmalarını ve böylece Akropolis'ten mücadelenin sonucunu öğrenebileceğini söyler. Gemi Girit'e vardığında, Minos onları tüm misafirperverliğiyle karşılar; bir atletizm gösterisi esnasında Minos'un kızı Ariadne

Theseus'u görüp ona aşık olur. Kurbanların Labyrinthos'a girme vakti geldiğinde, Theseus ilk girenin kendisi olmasını ister, zira Ariadne ona bir ip yumağı vermiştir. Theseus girdiği yere ipin bir ucunu bağlar ve yol aldıkça ipi açar. Labyrinthos'un merkezine geldiğinde, nihayet Minotauros'la karşı karşıya kalır. Minotauros, onun bugüne kadar karşılaştığı tüm yaratıklardan çok daha korkunçtur. Theseus'un silahı yoktur, ama çıplak elleriyle canavarla savaşır ve onu iyice yorduktan sonra boynunu kırar. Oldukça yorgun düşen Theseus, hiçbir yara almaksızın kurtulduğu bu mücadele sonunda ipi takip ederek çıkışa ulaşır. Ariadne, endişe içinde onu beklemektedir. Beraber diğer Atinalıları da toplayıp gemiye dönerler ve kendi ülkelerine doğru yola koyulurlar.

Kentauromakhia *Kentaur, güçlü gövdesi acı içinde kıvrılırken elini sırtındaki yaraya götürüyor. Genç Lapith kentaurun hamlesini sol eliyle engelliyor, sağ eliniyse vurmak için kaldırmış. Atina'daki Parthenon'dan mermer metop, MÖ 445-440.*

Bu öykü ne Theseus ne de Ariadne için mutlu sonla biter. Ariadne, Theseus'tan onunla birlikte Yunanistan'a dönme sözü almış, ancak Theseus bilinmeyen nedenlerle Ariadne'yi Naksos Adası'na bırakarak yoluna devam etmiştir. Öykünün daha popüler ve romantik bir versiyonuna göre, tanrılar Theseus'un Ariadne'ye dair her şeyi unutmasını sağlarlar ve o da Ariadne'yi uyuduğu esnada daha sonra Dionysos'un onu bulacağı yere bırakır. Ancak farklı kaynaklar, Theseus'a yakışmayan bu davranışı açıklamak amacıyla, Ariadne'nin hamile olduğunu ve bu yüzden deniz yolculuğu etmekten yorgun düştüğünü, Theseus'un da bu nedenle onu Naksos'a bıraktığını yazar. Bu versiyonda yola devam eden Theseus'un şiddetli bir fırtınaya yakalandığı ve Ariadne'nin de sancıdan öldüğü anlatılır. Ariadne'nin ölümü üzerine yas tutan Theseus, bu nedenle gemiyi siyah yelkenle Atina'ya götürür. Daha popüler bir kaynak ise Theseus'un eve dönüş heyecanıyla yelkenleri değiştirmeyi unuttuğunu ve onun yolunu gözleyen babası Aigeus'un siyah yelkenleri görünce oğlunun başarısız olduğunu düşünüp kendisini Akropolis kayalıklarından atarak intihar ettiğini yazar.

Aigeus'un ölümünden sonra Theseus Atina kralı olur, ama kahramanlık maceraları yine devam eder. Yakın arkadaşı olan Lapith kralı Peirithoos'un düğününe gittiğinde Theseus, yarı insan yarı at olan kentaurlarla savaşır. Kentaurlar, Peirithoos'un komşuları oldukları için düğüne çağrılmışlardır ve çok fazla şarap içerek gelin de dâhil Lapith'in kadınlarını kaçırmaya çalışırlar. Theseus ve yanındakiler çok kayıp verseler de bu mücadeleden de galip ayrılırlar.

Theseus'un aşk hikâyeleri de oldukça fazladır. Amazonlardan Antiope'yi kaçırması sonucu tüm Amazonlar Attika'yı istila ettiler ve uzun süren mücadele sonucu geri püskürtülürler. Yaşlandıklarında Theseus ve Peirithoos, Zeus'un kızları Helen ile Persephone'yi kaçırmaya çalışırlar. Helen'i kaçırmayı başarırlar (bu olay Helen Menelaos'un karısı olmadan önce gerçekleşir),

ancak Persephone'yi kaçırmak için Yeraltı'na indiklerinde işler kötü gitmeye başlar. Yeraltı tanrısı ve Persephone'nin kocası Hades, onları birlikte yemek yemek için masasına davet eder, onlarsa masadan kalkmaya çalıştıklarında koltuklarına yapıştıklarını fark eder. Sonunda Herakles Theseus'u kurtarmayı başarır, ancak Peirithoos ebediyen yeraltında kalmak zorunda bırakılır. Theseus'un ölümü de hiç böyle bir kahramana yakışır cinsten değildir: Skyros adasının kralı Lykomedes tarafından bir tepeden aşağı itilmiş ve ölmüştür.

Theseus'un hikâyesinin ana kaynağı Yunan filozof, rahip ve etikçi olan ve MS 1. yüzyılın sonları ile 2. yüzyılın başlarında yaşamış olan Plutarkhos'tur. Plutarkhos'un eserleri arasında pek çok ünlü Yunan ve Romalının, bazıları tarihî bazıları ise efsanevi olan *Hayat Hikâyeleri* vardır. *Hayat Hikâyeleri*'nde Theseus'un hikâyesi Romulus'la birlikte anlatılmaktadır. Bu, Theseus'a verilen siyasal önemin bir göstergesidir. Zira Romulus Roma'nın kurucusudur, Theseus da Atina demokrasisinin. Bu fikir MÖ 6. yüzyıl sonlarında Atinalı devlet adamı Kleisthenes'in başlattığı demokratik reformlardan esinlenilerek ortaya çıkmış gibi görünmektedir. Pek çok demokratik reform Kleisthenes'e olduğu kadar Theseus'a da atfedilir. Her ikisi de Attika'nın birliğinin korumasında önemli roller oynamış ve o tarihsel dönemde Atinalıları üç sınıfa ayırarak Atina politik yapısının temelini atmışlardır. Kleisthenes gibi Theseus da çeşitli sivil ve adli konseyler ile toplantılara ev sahipliği yapmış, festivaller düzenlemiş ve para bastırmak gibi ekonomik reformları başlatmıştır. Theseus'la ilgili epik şiirlerin Kleisthenes tarafından yazdırılmış olabileceği düşünülür ve 6. yüzyılın sonundan 5. yüzyılın ortalarına kadar, Atina sanatı ve fikriyatında Theseus'un maceralarının Herakles'inkilere rakip olacak düzeyde olduğu da bir gerçektir. Theseus'un resimleri tapınakların dekorlarında ve hatta insanların günlük yaşamlarında kullandıkları, öldüklerinde onlarla birlikte gömüldükleri vazoların

üstünde kullanılmıştır. MÖ 490 yılında Marathon Savaşı'nda Atinalılar Persler tarafından bozguna uğratılacakken, Theseus orduların başına geçmiş ve askerlere yeniden güç vermiştir.

MÖ 475-470 yılları arasında Skyros'taki mezarlıkta devasa büyüklükte kemikler bulunmuştur; bu kemiklerin Theseus'a ait olduğu iddia edilmiş ve kemikler törensel bir hava içerisinde Atina'ya, sonradan Theseion ismi verilecek olan tapınağa gömülmüştür. O dönemde Theseus Atinalılar için yalnızca mitolojik bir figür değil, aynı zamanda demokrasilerinin simgesi olan siyasal bir semboldür.

Truva Savaşı

Truva Savaşı gerçekten de oldu mu? Truva'nın öyküsünün yüzyıllardır çekiciliğini kaybetmemiş olduğu, sayısız tarihçinin, arkeologun ve romantik hayranların Truva Savaşı'nın dayanaklarını ve Truva kentini bulmak için giriştikleri çabalardan bellidir. Günümüzde Truva'nın 19. yüzyıl sonunda Heinrich Schliemann'ın iddia ettiği gibi Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan Çanakkale Boğazı (Dardanelles) kenarındaki Hisarlık Tepe'de yer aldığı genel bir kanıdır. Ne var ki Schliemann'ın Truva Savaşı'nın Truva'sını bulduğu yönündeki iddiaları artık kabul görmemektedir. Hisarlık Tepe'de pek çok farklı yaşam alanı bulunmaktadır ve Schliemann bu alanların en eskilerinden birinde muhteşem bir hazine bulduğunu iddia etmiştir: ancak bu yerleşim alanının Yunanların Truva'ya girmesinden bin yıl önce yok edilmiş olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Yunanların Hisarlık'ta daha genç bir yerleşim yerini MÖ 1200 civarında (neredeyse aynı tarihte) bir kuşatma sonunda yakıp yıktığı belirlenmiştir. Bu Truva, görece çok daha mütevazı bir yerleşim yeridir, ancak efsanenin beslendiği tarihsel gerçekliğin temeli buranın yok edilmesinde yatıyor olabilir. Efsanenin gelişimi, arkeoloji tarafından çözülmesi imkânsız bir gizeme dönüştüğünden Truva'ya ve hikâyesine olan bu romantik sadakatin yok olması söz konusu değildir.

Tarihsel bir gerçeklik olarak dayandırıldığı yer ne olursa olsun Truva Savaşı Yunan geleneğinden günümüze kalan en önemli olaydır. Savaşın başlamasına neden olan olaylar ve sonrasında yaşananlar, Truva Dönemi olarak bilinmektedir: bu olayların bir kısmı Homeros'un ünlü şiirleri olan *İlyada* ve *Odysseia*'dan, bir kısmı ise MÖ 5. yüzyıl Yunan tragedya yazarlarından Romalı yazarlara kadar pek çok farklı kaynaktan toplanarak günümüze kadar anlatılagelmiştir. Öykünün karakterleri ile temalarının birbirine geçmiş dokusunun zenginliği ve karmaşıklığı bir Wagner operasıyla yarışacak niteliktedir; oldukça romantik olmasının yanı sıra, tıpkı tüm diğer Yunan mitleri gibi insanın kaderiyle ve Tanrılarla karşılaşmasında verdiği var olma mücadelesini anlatan, tam anlamıyla insana dair bir öyküdür.

Truva Savaşı'nın öncesindeki olaylar zincirinin en başında, insanlara yardım eden Prometheus bulunur. Zeus'un kuzeni olan Prometheus önceden yalnızca tanrılar tarafından kullanılagelmiş olan ateşi onlardan çalıp insanlara vermiştir. Ayrıca insanlara, Tanrılar için kestikleri kurbanların yalnızca yağ ve kemik kısımlarını tanrılara sunmalarını, geri kalan en güzel kısımlarını kendilerine saklamalarını öğütlemiştir. Bunun üzerine Zeus Prometheus'u cezalandırmak için onu dağların tepesinde bir kayaya bağlamış ve her gün yolladığı kartal Prometheus'un -geceleri tekrar yerine gelen- karaciğerini yemiştir.

Bazı kaynaklara göre Prometheus Herakles tarafından kurtarılmıştır, bazı kaynaklarsa Prometheus'un ona önemli bir sır vereceğini söylemesi üzerine Zeus'un onu serbest bıraktığını yazar. Bu sır, talipleri arasında Poseidon ve Zeus gibi pek çok tanrı olan güzel nympha Thetis ile ilgilidir ve bir tek Prometheus'un bildiği kehanete göre Thetis'in oğlu, babasından çok daha önemli bir insan olacaktır. Bunu öğrenen Zeus, Thetis'ten bir çocuğu olması fikrinden hemen vazgeçerek Thetis'in ölümlü Peleus ile evlenmesine karar verir; bu çiftin oğulları Truva'daki en büyük Yunan kahramanı olan Akhilleus olacaktır.

Peleus ile Thetis
Peleus Thetis'i bir güreş hamlesiyle yakalıyor. Peleus'un sırtındaki panter ve sağda Thetis'in başının arkasındaki kurt kafası, onun Peleus'tan kurtulmak için pek çok hayvana dönüşmesini simgeliyor. Atina'dan siyah figürlü amfora, MÖ 500 dolayları.

Paris'in kararı *Hera ile Athena sol taraftan yaklaşırlarken Paris'in başı omzundaki Eros'a dönük ve sağda oturan Aphrodite'ye bakıyor. Aphrodite ve Paris'in arasındaki figür Hermes'tir. Onun üstündeki bir tümseğin arkasında kavga ve çatışmanın simgesi olan Eris görünüyor. Atina'dan kırmızı figürlü hydria (su testisi), MÖ 420-400 dolayları.*

Önceleri Thetis Peleus'u istemez ve ondan kurtulmak için ateş, yılan, canavar gibi pek çok kılığa girer, ama Peleus ona olan aşkına o kadar sadıktır ki Thetis sonunda pes eder. Olympos'taki tüm tanrılar ve tanrıçalardan biri hariç hepsi Peleus ve Thetis'in görkemli düğününe davetlidir. Düğünün ortasında davet edilmemiş olan tek tanrıça Eris (bozuşma, çatışma anlamına gelir) çıkagelir ve davetlilerin arasına üzerinde 'en güzel için' yazan (bu kısım çok sonraları yazılmış olan kaynaklarda geçer) nifak elmasını atar. Hera, Athena ve Aphrodite'den her biri elmaya sahip olmak isterler ve bir uzlaşmaya varamazlar. Bunun üzerine Zeus elmanın kimin olacağına karar verme sorumluluğunu üstlenmekten çekinir ve hangisinin en güzel olduğuna karar vermesi için onları doğu Akdeniz kıyısındaki Truva kentinde yaşayan çoban Paris'e yollar.

Paris, Truva kralı Priam'ın oğullarından birdir. Priam'ın karısı Hekabe Paris'e hamileyken, rüyasında içerisinden yılanlar çıkan bir meşale doğurduğunu görür ve Paris doğar doğmaz onu İda Dağı'na götürüp orada öldürmesi için bir hizmetkâra verir. Ama hizmetkâr onu öldürmek yerine dağda ölüme terk eder ve Paris çobanlar tarafından bulunur. Böylece kendisi de bir çoban olarak yetişir. Paris dağlarda sürülerini güderken, Hermes hangisinin en güzel olduğuna karar vermesi için üç tanrıçayı onun yanına götürür. Tanrıçaların üçü de kendisini seçmesi koşuluyla ona bir şeyler vaat ederler; Hera zenginlik ve güç, Athena cesaret ve bilgelik, Aphrodite ise dünyadaki en güzel kadının aşkını vaat eder. Paris, içlerinde en güzel olarak Aphrodite'yi seçer ve diğer iki tanrıça onu ebediyen lanetleyerek Truva'nın en azılı düşmanları olurlar. Çok geçmeden Paris şans eseri Truva'ya geri döner, atletizm müsabakalarındaki üstün cesareti ve yakışıklılığı sayesinde öz anne-babasının ilgisini kazanır. Sonunda anne-babası onun kim olduğunu anlar ve mutluluk içinde ona da açıklarlar.

Dünyanın en güzel kadını, Zeus ve Leda'nın kızları olan Helen'dir. Pek çok kral ve soylu onunla evlenmek istemektedir; ölümlü babası Tyndareus, kızıyla evlenmesini uygun gördüğü talibi açıklamadan önce tüm taliplerden Helen'in seçimine saygı duymaları ve Helen'in kaçırılması durumunda kocasına yardım etmeleri konusunda söz alır. Helen Sparta kralı Menelaos ile evlenir. Paris evlerine konuk olduğunda artık Hermione isimli bir kızları bile olmuştur. Paris, Menelaos'un misafirperverliğinin karşılığı olarak karısı Helen'i Truva'ya kaçırır. Helen'in bu kaçırılmayla ilgili tavrı farklı kaynaklarda çok çeşitli biçimlerde anlatılmıştır: bir taraftan kaçırılmaya direndiği, diğer taraftan Aphrodite'nin Helen'i Paris'e karşı büyük bir arzu ile doldurduğu söylenirken, aslında Helen'in hiç Truva'ya gitmediği ve Yunanların boş yere savaşta on yıl kaybettikleri de söylenir.

Yolculuk Başlıyor

Menelaos Helen'in tüm eski taliplerini, yani Yunanistan'ın tüm kralları ve asilzadelerini çağırarak, Truva'ya gidip karısını geri alabilmek için yardım ister. Yunan ordusunun lideri, Menelaos'un erkek kardeşi ve Miken kralı Agamemnon'dur. Yunan kahramanların tümü Ege denizini geçip Truva'ya ulaşmak için Aulis limanında toplanırlar. Bu kişilerin soyları ve isimleri *İlyada*'nın başlarındaki *Catalogue of Ships*'de listelenmiştir:

> Sürü sürü kuşların -turnalar ve uzun boyunlu kuğular- bir o yana bir bu yana uçmaları gibi, savaşçı kafileler Asya Çayırlarında, Kayster'in iki yakasında baharda yeşeren yapraklar kadar kalabalık, gemilerden barakalardan aktı.

Bazı kahramanlar, Aulis'e diğerlerinden daha istekli gelmiştir. İthaka kralı Odysseus, Truva'ya giderse oniki yıl boyunca geri dönemeyeceği kehanetini bilmektedir ve bu yüzden de elçi Palamedes onu savaşa çağırmaya geldiğinde sabana öküz yerine

kendisini koşarak deli taklidi yapar. Ama Palamedes Odysseus'un daha bebek olan oğlu Telemakhos'u alıp sabanın geçeceği yere koyunca, kendisini dizginleyerek oğlunun ezilmesini önler, böylece Odysseus'un delilik hilesi de bozulur. Akhilleus'un anne babası Thetis ve Peleus oğullarını savaşa yollamak istememektedir. Çünkü eğer giderse orada öleceği kehanetinden haberdarlardır ve oğullarının kaderini değiştirebilmek için onu Skyros'a yollamışlardır. Kadın kılığına giren Akhilleus, orada kral Lykomedes'in kızlarıyla tanışarak onlardan biriyle, Deidameia ile evlemiş ve ondan Neoptolemos adlı bir oğlu olmuştur.

Ancak Odysseus, Akhilleus olmadan Yunanların asla Truva'yı kuşatamayacağından emindir, bu nedenle onu getirmek için Skyros'a gider. Versiyonlardan birine göre Odysseus bir seyyar satıcı kılığına girerek saraya girmiş ve yanında getirdiği eşyaları kadınlara satmaya başlamıştır. Mücevherler ve kumaşların yanı sıra Odysseus satmak için çeşitli silahlar da getirmiştir ve bu silahlar Akhilleus'un ilgisini çekmiştir. Bir başka kaynakta ise Odysseus'un kadınları borazan sesiyle etkileyerek Akhilleus'un yanından uzaklaştırdığı ve böylece ona gerçek kimliğini açıklayıp savaşa gelmesini teklif ettiği, Akhilleus'un de bu teklifi hemen kabul ettiği anlatılır.

En güçlü adamları Agamemnon, Menelaos, Odysseus, Aias, Diomedes ve Akhilleus olan devasa Yunan ordusu yola koyulmaya hazırdır, ne var ki durmadan esen rüzgâr geçit vermemektedir. Sonunda kâhin Kalkhas, Artemis'in, rüzgârı dindirmek için Agamemnon'un kızı İphigeneia'nın kurban edilmesini beklediğini söyler. Agamemnon bunu kabul etmez, ama ordudaki herkes bunu yapması gerektiği konusunda onu ikna eder: Akhilleus ile evlendirileceği bahanesiyle kandırılıp getirilen İphigeneia, kurban edilir. Bazı kaynaklar Artemis'in İphigeneia'ya acıdığını ve bu nedenle son anda onun yerine

kurban edilmesi için bir geyik gönderdiğini yazar; her halükarda rüzgâr diner ve gemiler yola koyulurlar.

Akhilleus'un Öfkesi

İlyada'nın, Truva Savaşı'nın hikâyesini anlattığı düşünülür. Aslında tüm hikâyeye değinmesine rağmen İlyada'nın asıl konusu ilk satırlarda dile getirildiği üzere çok daha dardır:

> Öfkenin şarkısı, tanrıça, Peleus'un oğlu Akhilleus'un yıkıcı öfkesi Achaealılara sayısız elem getirdi ve nice yiğit kahramanın ruhlarını Hades'e yolladı, cesetleri köpek ve kuşlara yem olurken, Zeus'un amacı gerçekleşiyordu.

Dolayısıyla *İlyada*'da anlatılan aslında Akhilleus ile Agamemnon'un kavgasının hikâyesidir. *İlyada*'nın başında Yunanlar dokuz yıldır Truva'dadırlar. Truva'nın pek çok yerini kuşatmışlardır ve kalelerin arkasından tek tük görünen tüm Truvalılarla çarpışıyorlardır. Yunanlar halen somut bir zafer kazanamamış olmanın verdiği öfke ve yorgunluk içindeyken Akhilleus Agamemnon'la bir kavgaya girişmiştir.

Akhilleus'un önderliğinde yaptıkları bir akının sonrasında alınan ganimetten Agamemnon'un payına Apollon'un rahiplerinden biri olan Khryses'in kızı Khryseis düşer. Kyryses Agamemnon'a kızını serbest bırakması karşılığında yüklü bir fidye teklif eder, ama Agamemnon kabul etmez. Bunun üzerine Khryses Apollon'a yalvarır ve Apollon Yunan kampına bir musibet salar. Kâhin Kalkhas bu musibetin ancak Agamemnon Khryseis'i serbest bırakırsa ortadan kalkacağını söyler. Akhilleus Agamemnon'un kızı serbest bırakmasını istemektedir ama Agamemnon isteksizdir. Bir kavgaya tutuşurlar ve sonunda Agamemnon kızı bırakmaya ikna olur. Ne var ki (karısı Klytaimnestra'ya dahi tercih edeceğini söylediği) Khryseis'i serbest bırakmanın karşılığında Akhilleus üzerindeki otoritesini

tekrar kazanabilmek için oldukça onur kırıcı bir şey yapar; Akhilleus'tan *kendi* köle-kızı olan Briseis'i ister. Akhilleus haklı olarak çok öfkelenir; bu davranış yalnızca onun onuruna bir saldırı değil aynı zamanda hiç de adil olmayan bir durumdur. Zira Akhilleus ganimetleri toplamak için var gücüyle çaba sarf ederken Agamemnon kılını bile kıpırdatmamıştır. Böylece Akhilleus çadırına çekilir ve ne sonraki mücadelelere ne de toplantılara katılır. Derken savaş daha da şiddetlenir ve Yunanlar Truva ile Truvalılara direkt saldırılar yapmaya başlar. Ne var ki Yunanlar en iyi savaşçıları Akhilleus olmadan zorlanırlar ve sonunda Agamemnon dahi ayağına gidip her türlü zenginlik ve Briseis'i geri vermeyi vaat ederek Akhilleus'u çağırmaya ikna olur. Yine de Akhilleus tüm önerileri reddeder, Agamemnon'un sunduklarının 'kum ya da toz tanecikleri kadar değersiz' olduğunu ve asla fikrini değiştirmeyeceğini söyler.

Odysseus, Diomedes ve Dolon *Yunan kahramanlar Odysseus ve Diomedes, gece karanlıkta Truvalı casusun karşısına çıkıyorlar. Sanatçı üçünün de yüz hatlarıyla, gülünç bir biçimde karikatürize edilmiş ağaçlar arasındaki kaçamak hareketlerini resmederek olayı bir komedi olarak yansıtmış.*
Kırmızı figürlü Lucania kalyx-krateri (şarap kâsesi), MÖ 410-400 dolayları.

Bu esnada Odysseus ve Diomedes Truvalıların ne planladığını öğrenmek için gece yarısı kamptan çıkıp giderler. Truvalıların gözcüsü Dolon'un ağzından birçok laf aldıktan sonra, Trakya kralı Rheseus'un kampına bir saldırı yaparak onun güzel atlarıyla birlikte Yunan kampına geri dönerler.

Bu cesur girişimler ve başarılara rağmen savaşın genelinde Truvalılar Yunanları gemilerine doğru geri püskürtmektedirler. Bu Yunanların büyük bir ümitsizliğe kapılmalarına neden olur. Akhilleus'un arkadaşı Patroklos, ondan savaşçıları Myrmidonlara liderlik yapmak için izin ister. Patroklos ayrıca Truva ordusunun gözünü korkutmak için Akhilleus'un zırhını da çatışmada giymek üzere ister. Akhilleus kabul eder ve Patroklos cesurca pek çok mücadeleye katılır. Ta ki bir gün Truva'nın en iyi savaşçısı ve Priam'ın oğlu Hektor tarafından öldürülene kadar.

Akhilleus Patroklos'un öldürüldüğünü öğrendiğinde büyük bir acıya boğulur. Nympha olan annesi Thetis ona Hephaistos'un yaptığı yeni bir zırh verir; üzerine barış ve savaş içinde yaşayan kentler, kır yaşamı ve kenarlarına da Okeanos işlenmiştir. Akhilleus ve Agamemnon anlaşmaya varırlar ve Akhilleus savaş alanına geri döner. Mızrağıyla 'ormandaki yangında alevleri bir o yana bir bu yana savuran bir rüzgâr gibi' pek çok Truvalıyı öldürür. Devasa dalgalarıyla onu boğmaya çalışan Skamandros[4] nehrinin saldırısına bile göğüs geren Akhilleus, artık asıl düşmanı olan Hektor ile savaşmak için hazırdır.

Diğer Truvalılar Akhilleus'un saldırısından korunmak için evlerine kaçmışlardır, ama Hektor savaşması gerektiğini bilmekte ve ortada kararlı bir biçimde düelloyu beklemektedir. Sonunda Akhilleus gelir ve Hektor haklı olarak korkup Truva'nın duvarlarının etrafında koşarak kaçmaya başlar. Hektor sonunda

---

4 Bugünkü Küçük Menderes. (çev.)

kaçmayı bırakıp rakibiyle cesurca yüzleşmek için durana dek üç tur koşarlar. Nihayet Akhilleus mızrağını Hektor'un boğazına saplar ve Hektor yere yığılır. Konuşmakta zorlanan Hektor, Akhilleus'a cesedini Truvalılara bırakması için yalvarır, ama Akhilleus Patroklos'u öldürdüğü için Hektor'a öyle öfkelidir ki bu isteği geri çevirir ve cesede her türlü hürmetsizliği yapar. Önce cesedi bir at arabasının arkasına bağlayarak tüm Truvalılar görsün diye kentin etrafında gezdirir, sonra da Yunan kampına götürür ve orada bir barakaya öylece bırakır.

Akhilleus daha sonra Patroklos için güzel bir cenaze töreni hazırlar. Devasa bir odun yığını hazırlanır, üzerine kurban edilmiş birçok koyun ve sığır koyulur. Kavanozlarca bal ve yağ da buraya eklenir. Bunun yanı sıra dört at ve Patroklos'un köpeklerinden ikisi de odun yığınına eklenir. Son olarak oniki Truvalı mahkûm da odunların üzerine atılır ve nihayet ateş yakılır. Ateş gece boyunca hiç sönmez ve Akhilleus da bir yandan şarap içip bir yandan da haykırarak Patroklos için ağıt yakar. Ertesi gün Patroklos'un kemikleri toplanır ve altın bir kabın içine yerleştirilir. Daha sonra muhteşem ödüllerin olduğu at yarışı, boks, güreş, koşu, zırhlı dövüş, disk atma ve okçuluk gibi yarışmalar yapılır. Ve oniki gün boyunca şafak vakitlerinde Akhilleus Hektor'un cesedini odun yığınının etrafında üçer kere sürükler. Ta ki tüm bu olanları önceden bilen Tanrılar dahi şaşkınlık içinde kalana kadar. Zeus tanrıların habercisi İris'i Truva'ya, Priam'ı ziyaret etmeye yollar. İris Priam'a gizlice Yunan kampına geçerek Hektor'un cesedini vermesi için Akhilleus'a makul bir fidye teklif etmesini söyler.

Böylece Priam yanında bir tek elçiyle Yunan kampına doğru yola koyulur ve Yunan gemilerine yaklaştığında Akhilleus'un adamlarından birinin kılığına girmiş olan Hermes'le karşılaşır. Hermes Yunan kampında Priam'a yol gösterir ve Priam fark edilmeden Akhilleus'un barakasına kadar gider. Priam barakaya girer girmez Akhilleus'un karşısında diz

çöker ve kendi babası Peleus'u düşünmesini, zaten oğullarından pek çoğunu bu mücadelede kaybettiğini söyleyerek Akhilleus'a en güçlü oğlu Hektor'un cesedini ona teslim etmesi için yalvarır. Böylece Hektor'un cesedini Truva'ya götürecek ve ona uygun bir cenaze töreni yaparak gömecektir. İkisi birden ağlamaya başlar, Akhilleus Priam'ın yakarışlarından çok etkilenir ve isteğini kabul eder. Hektor'un cesedi Truva'ya geri götürülür ve nihayet bir törenle gömülür.

Akhilleus'un yeni zırhı *Yunusların üzerindeki nymphalar Thetis ile kız kardeşleri, Patroklos'un ölümüyle yok olan zırhın yerine Hephaistos'un yaptığı yeni zırhı getiriyorlar. Thetis elinde, sıçrayan aslan figürlü bir kalkan taşıyor. Atina'dan kırmızı figür ve beyaz zeminli lekithos (yağ kabı), MÖ 440-420 dolayları.*

İliada burada biter, ama bu Truva'nın öyküsünün sonu değildir. Öykünün bir bölümü *Odysseia*'da, kalan kısmı ise tragedyalarda ya da daha sonraları yazılmış olan Roma kaynaklarında bulunur. Örneğin Virgil *Aeneid*'de, Smyrnalı Quintus gibi şairler şiirlerinde bu öyküyü anlatmışlardır; Hektor'un ölümünden

sonra savaşta Truvalılara destek vermek için pek çok müttefik gelmiştir. Bunların arasında kraliçeleri Penthesileia ile birlikte Amazonlar ve Şafak tanrıçası Eos'un oğlu Memnon'un önderliğindeki Ethiopialılar da vardır. Penthesileia ve Memnon, Akhilleus tarafından öldürülürler. Ama Akhilleus her zaman kaderinde Truva'da ölmek olduğunu bilmektedir ve sonunda Paris'in yayından çıkan bir okla ölür. Akhilleus'un annesi Thetis oğlunun ölümsüz olması için doğduğunda onu yeraltına götürerek Styx nehrinin sularına sokmuştur, bu onun vücudunun her tür darbeye karşı dayanıklı olmasını sağlamıştır. Ama annesi Akhilleus'u baş aşağı nehre sokarken topuğundan tutmuştur ve bu nedenle topuğuna su değmemiştir. Ve Paris'in okunun isabet ettiği yer tam da orasıdır.

Truva'nın Düşüşü

En önemli savaşçılarının ölümünden sonra Yunanlar on yıl boyunca direnmiş olan Truva'yı ele geçirmek için hileye başvururlar. Tahta At'ın Odysseus'un fikri olduğu söylenir, ama onu yapan zanaatkâr Epeios'tur. At yapıldığında Yunanlardan Odysseus ile Akhilleus'un oğlu Neoptolemos da dâhil en gözü pek savaşçılar atın içine saklanır. Diğer Yunanlar ise barakalarını yakarak gemilerle yola çıkarlar, ama Tenedos adasına kadar gidip, oraya gemileri bağlayıp beklemeye başlarlar. Yunanların evlerine geri döndüğüne inanamayan Truvalılar ovaya dağılırlar, şaşkınlık içerisinde ata bakmaktadırlar ve birbirlerine Yunan kampının yerini göstermektedirler. Sonra birkaç çoban Sinon adındaki bir Yunanla karşılaşır ve Sinon onlara arkadaşlarının yolculukta sorun yaşamamak için kendisini Tanrılara kurban etmek adına burada bıraktıklarını söyler. Bunu duyan Truvalılar ona acırlar ve dolayısıyla hikâyenin geri kalanına da inanırlar. Sinon onlara Yunanların Athena'nın artık kendilerine kızdığını düşünerek evlerine geri dönme kararı aldıklarını ve orada tekrar Athena'nın

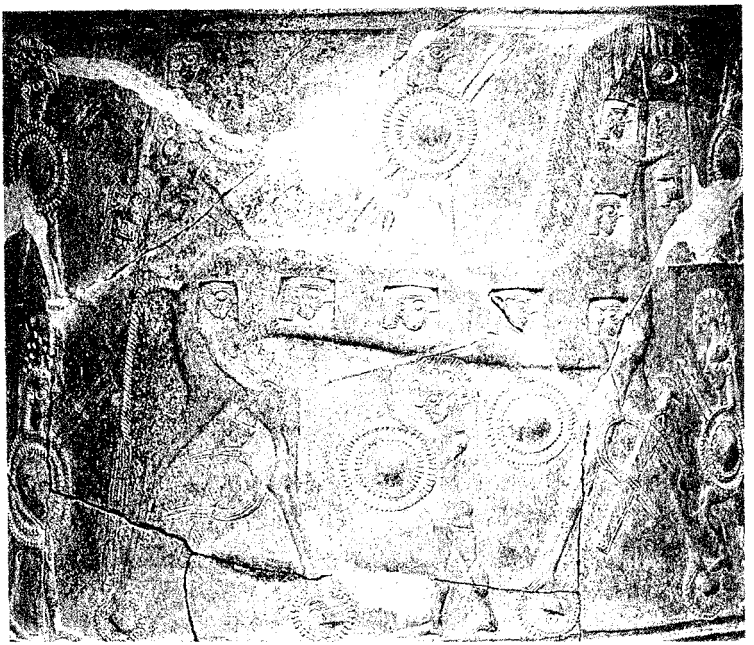
sempatisini kazanmaya çalışacaklarını söyler. Ayrıca Sinon Yunanların bu devasa atı da Athena'nın gönlünü almak için yaptıklarını ve Truvalıların onu kaleden içeri alamamaları için atın bu kadar büyük yapıldığını söyler. Eğer at Truva'nın duvarlarından içeri sokulursa Yunanlar bir daha asla burayı ele geçiremeyeceklerdir. Ama at dışarıda kalırsa, Yunanlar geri dönüp şehri yerle bir edeceklerdir. Truvalıların küçük bir kısmı ata şüpheyle bakmaktadır ve içeri almak istememektedir. Priam'ın kendisine kimsenin inanmadığı kâhin kızı Kassandra, atın Truva'ya sokulmasının getireceği ölüm ve yıkım konusunda babasını uyarır. Poseidon'un rahibi Laokoon da mızrağını atın yan tarafına dokundurarak kontrol eder ve Yunanlar hediye dahi getirmiş olsa onlara güvenemediğini söyler. Laokoon Poseidon'a bir kurban vermek için hazırlanırken denizden iki büyük yılan çıkar ve önce onun iki genç oğlunu, sonra da kendisini boğarlar. Bu alameti gören Truvalılar daha fazla tereddüt etmeden kale duvarlarını yıkarak atı kentin içine sürüklerler. Bunun sonrasında bile Yunan savaşçıların atın içinde oldukları anlaşılabilirdir, zira Helen atın yanına gelip etrafında dolanarak Yunan kahramanların isimlerini zikretmektedir ve bunu yaparken de ismini andığı her kahramanın karısının sesini taklit etmektedir. Atın içindekilerden bazıları Helen'in tuzağına düşüp cevap vermeye yeltenir ama Odysseus zamanında ağızlarını kapatmayı başarır.

Karanlık çöktüğünde Sinon Tenedos'taki birliklere işareti yollar ve gemiler tekrar eski yerlerine dönerler. Sinon ayrıca atın içerisindeki kahramanları serbest bırakır ve Truva'nın düşüşü böylece başlar. Atın içinden çıkan Yunanlara bir de gemilerden gelenler eklenince Truvalılar uyandıklarında kentin alevler içinde kaldığını görürler, ümitsizce de olsa savaşırlar ve karıları ile çocuklarının öldürülmek ya da tutsak edilmek için sürüklendiğini gördükçe yaşamlarını feda etmekten çekinmezler. En acısı da Priam'ın ölümüdür; oğlu Hektor'u öldüren Akhilleus'un oğlu Neoptolemos tarafından sunağın üzerinde öldürülür.

Penthesileia'nın ölümü *(solda) Akhilleus Amazon kraliçesini yere yatırmış mızrağını boğazına saplıyor. Eylemin vahşiliği, kraliçenin yüzü ile boynunun çıplak ve savunmasız bir halde resmedilmesiyle vurgulanmış. Akhilleus'un ise miğferinden tek gözü görünüyor. Bir versiyona göre Akhilleus ve kraliçe o anda göz göze gelirler ve geç de olsa birbirlerine âşık olurlar. Atina'dan siyah figürlü amfora, MÖ 540 dolayları.*

Tahta At *(altta) Tahta At'ın bilinen en eski temsili; sanatçı At'a tekerlekler ve savaşçıların dışarıyı görebilmesi için yapılmış pencereler eklemiş. Savaşçıların bir kısmı bu pencerelerden dışarı silahlarını doğrultmuşken diğerleri At'ın içinden çıkmış. Mykonos'tan kabartma pithos (yağ, şarap, tahıl, zeytin koymak için kullanılan pişmiş topraktan yapılan büyük kap), MÖ 650-600.*

Truva'dan kaçanlar arasında Ankhises ve Aphrodite'nin oğlu Aeneas da vardır. Annesi tarafından uyarılmış olan Aeneas, küçük oğlu Askanios ve yaşlı babasını da alarak kaçmıştır. Karısı da onları arkalarından takip etmektedir, ama karanlık çökünce kaybolur. Aeneas uzun süren yolculuk sonunda İtalya'ya ulaşır, kaderinde yeni ve çok daha büyük bir Truva'yı, Roma'yı kurmak vardır.

Yunan kahramanların Truva'dan eve dönüşlerinde yaşadıkları maceralar *Nostoi* (Dönüşler) olarak bilinen pek çok epik şiirde anlatılmıştır. Bu şiirler arasında Odysseus'un İthaka'ya geri dönüşünü anlatan *Odysseia* günümüze kadar kalmış olan tek eserdir; diğer kahramanların dönüş öyküleri ancak çeşitli kaynaklardan bir araya getirilerek öğrenilebilir. Odysseus'a da değineceğiz, ama öncelikle Mykenai kralı ve Yunanların lideri Agamemnon'un eve dönüşüne bir göz atalım.

Agamemnon'un Eve Dönüşü

Agamemnon ile Menelaos, bir aile kavgası sırasında erkek kardeşi Thyestes'e çocuklarını pişirip yemek olarak sunan ve böylece çok korkunç bir günah işleyen Atreus'un oğullarıydılar. Bu yaptığı, Atreus'un evinin lanetlenmesine neden olmuştu ve Agamemnon'un Truva'dan dönüşünde karşılaştığı kaderi, bir anlamda babasının korkunç günahının cezasıydı. Agamemnon'un Miken'deki on yıllık yokluğu esnasında şehri karısı Klytaimnestra yönetmişti. Thyestes'in yaşayan tek çocuğu olan Aigisthos, Klytaimnestra'nın sevgilisiydi. Gökyüzünde oluşan ışıklar Truva'da kazanılan zaferin ve geri dönüşün habercisiydi ve Agamemnon döndüğünde Klytaimnestra planını çoktan yapmıştı.

Kocasını girişte karşılayan Klytaimnestra, onun gelişi için hazırladığı mor kumaşın üzerinden geçmesi konusunda ısrar eder. Agamemnon böyle saygısız ve kibir kokan bir hareketi

yapmak istemez, ama karısının ısrarlarına dayanamayıp kendi sonunu hazırlar. İçeriye girdiğinde Agamemnon'u takip eden karısı, banyoda savunmasız bir şekilde yere düştüğünde ona saldırır, onu bir ağ ile bağlar ve baltayla vahşice öldürür. Onu bu vahşi cinayeti işlemeye götüren olaylar karışıktır, ama bunun nedeninin Aigisthos'un kardeşlerinin ölümünün intikamını almak istemesi olduğu söylenemez. Agamemnon Klytaimnestra'nın ilk kocası ve çocuğunu onun gözleri önünde vahşice öldürmüş, biricik kızı İphigeneia'yı da Aulis'te kurban etmiştir. Dolayısıyla Klytaimnestra aslında ondan kendi intikamını almıştır.

Atreus'un laneti Agamemnon'un ölümüyle de sona ermez. Zira Agamemnon'un Klytaimnestra'dan olan ve babalarının intikamını almak isteyen Orestes ile Elektra adında iki çocuğu vardır. Orestes daha bebekken onu annesinden korumak isteyen kız kardeşi tarafından Phokis'e gönderilmiştir. Elektra evde kalmış ama hem annesi hem de Aigisthos'dan çok kötü muamele görmüştür; öykünün bazı versiyonlarına göre onu bir köylüyle evlendirip soylu kanını kirletmişlerdir. Orestes büyüdüğünde arkadaşı Pylades ile gizlice eve geri döner. Babasının mezarına giden Orestes oraya saçından bukleler bırakır ve o bukleleri Elektra fark eder. Bu arada Klytaimnestra kötü bir alamet olarak yorumlanan bir rüya görür. Rüyasında bir yılan doğurur ve bu yılan onun memelerinden kan emer. Bu Orestes için de bir işarettir. Elektra onu anne katili olmaya ve dahası Aigisthos'u da öldürmeye ikna eder. Bu korkunç cinayet için Orestes Furialar[5] tarafından delirtilir ve her ikisini de öldürür. Atina'da bir mahkeme yapılır ve kocayı öldürmenin anneyi öldürmekten daha büyük bir suç olduğuna karar verilir. Böylece Orestes serbest bırakılır. Atreus'un evinin üzerindeki lanet de böylece kalkmış olur.

---

5 Tanrıların intikam neferleri. (çev.)

Agamemnon'un Ölümü *Agamemnon kefen gibi bir kumaşa savunmasızca hapsolmuş. Göğsündeki bir yaradan kan akarken arkasındaki Klytaimnestra'nın üzerine doğru düşüyor. Bu esnada Aigisthos son darbeyi vurmak için hazırlanıyor. Atina'dan kırmızı figürlü kalyx-krater (şarap kâsesi), MÖ 500-480 dolayları.*

Odysseus'un Öyküsü

Odysseus Truva'ya gitmeden önce kayalık İthaka adasına dönüp, oğlu Telemakhos ve karısı Penelope'ye ancak yirmi yıl sonra kavuşacağını biliyordu. On yıl Truva'da geçmişti ve kalan on yılda da okyanuslarda gemisi harap olmuştu, tüm yol arkadaşlarını kaybetmiş ve nihayet gidişinin yirminci yılında neredeyse ölmek üzereyken evine dönebilmişti.

Kykloplar

Odysseus ve arkadaşları Truva'dan ayrılmalarının ardından önce Kikonların yaşadıkları yeri işgal ederler, ama onlarla mücadelelerinde çok ağır kayıplar da verirler. Sonra yalnızca oturup lotus[6] meyvesi yiyerek tüm sıkıntı ve sorumluluklarını unutan, zevk ve sefaya düşkün olan Lotus Yiyenler ile mücadele ederler. Odysseus lotusun tadına bakan arkadaşlarını gemilere sürükleyerek zorla götürmek zorunda kalır. Daha lotusun etkisi tam olarak

---

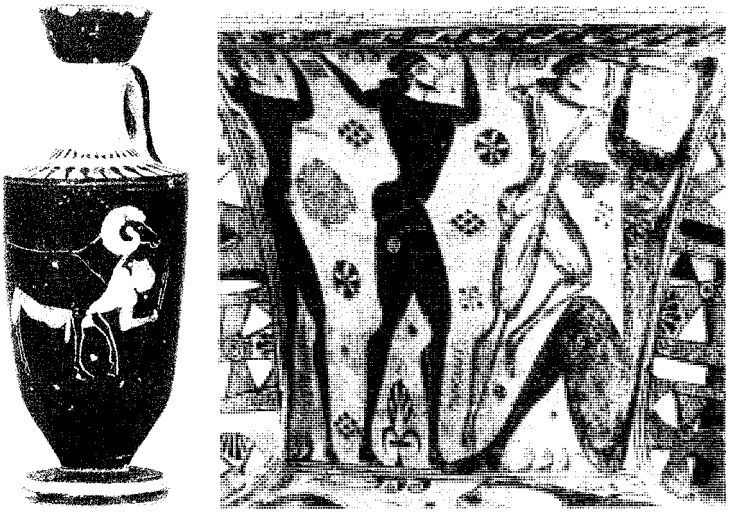
6 Meyvesini yiyenlere tatlı bir uyuşukluk verdiğine inanılan bitki. (çev.)

geçmemişken de Kyklop Polyphemos'la savaşmak zorunda kalırlar.

Kykloplar tek gözlü, çok büyük devlerdi. Her çeşit ürünün fışkırdığı bereketli topraklara ve kabarık tüylü keçi ile koyunları için çok zengin otlaklara sahiplerdi. Böyle bir yerin sakinleriyle tanışmak isteyen Odysseus, gemilerden birini limana yanaştırır ve arkadaşlarıyla birlikte karaya çıkarak Poseidon'un oğullarından biri olan Kyklop Polyphemos'un mağarasına gider. Polyphemos dışarıda koyunlarını otlatmaktadır ve günbatımına kadar gelmemiş, Odysseus da arkadaşlarıyla birlikte mağarada onu beklemiştir. Kyklop devasa ve korkunç bir yaratıktır ve bu beklenmedik konuklarının nereden gelip ne iş yaptıklarına dair üstünkörü birkaç soru sorduktan sonra Odysseus'un arkadaşlarından birkaçını alıp sıkarak önce beyinlerini fışkırtır ve sonra da onları yer. Kyklop daha sonra çok derin bir uykuya dalar; Odysseus onu bıçaklayarak öldürmeyi düşünür ama hemen vazgeçer. Zira bunu yaparsa oradan çıkmaları mümkün olmayacaktır; Kyklop mağaranın girişine Odysseus ve arkadaşlarının hep beraber kaldıramayacağı, ama kendisinin tek eliyle kaldırıp atabileceği devasa büyüklükte bir kaya yerleştirmiştir… Kyklop kahvaltıda Odysseus'un iki arkadaşını daha yer ve dışarı çıkar. Çıkarken de kayayı özenle tekrar mağaranın girişine yerleştirir. Kurnaz Odysseus hemen bir plan yapar ve mağarada bulduğu büyük bir odun parçasının ucunu keskinleştirerek ateşle sağlamlaştırır.

Akşam olduğunda Polyphemos mağarasına döner ve Odysseus ona bu Yunan yolcuları unutturacak güçlü bir kâse şarap ikram eder. Kyklop şarabı bir dikişte bitirir ve üstüne üç kâse daha içer. Hemen sarhoş olan Kyklop uyuklamaya başlar. Uykuya dalmadan önce Odysseus'a adını sorar ve o da adının Yunancada 'hiç kimse' anlamına gelen 'Outis' olduğunu söyler. Kyklop şaraba karşılık Odysseus'a onu en son yiyeceğine dair söz verir. Yaratık uykuya daldığında Odysseus odunun ucunu

kıpkırmızı olana kadar ısıtır ve en iyi adamlarıyla birlikte odunu Kyklop'un tek gözüne sokar. Yaratığın gözü 'demircinin sağlamlaştırmak için soğuk suya tuttuğu balta gibi' tıslayıp cızırdar. Korkunç bir acıyla uyanan Kyklop, komşuları olan diğer kykloplardan yardım istemek için bağırıp kükremeye başlar. Ne var ki komşu kykloplar mağaranın önüne toplanıp onu kimin rahatsız ettiğini sorduklarında 'hiç kimse' cevabını verince onu hiç kimsenin rahatsız etmediğinden emin olup mağaralarına geri dönerler.

Odysseus Kyklop'un mağarasından kaçarken *(üstte solda) Odysseus elinde kılıcıyla Polyphemos'un sürüsünün lideri olan iri bir koçun altında: böylece mağaranın kapısından güvenli bir biçimde geçiyor. Atina'dan '6 teknikli' lekithos (yağ şişesi), MÖ 500-480 dolayları.*

Odysseus ve Kyklop *(üstte sağda) Devasa Kyklop elinde Odysseus'un onu sarhoş ettiği şarap kâsesiyle oturuyor: Odysseus ve adamları keskin sırığı onun gözüne saplarken ağzı acıyla açılıyor. Atina'dan amfora, MÖ 500-480 dolayları.*

Sabaha karşı Odysseus ile arkadaşları mağaradan kaçmak için hazırlanırlar; her bir adam kendini kabarık tüylü koyunların, Odysseus da kendisini sürünün lideri olan bir koçun altına bağlar. Kör Kyklop kayayı mağaranın girişinden kaldırır ve Odysseus ile arkadaşlarını yakalamak için girişe oturur. Odysseus ve arkadaşları ise koyunların altında güvenli bir şekilde mağaradan çıkarlar ve gemilerinin yanına kadar giderler. Yola koyulduklarında Odysseus Kyklop'la alay etmekten kendisini alamaz ve Kyklop da sesin geldiği yöne doğru kayalar fırlatır, neyse ki yelkenleri ıskalar. Odysseus ordusunun geri kalanıyla buluşur ve ölen arkadaşları için yas tutarlar ve mağaradan çıkmalarına yardımcı olan koyunlarla kendilerine ziyafet çekip avunurlar.

Aiolia

Kyklopların adasından sonra Odysseus kral Aiolos'un adası olan Aiolia'ya gider. Zeus kral Aiolos'a rüzgârları kontrol etme gücü vermiştir. Aiolos ve geniş ailesi, Odysseus ile arkadaşlarını oldukça misafirperver bir şekilde ağırlar ve ayrılma vakti geldiğinde Aiolos Odysseus'a içine tüm sert rüzgârların hapsedildiği deri bir torba verir. Sonra da gemilerin İthaka'ya güvenli bir şekilde gidebilmesi için sakin bir rüzgâr çağırır.

Denizde on gün yol aldıktan sonra İthaka'nın görünmesiyle Odysseus ve arkadaşlarının başlarına büyük bir felaket gelir. Tüm yolculuk boyunca geminin dümeninin başında olduğu için hiç uyumamış olan Odysseus uykuya dalar ve deri torbanın içinde ne olduğunu bilmeyen arkadaşları Aiolos'un Odysseus'a çok değerli bir hazine verdiğinden şüphelenirler. Odysseus'la aynı zorlukları çektiklerini düşünen arkadaşları onu kıskanırlar ve bu hazineyi bölüşmeleri gerektiğini düşünürler. Bunun için deri torbayı açarlar ve böylece içinden tüm sert rüzgârları salıverirler. Odysseus gemiyi tekrar Aiolia'ya kadar sürüklemiş olan korkunç bir fırtına

gürültüsüne uyanır. Bu sefer Aiolos onları çok farklı bir biçimde karşılar. Aiolos'a kendilerine bir şans daha vermesi için yalvarırlar ama Aiolos yardım etmeye yanaşmaz ve Odysseus'un tanrıların nefret ettiği biri olduğunu düşünerek onları Aiolia'dan kovar.

Aiolos *Erkek figür rüzgârların kralı Aiolos'u temsil ediyor. Aiolos Bulutlar ve Rüzgârların dansını tertipliyor. Atina'dan kırmızı figürlü aşık kemiği vazosu (işlevi belirsiz), MÖ 460-440 dolayları.*

Kirke

Bir sonraki durakları olan Laistrygonia'da Odysseus'unki hariç tüm gemiler adada yaşayan yaratıklar tarafından harap edilmiştir. Büyük bir üzüntü ve acı içinde olan Odysseus ile hayatta kalan arkadaşları, kendilerini Aeaea Adası'nda bulurlar. Karaya çıktıktan sonra iki gün boyunca çabalamaktan bitkin düşmüş ve karşılaştıkları olaylardan dolayı moralleri bozulmuş bir halde sahilde yatarlar. Üçüncü gün Odysseus adayı keşfetmek için yola

koyulur ve ormanın içinde bir tepeden yükselen dumanları görür. Tedbiri elden bırakmayan Odysseus oraya hemen gitmemeye karar verir ve arkadaşlarının yanına dönerek gördüklerini onlara anlatır. Laistrygonialılar ile kyklopları hatırlayan arkadaşları yeni bir maceraya atılmak için oldukça isteksizlerdir. Ne var ki Odysseus bu keşfe çıkmaya kararlıdır ve arkadaşlarını iki gruba ayırır. Gruplardan birinin liderliğini kendisi üstlenirken diğerininkini Eurylokhos'a verir. İki grup kura çekerler ve oraya gitme görevi Eurylokhos ile ekibine düşer, Odysseus ise kendi ekibiyle gemide kalır. Hemen ardından Eurylokhos ile ekibi ormanın içindeki eve doğru yola koyulurlar. Yoldaki kurtlar ve aslanlar adamların üzerine atlayıp saldırmaktadır ama bunlar aslında güzel sesli büyücü Kirke tarafından hayvana dönüştürülmüş insanlardır. Eurylokhos ile adamları evin önünde Kirke'nin dikkatini çekmek için bağırırlar ve Kirke onları içeri davet eder. Sadece, bir tuzak olabileceğinden şüphelenen Eurylokhos dışarıda kalır. Kirke onlara yemek hazırlar ve yemeklerin içine anayurtlarını unutmalarını sağlayan bir ilaç atar. Yemeği yediklerinde Kirke asasıyla vura vura onları domuz ahırına götürür, zira artık hepsi birer domuza dönüşmüştür. Ama maalesef aslında birer insan olduklarının hala farkındadırlar.

Eurylokhos, adamlarının ortadan kaybolduğunu anlatmak için panik içinde Odysseus'a koşar. Odysseus Eurylokhos'tan kendisini Kirke'nin evine götürmesini ister, ama Eurylokhos reddedince kendi başına yola koyulur. Yolda genç bir adam kılığına girmiş olan Hermes ile karşılaşır ve Hermes ona Moly adlı bir ot verir. Bu ot Kirke'nin yiyeceklerine karıştırıldığında onun ilacına karşı bir panzehir olacaktır. Ayrıca Hermes Odysseus'a Kirke'yi nasıl öldürmesi gerektiği konusunda da akıl verir. Kirke ona asasını dokundurduğunda onu öldürecekmiş gibi Kirke'ye saldırması gerekmektedir. Böylece Kirke korkarak geri çekilecek ve Odysseus'la birlikte olmak isteyecektir.

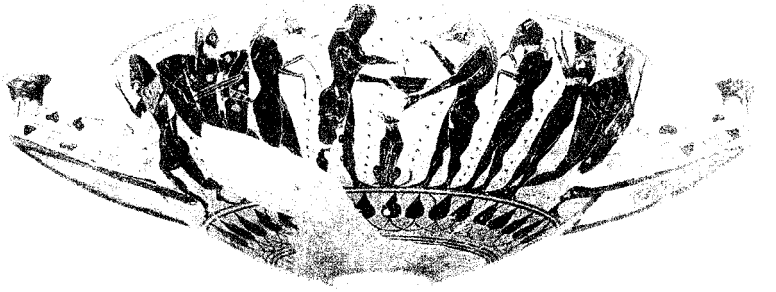
Odysseus'un Kirke'den kendisine tuzak kurmayacağına dair bir söz almak kaydıyla bunu kabul etmesi gerekmektedir.

Her şey tam da Hermes'in tahmin ettiği gibi gerçekleşir. Kirke ve Odysseus birlikte olduktan sonra Kirke Odysseus'u yıkar ve güzelce giydirir, ona güzel bir sofra hazırlar. Ama Odysseus hiç konuşmadan oturuyorur. Sonunda Kirke ona ne olduğunu sorar. Odysseus da arkadaşları domuz ahırında olduğu sürece Kirke'ye iyi bir eş olamayacağını söyler. Kirke hemen domuzları ahırdan çıkarır ve onlara büyü yaparak tekrar insana çevirir. Ama şimdi hepsi eskisinden çok daha genç ve yakışıklı görünmektedir. Odysseus ile arkadaşları mutluluktan havalarda uçmaktadır ve Kirke ekibin geri kalanını da oraya getirmelerini ve hep beraber kutlama yapmalarını ister. Odysseus ile arkadaşları koca bir yıl boyunca Kirke'nin yanında kalırlar ve yiyip, içip eğlenerek başlarından geçen tüm kötü olayları unuturlar.

Yeraltı

Sonunda bazı arkadaşları Odysseus'a İthaka'yı hatırlatır. Kirke, İthaka'ya gitmek için yola çıkmadan önce mutlaka yeraltına gidip Thebai kâhini Teiresias'a danışması konusunda Odysseus'u uyarır; sadece Teiresias eve geri dönebilmesi için onu bilgilendirebilecektir. Bunun üzerine Odysseus, Okeanos Nehri'ni geçerek Persephone'nin kavak korusunun yanına demir atar. Burada bir hendek kazarak etrafına ölülerin şerefine bal, su, süt ve şarap döker, hendeğin üzerinde bir keçi ve bir de kara koyun kurban eder. Kan kokusunu alan ölülerin ruhları kanı içmek için hendeğe gelirler. Odysseus kılıcını çeker ve onları geri püskürtür; asıl beklediği Teiresias'ın ruhudur. Hendeğe ilk yaklaşan Odysseus'un arkadaşlarından Elpenor olur. Elpenor Kirke'nin evinden ayrılacakları günün sabahında çatıdan düşerek ölmüştür ve Odysseus ile ekibinin yola koyulmaları gerektiğinden onun ölüsünü yıkayıp gömmeden orada öylece bırakmışlardır. Odysseus tüm bunları

düzelteceğine dair Elpenor'a söz verir. Teiresias geldiğinde ise Odysseus onun kandan içmesine izin verir ve kâhin de Odysseus'un evine güvenli bir şekilde dönebileceğini söyler. Ancak kesinlikle Thrinakie'de Güneş'in sığırlarını yağmalamaması gerekmektedir. Ayrıca İthaka'ya vardığında sadık karısı Penelope'nin pek çok açgözlü talibiyle karşılaşacağı konusunda da onu uyarır.

Kirke *Ortada Kirke, Odysseus'un yabandomuzu kafalı adamından aldığı kabın içindekini karıştırıyor. Odysseus'un dört adamı yabandomuzu, koç, aslan ve kurt kafalı olarak resmedilmiş. Sol taraftan elinde kılıcıyla Odysseus yaklaşıyor. Atina'dan siyah figürlü 'lades kemiği' biçimli kap, MÖ 550-530 dolayları.*

Teiresias'tan gerekli tüm bilgileri aldıktan sonra Odysseus diğer hayaletlerin hendeğe yaklaşıp kan içmelerine izin verir. Böylece Odysseus o kandan içen her hayaletle konuşabilecektir. Gelen ilk hayalet Odysseus'un annesidir. Annesi ona nasıl öldüğünü, babası Laertes'in perişan durumunu ve karısı Penelope'nin taliplerini başından savmak için sarf ettiği cesur çabalarını anlatır. Annesini üzüntü içinde dinleyen Odysseus, onu rahatlatmak için üç kez ona sarılmayı dener, ne var ki her defasında annesinin hayaleti kollarının arasından kayıp gider. Diğer

hayaletler de gelip Odysseus'la konuşurlar. Agamemnon'un hayaleti Odysseus'a kanlı ölümünü anlatır. Penelope'nin asla Klytaimnestra gibi davranmayacağını söyleyerek Odysseus'un içini rahatlatmaya çalışır. Sonra Akhilleus'un hayaleti gelir ve Odysseus onu, dünyada yaşamış olan en önemli insanı, tüm yaşayanlar ve ölülerin arasındaki en yüce prensi karşılar gibi selamlar. Akhilleus ise ona ölülerin arasında kral olmaktansa yaşayanların arasında köle olmayı yeğleyeceğini söyler. Odysseus Akhilleus'un oğlu Neoptolemos'un cesaretinden bahsederek onu mutlu etmeyi başarır ve Akhilleus Odysseus'un yanından mutlu ayrılır.

Yer altı'nı ziyareti sırasında Odysseus oranın pek çok meşhur sakiniyle karşılaşır; Sisyphos dağın en tepesine çıkarır çıkarmaz elinden sürekli kayıp düşen kayayı yuvarlamaktadır; Tantalos boğazına kadar suların içindedir ve kafasının üzerinde her çeşit meyve vardır, ama yemek için elini uzattığında meyveler, su içmek için başını eğdiğinde ise sular yok olmaktadır. Odysseus merak içinde gezmeye devam eder ve cesur Herakles'in hayaletiyle karşılaşır. Daha pek çok kahramanın hayaletiyle de karşılaşan Odysseus, sonunda çok bunalır ve panik içinde gemisine geri dönüp demir alır ve yaşayanların diyarına doğru yola koyulur.

Sirenler, Skylla ve Kharybdis

Odysseus Kirke'nin adasına geri döner ve Elpenor'u gömdükten sonra Kirke'den de yolculuğu sırasında karşılaşacağı zorluklarla ilgili bilgi alır. Gemi önce, kadın başı ve sesine ama kuş bedenine sahip olan tuhaf yaratıkların, Sirenlerin adasının yanından geçecekti. Sirenler söyledikleri güzel şarkılar sayesinde denizcileri cezp edip adalarına hapsediyorlardı. Odysseus'un gemisi adaya yaklaştığında deniz adeta ölüm sükûnetine bürünür ve adamlar küreklerinin başına geçer. Kirke'nin uyarısıyla Odysseus adamla-

rın kulaklarına balmumu yapıştırır, kendisini de gemi direğine bağlar, böylece adamlar onu tehlikeden uzak bir yere götürebilecek ve şarkıyı dinlemesini sağlayacaktır. Sirenler 'Yaklaş Odysseus' diye şarkı söylemeye başlarlar:

> Hiçbir denizci bizim dudaklarımızdan dökülen tatlı melodileri dinlemeden buradan geçmedi... Truva'da tanrıların isteğiyle gerçekleşen her şeyi biliyoruz ve bu bereketli yeryüzünde bundan sonra olacak her şeyi de biliriz...

Skylla *Odysseus'un adamlarından birini gemiden almak için sol kolunu uzatmış: köpekleri başka iki adamı hırpalarken, dördüncü adam güçlü bir balık kuyruk tarafından yakalanmış. Roma'dan tunç kâse, MS 1. yüzyıl.*

Odysseus Sirenlerin şarkısından etkilenir ve adamlarına durmaları için bağırır, ama hiçbiri onun yakarışlarını duymaz ve böylece tehlikeyi atlatırlar.

Bir sonraki engelleri ikizler Skylla ve Kharybdis'in tuzaklarıdır. Kharybdis suları birden çekip sonra tekrar boşaltan korkunç bir akıntıydı; ondan kurtulmayı başaran dikkatli denizciler bir de korkunç Skylla ile mücadele etmek zorunda kalıyorlardı. Skylla bir kayanın tepesindeki mağarasında dev dalgaların püskürükleri ve pusları sayesinde saklanırdı. Havada sallanıp duran oniki ayağı ve her bir ağızda üç sıra diş olan altı kafası vardı. Mağarasının yakınından geçen gemilere haraç kesiyordu. Kirke tarafından önceden uyarılmış olan Odysseus arkadaşlarına Skylla'dan hiç bahsetmedi ve Kharybdis'e oldukça geniş bir yatak hediye etti. Skylla'nın kayasının altından geçti. Odysseus arkadaşlarının hayatını kurtarmak için Skylla'ya karşı çok temkinliydi ama Skylla Odysseus'un altı arkadaşını kapmayı başarmıştı.

Güneş'in Sığırları

Gemi bu sefer zengin otlaklara sahip olan ve Apollon'un iri sığır sürülerini sakladığı Thrinakie Adası'na varır. Odysseus hem Kirke hem de Teiresias tarafından eğer İthaka'ya sağ salim varmak istiyorsa bu adadan uzak durması ve hiçbir şekilde sığırlara el sürmemesi gerektiği konusunda uyarılmıştır. Odysseus bunu adamlarına da anlatır ama altı arkadaşlarını daha kaybetmiş olmanın verdiği üzüntü ve yorgunluk nedeniyle oraya demir atıp sahilde bir gece geçirmek konusunda ısrar ederler. Onlar böyle isyan edince Odysseus'a da bu isteklerini kabul etmekten başka seçenek kalmaz. Ama Odysseus adamların hepsine sığırlara dokunmayacaklarına dair yemin ettirir. O gece bir fırtına kopar ve tam bir ay boyunca rüzgâr güneyden eser, böylece yolculuklarına devam etmeleri imkânsız hale gelir.

Kirke'nin onlar için hazırladığı yolluklar yeterli olduğu sürece adamlar sözlerine sadık kalır ve sığırlara el sürmezler. Ne var ki sonunda erzakları biter ve açlıktan Odysseus'un gemiden uzakta olduğu bir zamanda sığırlardan bazılarını yakalarlar. Eğer sığırları tanrıların şerefine öldürürlerse buna tanrıların kızmayacağı şeklinde akıl yürütürler. Odysseus döndüğünde pişmiş et kokusu her yeri sarmıştır; artık olan olmuştur ve bağırıp çağırmanın bir anlamı yoktur. Tanrılarsa intikam almakta kararlıdırlar. Et bittiğinde rüzgâr kesilir, böylece gemiler yola çıkabilecektir. Yola çıktıktan kısa bir süre sonra ise korkunç bir fırtına kopar ve gemi önce dev dalgaların gücüyle, sonra da üzerine yıldırım düşmesiyle parçalara ayrılır. Geminin omurgasından kalan parçalara sımsıkı yapışan Odysseus hariç hiç kimse kurtulamaz ve Odysseus o parçaların üzerinde on gün boyunca yolculuğuna devam eder. Ta ki güzel nympha Kalypso'nun evi olan Ogygia Adası'na varana dek.

Kalypso

Kalypso Odysseus'u sevgilisi olarak yedi yıl boyunca yanında tutar, zira Odysseus'un kaçma şansı yoktur. Sonunda tanrıça Athena tanrıların habercisi Hermes'i yollayarak Kalypso'ya artık misafirini yoluna devam etmesi için bırakması gerektiğini bildirir. Kalypso onu kaybedeceği için gönülsüzce de olsa bu emre uyması gerektiğinin farkındadır ve Odysseus'a sal yapması için gerekli ekipman ile yiyecek içecek verdikten sonra İthaka'ya gidişini hızlandıracak, güçlü bir rüzgâr çağırır. Odysseus yola koyulur ve olaysız bir biçimde yolculuğunun son safhasında kendisine eşlik edecek büyük gemiciler Phaiakialıların adasına varır. Bu sırada Odysseus'tan oğlu Kyklop Polyphemos'u kör ettiği için nefret eden ve onun yolculuğunun sonuna yaklaşmış olmasından dolayı öfkelenen Poseidon bir fırtına yollar ve Odysseus'un salı paramparça olur.

Nasıl ki kuzey rüzgârı hasat zamanı ekili yerlere devedikenli toplar atar, bu kuvvetli rüzgâr da Odysseus'un salını denizin üzerinde bir o yana bir bu yana savuruyordu. Şimdi Güney Rüzgârı oyun oynamak için onu Kuzeye savuruyor, Doğu ise Batının kovalaması için serbest bırakıyordu.

Odysseus, ölümden nympha Ino sayesinde kurtulur. Ino Odysseus'a duvağını vererek onu beline sıkıca sarmasını ve salı hemen terk ederek kıyıya doğru yüzmesini söyler. Devasa bir dalga, salı kibrit çöpü misali tahta parçalarına çevirince Odysseus söyleneni yapar. İki gün iki gece boyunca hiç durmadan yüzer ve üçüncü gün Phaiakia kıyısına varır. Bir nehrin ağzındaki dağlık bir yere çıkar. Ino'nun duvağını çıkarıp tekrar denize atar ve bir çalılığın içinde uykuya dalar.

Odysseus Phaiakia'da

Athena'dan esinlenen Phaikia prensesi Nausikaa elbiselerini yıkamaya nehrin ağzına gitmek için tam da o günü seçmişti. O ve hizmetçileri yıkamayı bitirip çamaşırları astıktan sonra onların kurumasını beklerken banyo yapmışlar, yemek yemişler ve şarkı söyleyip top oynayarak vakit geçirmişlerdi. Nausikaa topu hizmetçilerden birine attığında hizmetçi topu kaçırır ve top nehre düşer; tüm kızlar kuvvetli bir çığlık atarlar ve Odysseus bu sefer hangi vahşi adaya düştüğünü merak ederek uykusundan uyanır. Bir dal parçası koparak çıplak yerlerini kapatır ve onu gören diğer kızlar panik içinde kaçarlarken Nausikaa'nın cesurca oturup yerinden bile kıpırdamadığını görür. Odysseus Nausikaa'ya ona kentin yolunu göstermesi ve giyecek bir şeyler vermesi için yalvarır. Nausikaa da onun isteklerini büyük bir asalet ve nezaketle kabul eder. Odysseus yıkandıktan sonra vücuduna kutsal yağ sürüp temiz kıyafetlerden giyer. Nausikaa ona yiyecek içecek bir şeyler verir ve kentin civarına kadar kızlar Odysseus'a eşlik eder. Nausikaa dedikodudan kaçınmak için kent merkezine kadar

Odysseus'un yalnız gitmesini uygun görür. Odysseus'a hemen babası Alkinous'un evine gitmesini ve bir dilenci gibi annesi Arete'nin ayaklarına kapanmasını öğütler.

Orada yaşayan bir genç kız kılığına giren Athena Odysseus'a yol gösterir ve Odysseus Alkinous'un muhteşem sarayına varır. Tunç duvarlar ve altın kapıların altın ve gümüş bekçi köpekleri tarafından korunduğu sarayda aydınlatmayı saf altından yapılmış heykellerin ellerindeki el fenerleri sağlamaktadır. Sarayın dışında meyve ağaçları, asmalar ve sebze tarlalarıyla dolu güzel bir bahçe ve bostan bulunmaktadır. Athena tarafından bir sis bulutunun içine sarılmış olan Odysseus, tüm bunları hayretle seyrettikten sonra içeri geçer ve yardım etmesi için yalvaracağı kraliçe Arete'nin makamına gider. Sis yok olduğunda Phaiakialılar Odysseus'un oraya sığınmak ve anayurduna götürülmek için yakarışlarını şaşkınlıkla dinlerler.

Şaşkınlığını üzerinden atan Alkinous, Odysseus'u sorguya çekmekten kaçınarak oldukça cömert yaklaşır ve Odysseus'un hemen iyileştirilmesini emrederek ertesi sabah onu evine yollamak için çalışmalara başlanacağına dair söz verir. Diğer Phaiakialılar evlerine döndüklerinde Odysseus Alkinous ve karısıyla yalnız kalır. Arete ona kim olduğunu ve çok tanıdık gelen bu giysileri nereden edindiğini sorar. Ve Odysseus onlara Ogygia adasından ayrılışından itibaren yaşadığı maceraları ve kızları Nausikaa ile nehrin ağzında karşılaşmasını anlatır. Sonra Arete onun için bir yatak hazırlatır ve Odysseus onlara minnettar bir şekilde uykuya dalar.

Ertesi gün Odysseus'u evine bırakacak gemi hazırlanmıştır, ama yola çıkmadan önce Alkinous Odysseus için spor müsabakaları ve diğer eğlencelerle dolu bir ziyafet hazırlatır. Toplanan kalabalığa ilk gösteriyi ozan Demodokos yapar ve Truva Savaşı'ndan şanlı Akhilleus ve kurnaz Odysseus'un tartışmalarına dair bir şiir okur. Odysseus bunu dinlerken ağlar, gözyaşlarını saklamak içinse yüzünü gizlemeye çalışır. Ağladığını yalnızca

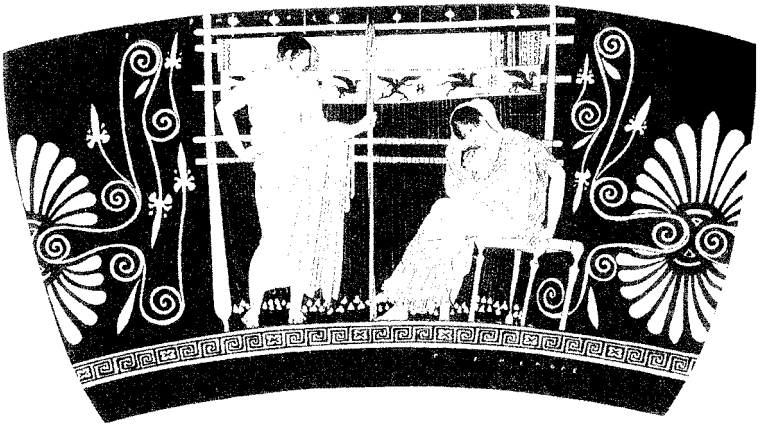
Alkinous fark eder ve tekrar neşelendirmek için ona bir spor müsabakası sunar. Odysseus asil delikanlıları izlemekten oldukça keyif alır, neşesi tekrar yerine geldiğinde disk atmaya katılarak rekor kırar. Danslarla devam eden gecede Demodokos bu sefer Aphrodite ve Ares'in aşkına dair bir şiir okur. Tüm Phaiakialı asiller Odysseus'a hediyeler sunmak için sıraya girmişlerdir. Akşam yemeğinde Demodokos Odysseus'un isteği üzerine tahta Truva Atı'yla ilgili bir şiir okur. Odysseus dinlerken yine ağlar ve bunu yine yalnızca Alkinous fark eder. Şiir bitince Alkinous Odysseus'a kim olduğunu, nereden geldiğini ve nereye gitmek istediğini, Demodokos'un şiirlerinden neden bu kadar etkilendiğini sorar. Böylece Odysseus kim olduğunu ve yıllardır başından geçenleri: Kikonları, Yeraltı'nı, Sirenleri, Skylla ile Kharybdisi, Güneş'in sığırlarını, Kalypso'nun yanında yıllarca kalışını ve oradan kurtuluşun onu Phaiakia'ya getirişini bir bir anlatır.

Ertesi akşam Odysseus sonunda ev sahiplerine veda ederek hızlı bir Phaiakia gemisine binip İthaka'ya doğru yola koyulur. Gemi hareket ettiğinde Odysseus uykuya dalar ve sabahyıldızı belirdiğinde gemidekiler, tüm Phaiakialıların verdikleri hediyeleri de yanına koyarak onu İthaka kıyısı yakınlarında, su perilerinin evi olan bir mağaraya bırakırlar. Odysseus uyandığında nerede olduğunu anlayamaz, zira Athena Odysseus'la görüşüp onu başka bir kılığa sokmak için fırsat olsun diye adanın üzerini sisle kaplamıştır. Odysseus büyük bir üzüntü içinde Phaiakialıların onu nereye bıraktıklarını anlamaya çalışırken Athena bir çoban kılığında gelir ve Odysseus sorduğunda onun memleketi İthaka'da olduğunu söyler. Kurnaz Odysseus çobana Giritli bir mülteci olduğunu söyler ve Athena onun bu kurnazca öyküsüne gülerek gerçek kimliğini açıklar. Sonra Odysseus'a gerçekten İthaka'da olduğunu müjdeleyerek karısı ve krallığını tekrar nasıl ele geçireceği konusundaki planını anlatır.

Odysseus İthaka'da

Odysseus'un orada olmadığı yirmi yıl boyunca karısı Penelope, oğlu Telemakhos ve birkaç sadık hizmetkârı dışındaki herkes onun ya Truva'da ya da eve dönüş yolunda öldüğüne inanmıştı. Penelope yalnızca güzel ve zeki değil, aynı zamanda zengin ve güçlüydü, onunla kim evlenirse Odysseus'un zenginliği ve statüsüne de sahip olacaktı. Bu yüzden Penelope'nin sarayının etrafı orada yiyip içerek Penelope'ye ilgi gösteren soylu taliplerle doluydu. Penelope elinden geldiğince taliplerini oyalıyor ve hiçbirine net bir cevap vermiyordu. Üç yıl boyunca Odysseus'un yaşlı babası Laertes için bir kefen ördüğünü söyleyerek onları oyalamıştı. Laertes öldüğünde bir kefeni olmaması ona yakışmazdı ve bu işi bitirmeden Penelope kimseyle evlenemezdi. Penelope her gün dokuma tezgâhında çalışıyor, hava karardığında ise bir el feneriyle ördüğü yerleri geri söküyordu. Ancak dördüncü yıl geldiğinde Penelope'ye hizmetçilerinden biri ihanet etmiş ve taliplere gerçeği göstermişti. Bunun üzerine Penelope'nin kefeni bitirmekten başka çaresi kalmamıştı.

Odysseus'un İthaka'ya varışından kısa bir süre sonra Athena artık yaşı gelmiş olan Telemakhos'un babasına ne olduğunu öğrenmesi için ona bir vahiy gönderir. Telemakhos önce yaşlı Nestor'dan bilgi almak için Pylos'a gider, ama Nestor hiçbir şey bilmemektedir ve Telemakhos'u Menelaos'un Sparta'daki sarayına yollar. Menelaos ve Helen ona çok iyi davranırlar ve Menelaos Denizin Yaşlı Adamı'ndan öğrendiği kadarıyla Odysseus'un güzel nympha Kalypso'nun yanında mahsur kaldığını söyler. Odysseus İthaka'ya vardığında Telemakhos da İthaka yolundadır. Telemakhos'un tavırlarına kızan talipler dönüş yolunda ona bir tuzak kurmayı planlamışlardır, ama Athena'nın yardımıyla Telemakhos tuzaktan kurtularak İthaka'ya sağ salim geri döner.

Dokuma tezgâhının başında Penelope *Taliplerinden biri Penelope'yle dokuma tezgâhının başında. Penelope'nin sıkıntılı tavrı, örgüsünü gündüzleri yapıp geceleri söktüğünün ortaya çıktığını gösteriyor. Atina'dan kırmızı figürlü skiphos (içki kabı), MÖ 460-440 dolayları.*

Athena Odysseus'a hemen saraya gitmemesini ve domuz çobanı Eumaios'un yanında bir süre kalmasını öğütlemiştir. Bir dilenci kılığında kendisini gizleyen Odysseus'u Eumaios iyi karşılar ve ona kralları Odysseus'un yokluğunda şehrin ne hale geldiğini, onun geri dönüşü için nasıl dua ettiğini anlatır. Eumaios'un soruları üzerine Oysseus kendisinin zengin bir Giritlinin gayrimeşru çocuğu olduğunu ve pek çok macera atlattıktan sonra geldiği Thesprotia'da Odysseus'un son zamanlarda oradan geçtiğini duyduğunu anlatır. Thesprotia kralının onu Dulichium'a giden bir gemiye bindirdiğini, ama alçak gemi tayfasının onu bağlayıp köle olarak satmak istediklerini söyler. İthaka'ya geldiklerindeyse iplerini açıp kıyıya yüzmeyi başarmıştır ve böylece Eumaios'un evine kadar gelmiştir.

Eumaios Odysseus'la ilgili olan kısmı hariç tüm anlatılana inanır. Dilenci Odysseus'un bir ay içerisinde İthaka'ya geri döneceğine yemin eder ve eğer bu doğru çıkmazsa Eumaios'un adamlarının onu cezalandırmak için bir kayalıktan aşağı atabileceğine dair teminat verir. Eumaios Odysseus'a bir domuz eti ziyafeti sunduktan sonra ateşin kenarında yatacak yer verir ve kendisi kayıp efendisinin sürüsüne göz kulak olmaya devam eder.

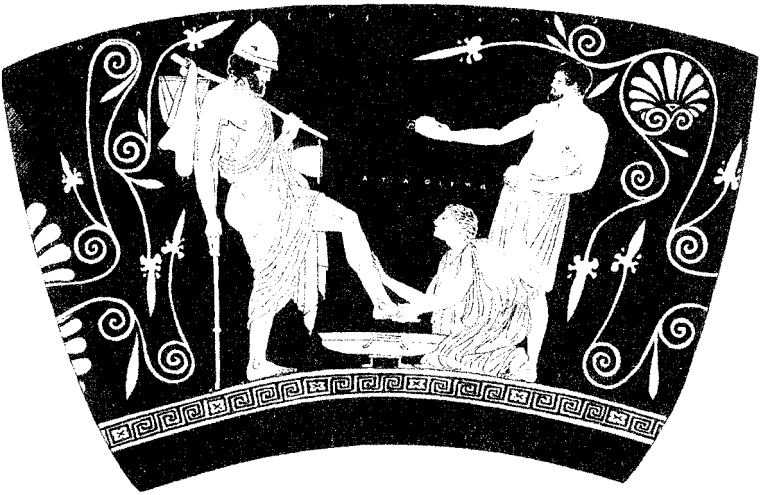
Sonraki akşam domuz çobanının kulübesinde yemek yedikten sonra Odysseus saraya giderek dileneceğini söyler, ama Eumaios misafirinin güvenliğinden endişelenerek Telemakhos'un dönüşünü beklemesi konusunda ısrar eder. O gece hayat hikâyesini anlatma sırası Eumaios'tadır ve nasıl aslında soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldiğini ve sonradan bir çocukken Phoenicialı tüccarlar tarafından kaçırılarak köle olarak satılmak için İthaka'ya getirildiğini anlatır. Ertesi sabah Telemakhos adaya döner ve Athena'nın emriyle doğruca domuz çobanının kulübesine gider. Eumaios, Telemakhos'un dönüşünü Penelope'ye müjdelemek için saraya doğru yola koyulduğunda Athena Odysseus'un kimliğini oğluna açıklamasını ister. Telemakhos başta Eumaios'un kulübesindeki bu dilencinin babası olduğuna inanmak istemez, ama sonunda ikna olur ve ikisi de mutluluktan gözyaşlarına boğulurlar. Sonra da bir plan yaparlar: Odysseus Telemakhos'u takip ederek saraya gidecek ve orada dilenecektir. Telemakhos oradaki duruma bir göz atacak ve saldırmak için doğru zamanı kollayacaktır. Zamanı geldiğinde ikisi birden Zeus ile Athena'nın da yardımıyla miskin taliplerin hakkından geleceklerdir.

Odysseus domuz çobanının yardımıyla saraya doğru yola koyulur ve yolda talipler için çalışan hain keçi çobanı Melantheus'la karşılaşır. Melantheus yaşlı dilenciye hakaretler savurarak onu aşağılar. Saraya vardıklarında dışarıda bir gübre yığınının üzerinde hasta, yaşlı bir köpek yatmaktadır. Odys-

seus'un sesini duyduğunda kulaklarını diker ve kuyruğunu sallamaya başlar. Odysseus köpeğini hemen tanır ve o halini görünce gözünden bir damla yaş gelir. Eumaios'a köpeğin bu perişan halini sorduğunda ise Eumaios Argos'u yirmi yıl önce hiçbir köpeğin geçemediğini, oradaki en hızlı köpek olduğunu ama efendisi yokken yaşlanıp ihmal edildiğini söyler. Sarayın içine girerlerken Argos yirmi yıldır görmediği efendisinin dönüşünden oldukça mutlu halde son nefesini verir.

Beklendiği üzere Odysseus kendi sarayında dilenirken talipler tarafından aşağılanır. Kıyafetleriyle alay ederler, onu tehdit ederler ve aralarından biri ona bir iskemle bile fırlatır. Ama Odysseus güreşerek bir talibi yenmeyi başarınca şaşırırlar. Bu arada Penelope taliplerine görünmeye karar verir ve salona iner. Tüm talipler onun güzelliği karşısında arzuyla dolar. Penelope ise taliplerin dilenciyi aşağılamasına göz yumduğu için Telemakhos'u azarlar. Sonra da taliplere dışarıda yiyip içeceklerine artık kendisine hediyelerini sunmaları gerektiğini söyler. Talipler Penelope'ye paha biçilemez kumaşlar ve mücevherler sunarlar. Akşam olduğunda bir ziyafet düzenlenir ve Odysseus da ateşleri körükleme görevini üstlenir. Talipler yine Odysseus'u aşağılamaya ve ona iskemle atmaya başlarlar. Gece çöktüğündeyse talipler evlerine dönerler ve Telemakhos ile babası tüm silahları evin içinde bir depoya saklarlar. Penelope bu sefer dilenciyle konuşmak için salona iner ve ona nereden geldiğini sorar. Sonra da taliplerin aralarından birini seçmesi için ona nasıl baskı yaptıklarını, ancak kendisinin yalnızca Odysseus'un dönüşünü beklediğini anlatır. Odysseus ona aslında Giritli bir soylu olduğunu ve Odysseus'u Girit'te gördüğünü söyler. Doğru söyleyip söylemediğini anlamak için Penelope ona Odysseus'un üzerinde ne olduğunu sorar. O da mor bir pelerin ve üzerinde köpek figürü olan altın bir broşu olduğunu söyler. Penelope bunları duyunca ağlamaya başlar. Odysseus onu neşelendirmek için endişelenmemesi gerektiğini, kocasının hala sağ

olduğunu ve yurduna çok yaklaştığını, bir ay içinde İthaka'da olacağını söyler.

Odysseus ve Eurykleia *Eurykleia, dilencinin ayaklarını yıkarken bacağındaki yara izini görüyor ve onun Odysseus olduğunu anlıyor. Atina'dan kırmızı figürlü skiphos (içki kabı), MÖ 460-440 dolayları.*

Penelope dilenciye banyo yaptırılmasını ve rahat bir yatak verilmesini emreder. Ancak dikkatli Odysseus yaşlı bir hizmetçinin yalnızca ayaklarını yıkamasına izin verir ve kendisini yıkaması için emektar bakıcısı Eurykleia'nın gelmesini bekler. Eurykleia hemen bu yaşlı dilencinin ona nasıl Odysseus'u hatırlattığından bahsederi ve Odysseus da herkesin kendisini ona benzettiğini söyler. Kadın onun ayaklarını yıkamaya başladığında Odysseus bacağındaki yara izini hatırlar. Küçük bir çocukken büyükbabası Autolykos ve amcalarıyla vahşi bir yaban domuzunu avlamaya Parnassus Dağı'na gittiklerinde almıştır

bu yarayı. Göstermemek için çaba sarf etse de Eurykleia yara izini fark eder ve şaşkınlıktan elindeki su dolu tası yere düşürür. Tam Penelope'ye haberi vermek için bağıracakken Odysseus onun ağzını kapatır ve taliplerin işini bitirmeden tek bir kişiye bile bu sırrı vermemesini emreder. Bu sırada Penelope düşüncelere dalmıştır. Eurykleia işini bitirdiğinde Odysseus ateşin başına oturur ve Penelope ona dönerek tekrar yaşadığı ikilemden bahseder. Evlenmeli ve oğlu Telemakhos'u bu yükten kurtarmalı mıdır, yoksa Odysseus'un dönüşünü beklemeye devam mı etmedir? Penelope dilenciden en son gördüğü rüyayı yorumlamasını ister. Rüyasında büyük bir kartalın bir tepeden aşağı doğru süzülüp gelerek onun yirmi kazının üzerine çullanıp hepsini öldürdüğünü, sonra da çatının üzerine konup, aslında kazların onun talipleri, kendisinin de Odysseus olduğunu söylediğini anlatır.

Dilenci Odysseus bu rüyanın gerçek olacağını ve tüm taliplerin sonunun geldiğini söyler. Ama Penelope rüyaların kafa karıştırıcı olduğunu söyleyerek boynuz kapısından geçen rüyaların doğru çıktığını, ama fildişi kapısından geçenlerin aldatıcı rüyalar olduklarını ekler. Odysseus için gözyaşı dökmeye odasına çekilmeden önce de dilenciye talipleri arasında bir yarışma düzenlemeyi planladığını söyler. Oniki tane balta başını sırayla dizecek ve taliplerden Odysseus'un meşhur yayıyla birer ok atarak onikisinin birden içinden geçirmesini isteyecektir. Odysseus'un zamanında sıkça yaptığı bu görevi kim başarırsa Penelope onunla evlenecektir.

Ertesi gün Penelope Odysseus'un meşhur yayını getirir ve taliplere yarışmadan bahseder. Her bir talip oku kendisinin oniki baltabaşı içinden geçirip Penelope ile evleneceği hayalini kurmaya başlar. Yarışma için Telemakhos salonu hazırlar ve önce kendisi bu devasa yayı germeye çalışır. Yayı gerebilmek için tüm gücüyle uğraşması gerekmektedir, ama Odysseus ona bir işaret yapar ve Telemakhos çabalamaktan vazgeçer. Sonra

tüm talipler sırayla verilen görevi yerine getirmeye çalışır, ne var ki değil oku oniki baltabaşının içinden geçirmek, daha yayı bile geremiyorlardı. Talipler tüm güçleriyle uğraşadursunlar, bu sırada Odysseus salona gelir ve domuz çobanı Eumaios ile bir o kadar güvendiği sığır çobanı Philoetius'a gerçek kimliğini açıklar, işaret verdiğinde ona yardıma gelmelerini söyler. Taliplerin iki liderinden biri olan Eurymakhos da görevi başaramayınca sıra diğer lider Antinous'a gelir ama Antinous yarışmayı o günlük bitirip ertesi gün devam etmeyi teklif eder. Zira o gün ziyafet günüdür ve okçu tanrı Apollon için kurbanlar kesip eğlenmeleri gerekmektedir. Bu öneriyi herkes onaylar ve yarışmayı o gün için sona erdirirler. Kadehleri kaldırıp ilk içkilerini yudumladıktan sonra Odysseus kendisinin de yarışmaya katılıp katılamayacağını sorar. Antinous karşı çıkar ama Penelope onun da katılmasının uygun olduğunu düşündüğünü söyler. Telemakhos hemen araya girerek annesini odasına yollar. Bir curcuna esnasında Eumaios yavaşça yayı alarak Odysseus'un eline verir. Odysseus bu tanıdık silahın geçen yıllar boyunca eskiyip eskimediğini anlamak için elinde birkaç kere çevirir. Sonra da 'lirinin tellerini kontrol edip akort yaptıktan sonra ustaca çalmaya başlayan bir müzisyen edasıyla' yayı gerip tıngırdatır. Sonra da gayet sakin bir tavırla yaya bir ok yerleştirir ve tüm baltabaşlarının ortasından geçecek şekilde fırlatır.

Telemakhos hemen Odysseus'un yanındaki yerini alır ve şaşkına dönen talipler ne olduğunu anlamadan Odysseus eline ikinci bir ok alarak Antinous'un boğazına fırlatır. Ne olup bittiğini halen anlayamayan ve bunun bir kaza olduğunu düşünen talipler öfkeyle Odysseus'un etrafını sararlar. Ama Odysseus kim olduğunu açıklayıp hepsini oracıkta öldüreceğini söyleyince durumun farkına varıp ona saldırmaya başlarlar. Sadık domuz çobanı ve sığır çobanı arkalarını kollasa da Odysseus ve oğlu Telemakhos'un gücü bu kadar kalabalık bir grupla mücadele etmek için yeterli değildir. Neyse ki Athena yardıma koşar

ve talipler bir bir yere yığılmaya başlar. Kendi istekleri dışında talipler için çalışan ozan ve elçi hariç diğer hepsi ölür. 'Cesetleri kan ve toz içinde üst üste yığılmıştır, tıpkı bir balıkçının yakaladığı balıkları parlak güneşin öldürüşünü beklemek için üst üste yığması gibi'. Sonra öküz boğazlamış bir aslan misali üstü başı kan içinde kalan Odysseus, yaşlı bakıcısı Eurykleia'yı çağırır. Taliplerin emirlerine uyup onlara isteyerek hizmet etmiş olan tüm hizmetçileri çağırarak salondaki pisliği temizletir ve sonra da hepsini avluya astırır.

Athena'nın etkisi altındaki Penelope salondaki bu büyük mücadele esnasında derin bir uykuya dalmıştı. Eurykleia onu uyandırarak kocasının geri döndüğünü müjdeledi. Şaşkınlıktan donakalan Penelope bu yabancının gerçekten onun kocası olup olmadığından halen emin olamamamıştı ve ne diyeceğini bilmiyordu. Kocası gibi tedbirli olan Penelope onu son bir testten geçirmek üzere Eurykleia'ya odasındaki, Odysseus'un zamanında yaptığı büyük yatağı getirmesini söyledi. Ama Odysseus o yatağın yerinden oynatılamayacağını biliyordu, zira yatak bir zeytin ağacının etrafına inşa edilmişti. Odysseus bunu açıkladığında Penelope artık bu yabancının yıllardır özlemle beklediği kocası Odysseus olduğuna ikna oldu ve kendisini onun kollarına atarak hıçkırıklara boğuldu. Sonra yatak odalarına çekildiler ve nihayet yıllar sonra tekrar birbirlerinin kollarındaydılar. Odysseus karısına başından geçen tüm maceraları bir bir anlattı ve gece bitmeye yüz tutarken tanrıça Athena Okeanos'un kıyısında şafak vaktinin gelmesini geciktiriyordu.

İason, Medeia ve Altın Post

Altın Post, üvey anneleri Ino'nun emriyle Zeus'a kurban edilmeye çalışılan ve Athamas'ın çocukları Phriksos ile Helle'yi kurtaran koça aittir. Efsaneye göre koç, çocukları Orkhomenos'taki evlerinden sırtına alarak doğuya uçmuştur. Avrupa ve Asya'yı birbirinden ayıran dar kanalın üzerinden geçerlerken Helle koçun sırtından aşağıdaki denize düşmüş ve oraya adını vermiştir: Hellespont (Çanakkale Boğazı). Phriksos ise koçun sırtında Karadeniz'i de geçmiş ve koç onu Kolkhis'teki kral Aeetes'in sarayına bırakmıştır. Aeetes, Phriksos'u iyi karşılamıştır ve buna karşılık çocuk Zeus'a koçu kurban ederek mucizevî postunu da krala armağan etmiştir. Aeetes ise postu Ares'e adamış ve onun kutsal koruluğuna asmıştır. Orada post korkunç bir yılan tarafından korunmaktadır.

Peki, İason Altın Post'a sahip olmayı istemesinin nedeni nedir? İason onu kendisi için istememektedir; tıpkı diğer kahramanlara verilen zorlu görevler gibi ona da bu görev Iolkos kralı zalim Pelias tarafından verilmiştir. İason dürüst Iolkos kralı Aison'un oğludur; Pelias ise Aison'un üvey kardeşidir ve

öykünün bazı versiyonlarına göre Pelias'ın krallığı İason büyüyene kadar devam edecek, büyüdüğündeyse tahta İason geçecektir. İason büyüyüp tahta geçmeyi istediğindeyse Pelias onun öncelikle bu zorlu görevi yerine getirmesi gerektiğini söyler. Postun aranması *Argo* ve onun tayfası Argonautların öyküsüdür. Bu efsane muhtemelen *İlyada* ve *Odysseia*'dan çok daha eskidir, ama öykü daha sonradan Alexandria şairi Rodoslu Apollonios tarafından *Argonautica* ismiyle yazılmıştır.

Gemide neredeyse elli Argonaut bulunmaktadır ve isimleri bazı kaynaklarda değişik olsa da ana karakterlerinki genelde aynıdır. İason dışında *Argo*'nun yaratıcısı Argos, dümenci Tiphys, ozan Orpheus, Kuzey rüzgârının oğulları Zetes ve Kalais, Helen'in erkek kardeşleri Kastor ve Polydeukes, Akhilleus'un babası Peleus, Kalydonialı domuz avcısı Meleager, Odysseus'un babası ve büyükbabası Laertes ile Autolykos, daha sonra karısını orada ölüme terk eden Admetus, kâhin Amphiaraos ve yolculuğun ilk kısmına katılmış olan Herakles vardır. Bu meşhur isimlerin yanı sıra daha pek çok kahraman da onlara eşlik etmektedir. Argo'nun anlamı 'hızlı'dır ve gemi gerçekten de o güne kadar yapılmış gemilerin en hızlısıydı. Teselya'daki Pagasai limanında Pelion Dağı'nın kerestelerinden yapılmıştı. Yalnızca geminin baş kısmı Dodona'daki Zeus tapınağından Athena tarafından getirilmiş kutsal bir meşe ağacından yapılmıştı. Bu meşe parçasının kehanette bulunma özelliği vardı ve bazen konuşuyordu.

Argo iyi kehanetler eşliğinde kuzeye, Karadeniz'e doğru yola koyulur. Kolkhis'e giderken gemi tayfası pek çok macera atlatır. Mysia'da tayfadan genç ve yakışıklı Hylas akşamki ziyafet için gemiden ayrılıp su bulmaya gider ve geri dönmez. Bulduğu pınarın su perileri ona âşık olurlar ve onu kaçırıp boğarlar. Herakles Hylas'ı aramaya devam etmekte ısrar eder, bu nedenle gemi onsuz yola koyulmak zorunda kalır.

Argo'nun yapılışı *Argonautlardan biri geminin uç kısmında çalışırken bir diğeri de tanrıça Athena'nın yardımıyla seren direği ucundaki yelkeni ayarlıyor. Roma'dan pişmiş kabartma ('Campania levhası'), MÖ ya da MS 1. yüzyıl.*

Bosporos'ta Argonoutlar Poseidon'un oğlu kör kâhin Phineus'u bulurlar. Tanrılar Phineus'un üzerine büyük bir lanet göndermişlerdir. Ne zaman yemek yemeye başlasa yarı kadın yarı kuş yaratıklar olan Harpyalar[7] başına üşüşmekte ve yeme-

[7] Harpya 'kapıp kaçan' anlamına gelir. Kadın yüzlü, geniş kanatlı ve sivri pençeli yırtıcı kuşlardır. (çev.)

ğin bir kısmını gagaları ve pençeleriyle kapıp kalanının üzerine de dışkılarını bırakmaktadırlar. Bu canavarlara Argonautlar bir tuzak hazırlar. Phineus'u yemeğe davet ederler ve Harpyalar geldiğinde Kuzey rüzgârının kanatlı oğulları kılıçlarını çıkarıp bir daha bunu yapmayacaklarına dair yemin edene kadar onları kovalarlar. Phineus bu iyiliğin karşısında onlara yolculukla ilgili söyleyebileceği her şeyi söyler: karşılaşacakları en büyük tehlike çarpışan kayalıklar olacaktır ve oraya vardıklarında önden bir güvercin yollamaları gerekmektedir. Eğer güvercin kayalıkların arasından geçiş yolunu bulabilirse *Argo* da bulacaktır. Ama eğer güvercin geçişi bulamazsa, bu yolculuklarının başarısızlıkla sonuçlanacağına işarettir ve geminin geri dönmesi gerekecektir.

Önden yolladıkları güvercin, çarpışan kayalıkların arasından yalnızca en uzun tüyünü düşürerek güvenli bir şekilde geçer. *Argo* da yalnızca kıç kısmından ufak bir darbe alarak geçmeyi başarır. Ve bundan daha büyük bir tenlikeyle karşılaşmadan Kolkhis'e varırlar.

İason neden geldiğini anlattığında kral Aeetes ona Altın Postu bir şartla vereceğini söyler. İason öncelikle Hephaistos'un hediyesi olan iki tane tunç ayaklı, burunlarından alev saçan boğayı bir sabana bağlamalıydı, sonra da Kadmos'un Thebai'de öldürdüğü ejderhanın dişlerini (Athena bu dişleri Aeetes'e vermişti) bir araziye ekmeliydi. Bu sırada ekilen dişlerin her biri birer savaşçıya dönüşecek ve İason ile mücadele edeceklerdi. İason'un hepsini öldürmesi gerekiyordu. İason tüm bu şartları hemen kabul eder, şans eseri kralın büyücü kızı Medeia da ona bu görevleri yerine getirirken yardım eder. Medeia İason'dan onu karısı olarak Iolkos'a götürme sözü alarak karşılığında ona tüm vücuduna ve zırhına sürmesi gereken büyülü bir merhem verir. Bu merhem onu ateş ya da demirle yapılan tüm saldırılara karşı dayanıklı hale getirecektir. Medeia ayrıca savaşçı adamlar sürüsüyle nasıl başa çıkacağı konusunda da ona akıl verir; adamların tam ortasına bir taş atması gerekmektedir. Böylece

adamlar taşın nereden geldiğini anlamaya çalışacak ve İason yerine birbirleriyle kavga etmeye başlayacaklardır. Söylenenleri bir bir yapan İason tüm görevleri başarıyla tamamlar.

Misafirinin bu kuvvetine oldukça şaşıran Aeetes halen postu vermekte gönülsüzdür. Bu yüzden de *Argo*'yu ateşe verip içindeki tüm adamları öldürmeyi bile dener. Medeia ise postu koruyan yılana uyuşturucu verir ve İason kutsal tapınaktan Altın Postu alır. Sonra da tüm Argonautlarla birlikte denize açılırlar. Aeetes hem postun hem de kızının ortadan kaybolduğunu fark edince başka bir gemiyle onları kovalamaya başlar. Ama Medeia bunu bile daha önceden görerek bir plan yapmıştır. Küçük erkek kardeşi Apsyrtos'u da yanına alan Medeia onu öldürerek parçalara ayırır ve denize atar. Tam tahmin ettiği gibi Aeetes cesedin parçalarını gördüğünde onları denizden toplamak için gemisini durdurur ve böylece *Argo* kaçabilir.

Argo'nun eve dönüş öyküsü pek çok araştırmacının aklını karıştırmıştır. İason, Hellespont üzerinden geçmek yerine Tuna üzerinden geçip Karadeniz'den ayrılmıştır. Bu yol mucizevî bir biçimde İason'u Adriyatik'e götürmüştür. Bu başarıyla yetinmeyen *Argo* ise Po ve Rhine'a kadar gitmiş, oradan sonra da daha tanıdık olan Akdeniz sularına ulaşmıştır. Gittikleri her yerde Argonautlar inanılmaz maceralar yaşamışlardır. Mesela Girit'te Hephaistos tarafından Girit kralı Minos için yapılmış olan ve adayı koruyan tunç dev Talos ile mücadele etmişlerdir. Talos her gün Girit'in etrafını üç kez dolanarak kıyıya yaklaşan gemilere kayalardan kopardığı parçaları atıp onları adadan uzak tutmaya çalışmaktadır. Tamamen yenilmez olan Talos'un tek zayıf noktası ayağındaki bir damardır. Eğer oradan yara alırsa yaşama gücü damarından sızıp tükenecektir. Medeia onu uyuşturup delirtmeyi başarır ve Talos çıldırınca kendini kayalıklardan kayalıklara vura vura sonunda damarını yaralamayı başarır, böylece ölür.

Medeia ile koç *Medeia gençleşme iksirini göstermek için bir koç kaynatıyor. Bu deneyi izleyen erkeğin Pelias değil İason olması şaşırtıcıdır. Atina'dan kırmızı figürlü hydria (su testisi), MÖ 480 dolayları.*

Sonunda İason Iolkos'a vardığında Medeia'yla evlenerek Altın Postu Pelias'a verir. Ardından neler olduğuna dair çeşitli yorumlar bulunmaktadır. Bir versiyona göre Medeia Pelias'ın kızlarına bir büyü gösterisi yaparak onları babalarını öldürmeleri için ikna etmişti. Yaşlı bir koçu parçalara ayırıp kaynayan suyun içine atmış ve suyun içinden körpe bir koyun beliriverrmişti. Bunu gören kızlar hemen yaşlı babalarını getirip parçalara ayırmışlar ve kaynayan suyun içine atmışlardı. Ne var ki bu, onun sonunu hızlandırmaktan başka bir şeye yaramamıştı.

Bu skandal duyulunca İason ve Medeia on yıl yaşayıp iki çocuk sahibi oldukları Korinthos'a giderler. Ama sonunda İason karısından sıkılır ve Korinthos kralının genç kızı Glauke ile birlikte olmak için onu terk eder. Kıskançlıktan kuduran Medeia,

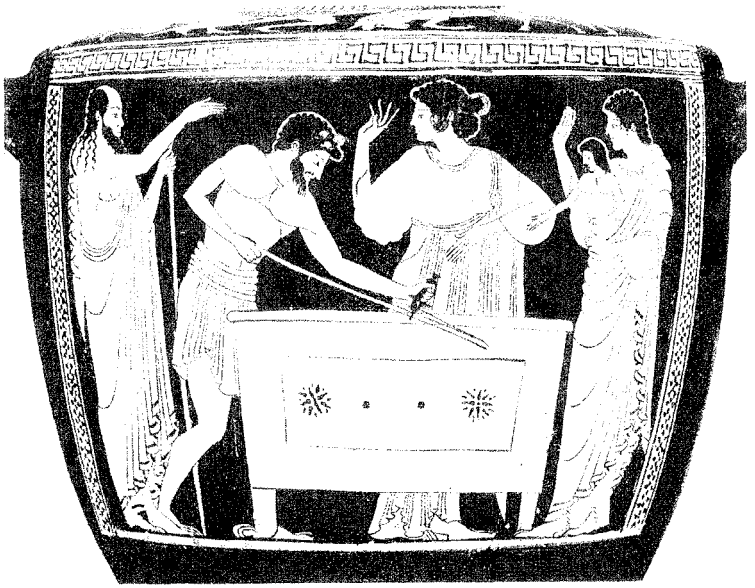
Glauke'ye hediye olarak bir elbise yollar. Kız elbiseyi giyer giymez tüm vücudu erimeye başlar ve ona yardım etmeye çalışan babası da onunla beraber eriyip yok olur. Hırsını alamayan Medeia İason'ı da cezalandırmak için kendi çocuklarını öldürerek bir at arabasıyla gökyüzüne kaçar. Sonunda İason memleketi Iolkos'a kral olarak geri döner.

Perseus ve Medusa

İskenderiyeli araştırmacı Apollondoros'a göre Miken'in efsanevi kurucusu Perseus, dedesi Akrisios olmasaydı hiç doğmamış olacaktı. Argos kralı Akrisios'un Danae adında güzel bir kızı vardı. Ama erkek çocuğu olmadığı için mutsuzdu. Erkek bir varisi olmamasıyla ilgili olarak bir kâhine danışan Akrisios, ondan gelecekte bir erkek torun sahibi olacağını ve kendisini öldüreceğini öğrenir. Bu yazgıyı önlemek için Akrisios her türlü önlemi alır. Danae'yi tunçtan bir kuleye kapatır ve kız orada kendi başına yaşar. Ta ki bir gün Zeus altın tozları halinde düşen yağmur kılığında gelip Danae'yle birlikte olana kadar. Böylece Danae oğlu Perseus'u dünyaya getirir. Akrisios bunu öğrendiğinde çok öfkelenir, ama halen yazgısını değiştirmek için umudu vardır. Marangozuna büyük bir kafes yaptırır ve Danae ile oğlunu kafese hapsedip denize atar. Ancak azgın dalgalardan kurtulmayı başaran ana oğul kafesin içinde Kyklades adalarından biri olan Seriphos'a kadar sürüklenirler. Burada onları Seriphos kralı Polydektes'in kardeşi olan balıkçı Diktys bulur ve onlara göz kulak olur.

Zamanla Polydektes Danae'ye âşık olur, ama büyüyen Perseus annesini kıskanarak kralın yakınlaşmalarından korur. Bir gün bir ziyafet esnasında Polydektes misafirlerine onun için getirdikleri hediyeleri sorar. Misafirlerin hepsi ona at hediye etmeye söz verirken, yalnızca Perseus ona Gorgon'un başını getireceğine dair söz verir. Gorgonlar, yılan başı ve kanatları olan üç adet yaratıktır ve aralarından biri olan Medusa hariç diğer ikisi ölümsüzdür. Ne var ki Medusa'ya her kim bakacak olursa o kişi hemen taşa dönüşmektedir. Neyse ki Perseus bu sonla karşı karşıya kalmaz. Hermes onu bir göz ve bir dişi paylaşan üç kız kardeş olan Graialara yönlendirir. Perseus kız kardeşlere gidip onların gözünü ve dişini ele geçirir ve Medusa'yla savaşması için gereken silahları ona verecek su perilerinin yerini göstermezlerse göz ve dişi geri vermeyeceğini söyler. Su perilerine gittiğinde ise ona Medusa'nın bakışına yakalanmaması için bir görünmezlik şapkası, kaçabilmesi için kanatlı ayakkabılar ve Medusa'nın kopan kafasını koyması için de bir çanta verirler. Hermes de orak biçiminde bir bıçak yapar ve Perseus Medusa'yı bulmak için yola koyulur. Athena Perseus'a tunçtan bir ayna verir, böylece Perseus Medusa'nın korkunç yüzüne bakmak yerine aynada onun yansımasını görecektir. Perseus görevini başarıyla yerine getirerek Medusa'yı öldürür ve kafasını çantasına koyar. Kanatlı ayakkabıları sayesinde de tekrar Seriphos'a döner.

Perseus Etiyopya kıyıları üzerinden uçarken bir kayalığa bağlanmış çok güzel bir prenses görür. Bu prenses Andromeda'dır. Andromeda'nın budala annesi Kassiopia, kendisinin deniz tanrısı Nerseus'un kızlarından daha güzel olduğunu iddia ettiği için Poseidon'u çok öfkelendirmiştir. Onu cezalandırmak isteyen Poseidon, krallığı yerle bir etmesi için bir deniz canavarı göndermiştir. Bu canavar ancak Kassiopia ona kızı Andromeda'yı sunarsa geri çekilecektir. Bu yüzden de Andromeda korkunç sonunu beklemek için deniz kıyısında bir kayalığa bağlanmıştır.

Danae, Perseus ve Akrisios *(üstte) Akrisios, Danae ve Perseus'u içine koyup denize atacağı kafesi tamamlaması için marangozuna talimat veriyor. Danae ve kucağında Perseus'u taşıyan bakıcı Akrisios'a itiraz ediyorlar ve bu sırada Perseus marangozu izliyor. Atina'dan kırmızı figürlü hydria (su testisi), MÖ 490 dolayları.*

Perseus ile Gorgon *(solda) Perseus Gorgon Medusa'yı boğazından bıçaklıyor. Arkasına bakmasının nedeni Medusa'nın yüzünü gören her ölümlünün taşa dönüşüyor olması. Sağda tanrı Hermes olanları izliyor. Atina'dan siyah figürlü oinokhoe (yonca ağızlı şarap testisi), MÖ 540 dolayları.*

Perseus Andromeda'yı görür görmez âşık olur ve deniz canavarının hakkından gelir. Andromeda'nın ailesi de buna karşılık kızlarının Perseus'la evlenmesine razı olurlar ve Perseus Seriphos'a doğru yolculuğuna karısı Andromeda ile devam eder. Bu sırada Polydektes Perseus'un görevini başarıp geri döneceğini düşünmemektedir, herhalde Gorgon'un kesik başına baka kaldığını görmek Perseus'un çok hoşuna gitmiş olmalıdır. Daha sonra Perseus Medusa'nın başını Athena'ya verir. Athena da onu göğsündeki zırhın üzerine bir amblem olarak yerleştirir.

Andromeda *İki kölesiyle birlikte Etiyopya prensesi deniz canavarına sunulmak üzere bağlanacağı sırıkların hazırlanışını izliyor. Babası sırığın arkasında, başını ellerine dayamış ayakta duruyor. Soldan Perseus Andromeda'yı kurtarmak için geliyor. Atina'dan kırmızı figürlü hydria (su testisi), MÖ 450 dolayları.*

Perseus Danae ve Andromeda, Akrisios'la barışmak için Argos'a doğru yola koyulurlar, ama onların geldiğini duyan ve yazgısının gerçekleşeceğinden korkan Akrisios Teselya'ya kaçar.

Burada birbirlerinden habersiz olan dede-torun Larissa kralının düzenlediği bir yarışmada karşılaşırlar ve Akrisios'un korktuğu yazgısı gerçekleşir. Perseus disk atarken disk yanlışlıkla seyirciler arasında oturan Akrisios'un ayağına gelir ve Akrisios oracıkta ölür.

Perseus Argos'a gidip öldürdüğü dedesinin tahtını talep etmenin çok da mantıklı bir fikir olmadığına karar verir ve bunun yerine kuzeni Megapenthes'e tahtları değişmeyi teklif eder. Megapenthes Argos'a gidip kral olurken Perseus da Tiryns kralı olur ve Midea ile Miken'i güçlendirir.

Oidipus ile Thebai Döngüsü

Thebai kentinin zenginliklerine ve kraliyet ailesine dair mitler en az *İlyada* ve *Odysseia* kadar eskidir, ama çok sonraları yazılmış eserler aracılığıyla günümüze dek ulaşmıştır. Thebai'nin kuruluş öyküsünü Ovid gibi Romalı yazarlar anlatmış, Pantheus ve Oidipus ise 5. yüzyılda Atina'da yaşamış olan Aeschylus, Sophokles ve Euripidies tarafından anlatılmıştır.

Kadmos ve Thebai'nin kuruluşu

Kadmos, Akdeniz'in doğu kıyısındaki Tyre kentinin kralı Agenor'un üç oğlundan biridir. Kız kardeşi güzel Europa deniz kenarında oynarken, bir boğa kılığına giren Zeus tarafından Girit'e kaçırılmıştır. Agenor oğullarına kız kardeşlerini bulmalarını tembihlemiş, aksi takdirde eve geri dönmemelerini emretmiştir. Kadmos da kız kardeşini ararken Delphoi'ye gelmiştir ve öğrendiği kehanete göre tapınaktan ayrılırken bir inekle karşılaşacaktır; ineğin yolculuğu sonlandırıp durduğu yere Kadmos'un bir kent

kurması gerekmektedir. Hayvan daha sonra Thebai olarak anılacak yerde durur ve Kadmos kenti kurması gereken yerin burası olduğunu anlar, ineği tanrılara kurban eder. Susamış olan Kadmos adamlarına yakınlardaki Ares pınarından su getirmelerini emreder, ne var ki pınarın oluğu korkunç bir yılan tarafından korunmaktadır ve yılan Kadmos'un tüm adamlarını yemiştir. Kadmos adamlarını aramak için pınara geldiğinde yalnızca kemik parçalarını ve yerde tıka basa doymuş olarak uzanan yılanı bulur. Kadmos tek başına ve oldukça az silahı olmasına rağmen yılanı öldürmeyi başarır ve Athena'dan aldığı öğüt doğrultusunda yılanın dişlerini toprağa eker. Bunun üzerine topraktan zırhlı ve silahlı pek çok savaşçı çıkar. Kadmos onların dikkatini çekmemek için ortalarına kocaman bir taş atar ve adamlar birbirlerini öldürmeye başlarlar. Sağ kalan son beş adam da Kadmos'a katılır ve beraber Thebai'yi kuran beş büyük aileyi oluştururlar.

Kadmos'un kenti hızla çok zengin ve güçlü bir kent haline gelirken, Kadmos da güçlü bir hükümdar olur. Ares ve Aphrodite'nin kızları Harmonia ile evlenir ve Ino, Autonoe, Agave ve Semele adında dört kızı ile Polydoros adında bir oğlu olur. Sonra onların da kendi çocukları olur. Autonoe büyük avcı Aktaion'u doğurur. Aktaion Aphrodite'yi çıplak gördüğü için Artemis tarafından cezalandırılarak erkek geyiğe dönüştürülür ve kendi boynuzları onu paramparça edip öldürür. Semele Zeus'un tecavüzüne uğrayarak şarap tanrısı olan oğlu Dionysos'a hamile kalır. Bu sırada Zeus'un kıskanç karısı Hera, Semele'ye kurnazca bir öğüt verir. Semele, Zeus'tan kendisine Hera'ya göründüğü şekliyle görünmesini isteyecektir. Semele'nin her dediğini yapmaya söz vermiş olan Zeus da ona bir yıldırım olarak görünür ve Semele diri diri yanar. Zeus ise Semele'nin rahminden doğmamış oğlunu alarak onu kendi uyluğuna yerleştirir.

Kadmos ile yılan *Kadmos (solda) kılıcıyla ayaklanmış olan yılana doğru yaklaşıyor. Onu izleyenler arasında tanrıça Athena ile gelecekte yöneteceği Thebai kentinin kişiselleştirmesi de bulunuyor. Atina'dan kırmızı figürlü hydria (su testisi), MÖ 430-410 dolayları.*

Semele'nin ailesi kızlarının ölümüne Zeus'un neden olduğuna inanmazlar. Sonunda Dionysos Thebai ve tüm Yunanistan'da tapınılan bir figür olur, ama yalnızca Agave'nin oğlu olan kuzeni Pentheus ona tapınmayı redder.

Pentheus

Dionysos'a tapınanlar arasında en önde gelenler dağlarda şarap içerek; hayvanları, yılanları yiyerek ya da onları öldürerek kendilerinden geçip çığlıklar atan kadınlar, Maenadlardı. Bu çılgın eğlence ritüeli ile Dionysos'a kendini adamış olanlar genelde kadınlar olduğu için ve dönemin erkek hükümdarları kadınların kendi kontrolleri altında evlerde oturmasını tercih ettikleri için Dionysos'a şüpheyle yaklaşmışlardır. Euripidies'in yazdığı bir tragedya olan *Bacchai*'de Dionysosçu eğlence biçimi ve erkeklerin şüpheli yaklaşımı betimlenmiştir. Oyunda Dionysos Semele'yi Zeus'un öldürdüğüne inanmamalarından dolayı annesinin ailesini cezalandırmak için bizzat Thebai'ye gelir. Semele'nin kız kardeşleri dâhil Thebai'nin tüm kadınları Dionysos'a tapınırlar ve eğlenceye kapılıp Kithairon Dağı'na çıkarlar. Thebai'nin o zamanki hükümdarı Pentheus uzun saçlı, efemine kuzeni Dionysos'a kuşkuyla bakar. Ancak Dionysos onu yavaş yavaş delirtir ve Pentheus dağa çıkıp Maeneadları izleme arzusunu itiraf eder. Böylece Dionysos onu da dağa çıkarır ve bir çam ağacını eğerek kadınları daha rahat izlemesi için Pentheon'u ağacın tepesine koyar. Pentheon'u gören Maeneadlar ağacın tepesine çıkıp onu elleriyle paramparça ederler. Onu parçalayanlardan biri de öz annesi Agave'dir ve oğlunun başını bir aslan başı sanarak Thebai'ye getirir. Oyunun sonunda Agave ne yaptığını anlar ve böylece herkes Dionysos'un gücünü kabul eder.

Oidipus'un evi

Kadmos'un torununun torunu olan Oidipus, Herakles'ten sonra belki de en meşhur Yunan figürüdür. Oidipus Sfenks bulmacasını çözmekle meşhurdur, ama asıl şöhreti annesiyle yaşadığı ensest ilişkiden gelir. Antik Yunan'da Oidipus bu olayla tipik bir trajik kahraman haline gelmiştir. Onun öyküsü evrensel bir insani durum olan kim olduğunu bilmeme ve yazgıya inanmamaya yol açan cehaleti anlatır.

Laios ile karısı İokaste'nin oğlu olan Oidipus Thebai'de doğar. Laios oğlu tarafından öldürüleceğini kehanetini alınca, bir çobana oğlunu Kithairon dağına götürüp ayak bileklerini delmesini emreder. Böylece Oidipus bir yere kımıldayamayıp orada ölecektir. Oidipus'un 'ayağı şiş' anlamına gelen isminin kökeni budur. Ne var ki yufka yürekli çoban Oidipus'u oraya terk edemez ve dağın karşı tarafındaki bir çobana verir. Çoban da Oidipus'u kısır Korinthos kralı Polybos'a getirir. Çocuğu olmayan Polybos Oidipus'u seve seve sahiplenir. Oidipus büyürken Polybos'un öz oğlu olmadığının farkına varır; Polybos onu ikna etmeye çalışsa da Oidipus inanmaz ve gerçeği öğrenmek üzere Delphoi tapınağına gider. Kâhin ona gerçek anne babasının kim olduğunu söylemez, ama kaderinde öz babasını öldürüp öz annesiyle evlenmek olduğunu anlatır. Duydukları karşısında dehşete düşen Oidipus öylesine sarsılır ki anne babasına dair bütün kuşkularını da unutur, Delphoi'yi terk eder ve Polybos ile karısı hayatta olduğu müddetçe Korinthos'a dönmez.

Oidipus'un tanımadığı öz babası Laios da o esnada Delphoi yakınlarında yolculuk etmektedir. Üç yolun birleştiği bir yerde Oidipus Laios'un at arabasıyla karşılaşır. Laios'un adamlarından biri Oidipus'a yoldan çekilmesini söyler ve zaten öfkeli olan Oidipus adamlara saldırır. At arabası kaçmaya çalışırken Laios içerden Oidipus'a bir şey fırlatır ve Oidipus da Laios'u kaptığı

gibi at arabasından indirip öldürür. Daha sonra bu olayı unutup yoluna devam eder.

Korinthos'a dönmeyen Oidipus, babasının hüküm sürdüğü kent olan Thebai'ye gelir. O esnada Thebai yarı kadın yarı kanatlı aslan olan Sfenks tarafından kırılıp geçirilmektedir. Sfenks "dört ayağı, üç ayağı ve iki ayağı üzerinde yürüyen canlının ne olduğunu" sormaktaydı ve cevabı kimse bilememekteydi. Sfenks sorunun cevabını vermeye çalışıp bilemeyenleri bir kayalığa fırlatıyordu ve bu kayalık onun kurbanlarının kemikleriyle doluydu. Laios'un ölüm haberi Thebai'ye ulaştığında Thebaililer onun tahtını ve karısını Sfenks'in bilmecesinin cevabını bilip onları bu dertten kurtaracak kişiye vermeye karar verirler. Oidipus için bu bilmece çok kolaydır, cevap insandır; zira insan doğduğunda emekler ve böylece dört ayak üzerinde yürür, gençliğinde iki ayağı üzerinde yürür, yaşlanınca da baston dâhil üç ayak üzerinde yürür. Sfenks bu cevabı alınca öfkelenerek kahrolur ve kendini kayalıklardan aşağı atar.

Thebai halkı Oidipus'a minnettardır ve onu kralları ilan ederler. Böylece Oidipus İokaste ile evlenir ve uzun yıllar boyunca mutlu yaşarlar. Oidipus zeki ve başarılı bir hükümdardır ve İokaste'den Eteokles ile Polyneikes adında iki oğlu, Antigone ile İsmene adında iki kızı olur. Ne var ki bir gün Thebai'nin başına büyük bir kıtlık gelir. Sophokles'in ünlü tragedyası *Oidipus Tyrannos* da bu felaketle başlar. Tarla ve bahçelerdeki tüm ürünler kurumuş, hayvanlar verimsizleşmiş, çocuklar hastalanmış, daha doğmamış bebekler annelerinin karnında ölmüştür. Tüm bu olanlara karşı tanrılar umursamazlık içindedirler. İokaste'nin erkek kardeşi Kreon Delphoi tapınağına giderek kehaneti öğrenir. Bu felaketin geçmesinin tek koşulu vardır; Laios'un katilinin bulunup yargılanması.

Oidipus bunu duyunca hemen katili aramaya başlar ve ilk olarak kör kahin Teiresias'a gider. Teiresias katilin kimliğini açıklamaz, ama Oidipus'a bu ölümden kendisinin de sorumlu

olabileceğini ima eder. Sonunda da bu belayı kentin başına getiren günahkârın Oidipus'un ta kendisi olduğunu söyler ve ayrıca kendisini çok zeki ve ileri görüşlü sanan Oidipus'un kim olduğu, yaptığının ne olduğu hakkındaki gerçekleri kabul etmeyeceğini de ekler.

Oidipus ile Sfenks *Oidipus pelerininin üzerine oturmuş karşısında bir taşın üzerinde dimdik duran Sfenks'le konuşuyor. Atina'dan kırmızı figürlü hydria (su testisi) MÖ 380-360 civarı, Sigmund Freud'un koleksiyonundan.*

Öfkelenen Oidipus kayınbiraderi Kreon'un tahtı ele geçirmek için Teiresias'la işbirliği yaptığını ve bunları söylettiğini düşünür. İokaste ise Oidipus'a Laios'u öldürmüş olmasının imkânsız olduğunu, çünkü onun üç yolun birleştiği uzak bir yerde öldürüldüğünü söyler. Oidipus birden Delphoi yakınlarındaki o üç yolun birleştiği yerde karşılaştığı at arabasını ve yaşlı adamı hatırlar. İokaste'ye Laios'un dış görünüşüyle ilgili sorular sorar (Laios tuhaf bir biçimde Oidipus'a çok benzemektedir). Oidipus daha sonra Laios'un yanındakilerle ilgili de bir şeyler sorar ve sonunda öldürdüğü adamın Laios olabileceğini düşünür. Laios'un sağ kalıp Thebai'ye dönen adamlarından birini yüzleşmek için çağırtır, ama o sırada Korinthos'tan gelen haberle Polybos'un öldüğünü öğrenir. Oidipus öz babası sandığı Polybos'un eceliyle öldüğünü öğrenince kehanetin ilk kısmı gerekleşmediği için rahatlar. Ancak yine de ikinci kısmı da -öz annesiyle evlenmek- gerçekleşmesin diye dikkatli davranır.

Polybos'un ölüm haberini getiren ulağın içi rahat değildir ve Oidipus'a gerçek anne babasının Polybos ile karısı olmadığını, kendisinin Oidipus'u daha bebekken Kithairon Dağı'nda Laios'un çobanlarının birinden alıp Polybos'a verdiğini anlatır. Oidipus halen bağlantıyı kuramamamıştır, ama İokaste dehşete düşer ve Oidipus'tan bunu daha fazla irdelememesini ister. Oidipus bu gizemi tamamen çözmek için araştırmalarna devam eder ve Laios'un yaşlı çobanını çağırtır. Bu adam aynı zamanda Laios'un öldürülüşünün de tek tanığı olan kişidir. Geldiğinde sonunda durum tüm korkunçluğuyla açığa çıkar; çoban, Laios'un oğlunu ölüme terk etmeyip Polybos'un çobanına verdiğini ve Oidipus'un şimdi babasının tahtı ve yatağına sahip olduğunu söyler.

İokaste konuşmanın devamını dinlemedi; hışımla oradan uzaklaştı. Onun arkasından giden Oidipus İokaste'nın kendini asarak intihar ettiğini gördü. Elbisesindeki altın broşu çıkarıp alan Oidipus oluk oluk kan akana kadar broşu gözlerine sapla-

yıp çıkardı. Artık gerçeği öğrenmişken dünyaya nasıl bakabilirdi? Bu esnada oyunda koro bu öykünün mesajını iletir; bir kimse kendisini ne kadar güvende hissederse hissetsin, ne kadar zengin güçlü ve şanslı olsursa olsun, asla başına bir felaket gelmeyeceğinin garantisi olamaz.

Oidipus Kreon'a kendisini sürgün etmesi için yalvarır, ama cezası bir kehanet tarafından onaylanana dek bir süre daha Thebai'de kalmak zorundadır. Oradan ayrıldığında artık yaşlanmıştır ve ömrünün sonuna kadar dilenmeye mahkûm edilir. Kör olduğu için ona kızları Antigone ve İsmene eşlik ederler, kızlarının yanında olması onu mutlu etmektedir. Oğulları Polyneikes ve Eteokles ise gün geçtikçe ondan, amcaları Kreon'dan ve birbirlerinden koparlar. Tahta sırayla birer yıl geçmeleri planlanmıştır, ne var ki Eteokles ilk yılı bittiğinde tahtı kardeşi Polyneikes'e devretmeyi istemez. Polyneikes Argos'a giderek altı güçlü adam ayarlar; onlarla beraber kendi kentini fethedecektir. Sophokles'in 'Oidipus Colonos'ta'sı bu olayları anlatarak başlar; bu esnada Oidipus iyice yaşlanmıştır ve Atina'daki Colonos zeytinliklerinde yaşamaktadır.

İsmene'den Thebai'deki kardeş kavgasının şiddetlendiğini öğrenen Oidipus, Antigone'nin desteğiyle Atina kralı Theseus'un gelişini beklemek üzere bir sunağa gider. Bir kâhin, kazanacak tarafın Oidipus'u yanına alan taraf olacağını kardeşlere söylemiştir. Oidipus hem Kreon'un hem de iki oğlunun ısrarlarına rağmen bu kavgada taraf tutmayacağını söyler. Ve bu kavgada birbirlerini öldürmeleri için onlara lanet eder. Theseus geldiğinde Oidipus ömrünün geri kalan kısmını Atina'da geçirmek istediğini söyler. Theseus Oidipus'u daha rahat edeceği bir yere yollamak ister, ama Oidipus orada kalmakta ısrar eder. Daha sonra Kreon Oidipus'u kendi yanına alıp Thebai'nin sınırına götürmek üzere çıkagelir. Böylece Oidipus'u Thebai topraklarına sokmayacak ama aynı zamanda onu yanına aldığı için mücadelede galip gelecektir. Oidipus onunla gitmeyi reddedin-

ce Kreon zorla götürmekle tehdit eder, zaten kızı İsmene'yi esir almıştır ve o sırada adamları Antigone'yi de götürmektedir.

Tam Oidipus Kreon tarafından kaçırılacakken Theseus gelir ve Kreon'u Thebai'ye geri yollayarak Oidipus'a da kızlarını geri getireceğine dair söz verir. Daha sonra aynı amaçla Polyneikes gelir ve babasını ikna etmeye çalışır, ama Oidipus ömrünün son günlerini Colonos'ta geçirmek istediğini söyleyerek onu da reddeder. Oyun burada son bulur ve Oidipus kutsal sunağa doğru gözden kaybolurken bir haberci sahneye gelerek Oidipus'un yalnızca Theseus'un tanık olduğu mucizevî sonunu anlatmaya başlar. Oidipus Kreon ya da Polyneikes'e destek olup yollaması gereken tüm dualarını Atina için dile getirmiştir ve artık Atina koruma altındadır.

Aiskhylos'un 'Seven Against Thebes' adlı oyunu Polyneikes ile adamlarının Thebai'ye yaptığı saldırıyı anlatır. Bu yedi güçlü adam Thebai'nin yedi kapısına dayanırlar. Polyneikes'e kardeşi Eteokles'in koruduğu kapıya saldırmak düşer. Thebaililer son anda bu saldırıyı geri püskürtseler de iki kardeş birbirlerinin kılıçlarının kurbanı olurlar ve Oidipus'un laneti gerçekleşir. Böylece Oidipus'un evinin üzücü efsanesi devam eder.

Sophokles'in 'Antigone'sindeki öykü tam da burada başlar. Oidipus'un erkek varislerinin ikisi de ölmüştür ve Kreon kral olmayı ummaktadır. Eteokles'e bir cenaze töreni yapılmasını emreden Kreon, Polyneikes'in ise öldüğü yerde köpekler ve kuşlara yem olmasını emreder. Kreon kimse alıp gömmesin diye cesedin başına bir bekçi diker ve bir süre sonra Kreon'un adamları yanlarında Antigone ile çıkagelirler. Antigone cesetten kalan parçaların üzerine toprak serperek sembolik olarak da olsa kardeşinin cesedini gömmeye çalışmıştır. Kreon'a kafa tutan Antigone tanrıların kanunlarının soyluların gömülmesi gerektiği yönünde olduğunu ve bu kanunların asla değiştirilemez olduğunu, insanların kanunlarından önce geldiğini söyler. Sophokles de Antigone'de bu mitten yola çıkarak insani ve tan-

rısal kanunlar arasındaki çatışmayı anlatır. İki kanun birbirleriyle çatıştığında bir insanın ne yapması gerekir? Aslında bu sorunun yanıtı net bir biçimde ne pahasına olursa olsun tanrısal kanunlara uyulması gerektiğidir, ne var ki bu, oyunda baştan kestirilip atılmaz. Antigone geleneksel kadın kategorisine sıkışıp evinde sessizce oturan bir kadın olmak istemez ve oyunda erkek efendisinin kanununa karşı gelen dik başlı, güçlü, erkeksi bir karakter olarak karşımıza çıkar. Kreon ise halkını kanunlar ışığında yönetmeye çalışan bir kraldır.

Antigone işlediği suçtan dolayı pişman olmadığını söylediğinde Kreon onun diri diri gömülmesini emreder. Böylece Antigone'nin ölümünden kendisi direk sorumlu tutulamayacaktır. Bu arada Kreon'un oğlu Haimon, Antigone'nin nişanlısıdır ve Kreon'a gelerek onun canını bağışlaması için yalvarır. Haimon bu cezanın hem çok barbarca olduğunu ve hem de Antigone Thebai halkı için bir kahraman figür olma yolunda olduğu için siyasi anlamda çok aptalca olduğunu dile getirir. Ama Kreon tıpkı sele karşı ayakta durmak için direnen bir ağaç ya da fırtınaya karşı yelkenleri gevşetip hızını kesmeyen bir denizci gibi inat eder ve Antigone'nin diri diri gömülmesi emrini verir. Bu sırada kâhin Teiresias çıkagelir ve tanrıların Kreon'a çok kızgın olduğunu, eğer bunu yaparsa korkunç bir biçimde cezalandırılacağını söyler. Sonunda Kreon koronun öğüdünü tutar ve Antigone'yi serbest bırakır. Kreon, Eteokles'ten arta kalanların defnedildiği yere giderken kucağında Antigone'nin cesedini taşıyan Haimon ile karşılaşır; Antigone kemeriyle kendisini asmıştır. Haimon da kendi kılıcını kendisine saplayarak intihar eder. Kreon eve döndüğünde karısı Eurydike'in de son nefesinde onu lanetleyerek intihar ettiğini öğrenir. Üzerine aniden çöken bu trajediyle sarsılmış olan Kreon, başını alıp gider ve koro, mutluluğa ulaşmanın yolunun akıl ve aynı zamanda tanrılara itaatten geçtiğini söyler.

Yaratıcı Miras

5. yüzyıl Atina'sında mitler üzerine bir kitap sektörü olamazdı. Zira Yunanlar bu mitleri hayatlarının ayrı bir yerinde tutmuyorlardı. Mitolojik karakterler ve öyküler Yunan toplumsal yaşamının içine işlemişti; beşikten mezara tüm sosyal etkinliklerini belirlemişti. Ortalama bir 5. yüzyıl Atina vatandaşının bu öykülerin hepsine inanıp inanmadığı ise oldukça yersiz bir soru olacaktır. Soru, bu mitleri tarihsel gerçekler olarak görüp görmedikleriyle alakalıysa bu sefer de Yunanların tarihe bakış açılarıyla ilgili bir tartışma yapmak gerekir. Ayrıca eğer 'inanç' ile 'dini inanç' eşdeğer görülüyorsa yine bir başka tanımlama problemiyle karşılaşırız.

Günümüzde kanıtlar gösteriyor ki mitoloji, Yunan hayatının çeşitli düzeylerinde iş gören, doğal ve kabul görmüş bir parçasıdır. Öyküler Yunan dünyasının ayrılmaz parçaları olan müzik, şiir ve görsel sanatlara esin kaynağı olmuş, böylece popüler eğlence kaynakları haline gelmişlerdir. Aynı zamanda mitler hem gençlerin iyi ve kötünün ayırtına varmasını sağlayıp yönlendirmek amacıyla birer ibret öyküsü, hem de daha yaşlılar için kader ile karakterin bir insana neler yapabileceğine ve hayatın mucizevîliğine dair bilgi veren kaynaklardır. Bunun yanında

mitolojinin karmaşık yapısı ile tanrılar ve kahramanların işlevleri, karşılıklı ilişkileri Yunan toplumsal yapısı için oldukça önemli olan girift inanç ağının temelini oluşturmuşlardır.

Tüm medeniyetlerin mitolojilere ihtiyacı vardır ve çoğu kendi mitolojilerini yaratırlar. Ancak Yunan medeniyeti Batı toplumunun kurucusu olmasından ve Yunan kültürü son zamanlara dek Batı dünyasının eğitim sisteminde oldukça önemli bir yer işgal etmesinden dolayı pek çok Batı toplumu Yunan mitlerini alıp kendilerine uyarlayarak kendi çağdaş ve tarihsel efsanelerini yaratmışlardır. Romalılar Yunan panteonunu çok az değiştirip bir kaç yerel İtalyan tanrı ekleyerek kendilerine uyarlamış ve Yunan mitlerini edebiyat ile sanat alanında sürekli türetmişlerdir. Hem cumhuriyet hem de imparatorluk Romalıları için Yunanistan, kültür ve medeniyeti temsil eder. Romalılar evlerinin duvarlarını Yunan mitlerinden sahnelerle süslemişlerdir ve öldükten sonra üzerinde Amazonlar gibi, şarap tanrısı Dionysos gibi pek çok figür bulunan heykelleriyle birlikte gömülmeyi bir gelenek haline getirmişlerdir. Roma şiirinin ana teması da temelde Yunan'dır; pek çok Yunan miti Augustus dönemi şairi Ovid aracılığıyla günümüze kadar gelebilmiştir. Ovid'in çağdaşı olan Virgil de Roma'nın temellerini ve güçlenmesini ünlü epik şiiri *Aeneid*'de anlatmıştır. *Aeneid* en büyük Yunan miti olan Truva'nın Düşüşü ile başlar.

Hıristiyanlığın kitleler tarafından kabulü de mitlerdeki karakterler ve öykülerin sanat, müzik ve edebiyattaki popüaritesinden hiçbir şey götürmemiştir. Rönesans döneminde klasik antikitenin tekrar keşfedilmesiyle Ovid şair ve sanatçıların hayal güçlerinin en başta gelen belirleyicisi olmuştur. Ovid'in yapıtları 15. yüzyılın sonlarında matbaanın icadıyla basılan ilk klasik eserler arasındadır; hevesle çeşitli dillere çevrilmiştir ve takip eden yüzyıllar boyunca Yunan mitlerinin yayılması ile alımlanmasında çok büyük bir rol oynamıştır. Rönesans'ın ilk yılarından itibaren sanatçılar geleneksel Hıristiyan temalarının

yanında Yunan mitolojisinden figürleri de betimlemekten keyif almışlardır: günümüzde Floransa'daki Uffizi galerisinde Boticelli'nin 'Birth of Venus'u ya da 'Pallas ve Centaur'u aynı sanatçının 'Annunciations ve Madonnas' eseriyle yan yana sergilenmektedir. İtalya, özelde ise Roma, Rönesans döneminin başlarından 18. yüzyıla kadar olan klasik geçmişe ilgi duyan sanatçılar için önemli bir yer olmuştur. Roma 17. yüzyıl Fransız sanatçıları olan ve klasik dünyanın en az Hıristiyanlık kadar güçlü bir ilham kaynağı olduğunu, Roma'nın bu iki geleneği birleştirdiğini düşünen Nicolas Poussin ve Claude Lorrain de dâhil her milletten sanatçıların önemsediği bir yerdir.

Kuzey Avrupa'da ise klasik mitoloji görsel sanatlarda aynı şekilde yaygınlaşamamıştır. Ancak edebiyatta oldukça etkilidir: örneğin Elizabeth İngiltere'sinde Latince ve Yunanca olan klasik eserler hevesle İngilizceye çevrilmiş ve mitolojik öyküler çağdaş şairler için kolay erişilebilir olmuştur. 17. yüzyılda Fransa'da da Yunan tragedyası Racine gibi ustalar tarafından kullanılmıştır. Racine Phaidra, Andromakhe, Oidipus ve İphigeneia gibi klasik mitler üzerine çalışmıştır.

18. yüzyılda tüm Avrupa'ya yayılan ve Yunan mitlerine bir tepkiyi de beraberinde getiren felsefî devrim, yani Aydınlanma gerçekleşmiştir. Bu akıl çağında mitlerin anlamsızlığına vurgu yapılırken daha çok Yunanistan ve Roma'nın bilimsel ve felsefi başarılarına göz atılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu bakış açısının en tipik örneklerinden biri Jacques-Louis David'in 'Death of Socrates' (Socrates'in Ölümü) adlı tablosudur. Ancak mitleri bütünüyle aşağılamak mümkün değildi ve mitler Handel'in 'Admeto ve Semele' operası, Mozart'ın 'Idomene'si ve Gluck'ın 'Iphigenie en Aulide'i (İphigeneia Aulis'te) gibi pek çok esere önemli birer kaynak teşkil etmeye devam etti.

Yüzyılın sonunda Romantisizmin yükselişiyle Yunanlara ait olan her şey büyük bir hevesle karşılanmaya başlandı. Bunun nedeni bir bakıma Grand Tour'da Yunanistan'ın önemli bir uğ-

rak haline gelmesiydi. Avrupa'nın zengin gençleri arasında Ege kıyılarını ziyaret eden James Stuart ve Nicholas Revett gibi mimarlar, gördükleri harabe yapıların oranları ve stillerini kuzeyde kendi ülkelerinde uyguladılar. Gördüklerinden hafızalarında kalanları yeniden oluşturarak klasik geçmişe yani Yunan edebiyat ve sanatına dönüş gibi bir büyük dalgayı başlattılar.

Britanya'da 19. yüzyılda Yunan mitlerinin popüleritesi zirveye ulaştı. O dönemde Yunan tragedyaları ve Homeros'un çevirileri yapıldı ve bu çeviriler çağdaş şairlere esin kaynağı teşkil etti. Keats, Byron ve Shelley gibi şairlerin hepsi başarılarını klasiklere borçludurlar; aslında klasiklerden esinlenmeyen bir 19. yüzyıl şairi bulmak imkânsızdır. Kraliçe Victoria'nın resmî şairi Alfred Lord Tennyson'ın Yunan hayranlığı eserlerine öyle yansımıştı ki Kral Arthur'u anlattığı eserleri Homeros'un epik şiirlerinin özellikleriyle bürünmüştü. Tennyson pek çok eserini direk olarak klasik mitolojiden esinlenerek yazmıştır. Örneğin 'Lotos Eaters' (Lotus Yiyenler) şiiri *Odysseia*'da kısaca değinilen egzotik ve bunaltıcı bir öyküden esinlenilerek yazılmıştır; onun (*Ulysses*'teki) Odysseus'u bir Yunan kahramanı ile bir Victoria dönemi beyefendisinin karışımıdır. 1816'da İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nden Yunan kalıntılarını satın alıp British Museum'a götürmesiyle görsel sanatlar da bu dalganın izinden giderek 'Yunan'a yöneldi: bugün Lord Leighton ya da Lawrence Alma-Tadema gibi ressamların 'Yunan' resimlerinin çoğu bize fazlasıyla romantik görünse de yapıldıkları zamanda Yunan idealine ulaşmanın bir aracı olarak çok önemsenmişlerdir.

Bu baş döndürücü Victoria dönemi Yunancılığı (Helenizm)[8] 1. Dünya Savaşı ile sarsılmıştır. Gallipoli'de ölmek için Çanakkale Boğazı boyunca yolculuk ederek kendilerini Truva'da sava-

[8] Helenistik, MÖ 330 (Makedonya'nın Yunanistan üzerindeki egemenliği) ile MÖ 31 (Romalıların tüm Yunanistan'a yerleşmeleri) arasındaki döneme verilen isimdir. (çev.)

şıp ölen Yunan kahramanlarının yeniden beden bulmuş hali gibi hisseden gençlerin bu hevesini savaşın kendisi kırdı. Gazilerden biri olan Ronald Knox bu durumla ilgili daha sonraları şöyle yazdı:

> Yüce tanrı Pan ve sembolize ettiği dünya artık yok; ona asla tekrar kavuşamayız. Ve ben bunu Çanakkale Boğazı'nı gördüğümde anladım. Orası bana *Argo* gemisini hatırlatmadı, Truva'yı da... 15 yıl önce orada savaşarak ölen yurttaşlarımı, aynı dili konuştuğum yurttaşlarımı anımsattı yalnızca.

Ancak kuzey Avrupa'nın Yunan mitolojisine olan ilgisi 1918'de tamamen yok olmadı: 20. yüzyıldaki Yunan mitolojisi saplantılarından en ilgi çekicisi, psikanalizin babası olarak kabul edilen Sigmund Freud'unkidir. Yunan mitlerinin evrensel insani temalara dokunduğunu savunan Freud, onlara çok büyük önem vermişti; bu mitlerde kendi savlarının öngörülerini ve kanıtlarını bulmuştu. Freud, yayınlanmış tüm eserlerinde mitlere fazlaca gönderme yapar. Örneğin Freud hastalarının bilinçaltı arzularını ortaya çıkarma tekniğini Odysseus'un yeraltında karşılaştığı hayaletleri kurban kanı içirerek konuşmaya ikna etmesine benzetir. Oidipus ismini de bu kadar meşhur kılan onun bu isimde bir kompleks türü ortaya atmasıdır. Bu kompleks küçük erkek çocuklarının çoğunda görülen anneye düşkünlük ve ona aşık olma hali ile sonunda babayı yoğun bir biçimde kıskanmaya kadar giden durumu açıklar. Freud bu kompleksin kendisinde de olduğunu elbette kabul etmiştir ve kendisini Oidipus ile özdeşleştirmiştir. Freud çok tutkulu bir Yunan, Roma ve Mısır uygarlıkları koleksiyoncusuydu ve arkadaşları ile hastaları ona Oidipus ya da Sfenks gibi figürlerin temsillerini hediye ederlerdi. Ellinci yaş gününde Freud'un arkadaşları ona bir yüzünde kendi portresi diğer yüzünde ise Oidipus ve Sfenks'in olduğu bir madalyon hediye ettiler. Ayrıca madalyonun üzerinde

Sophokles'in 'Oidipus Tyrannos'undan (Kral Oidipus) şu dizeler yazılıydı: "bu meşhur bilmeceyi çözen, insanların en güçlüsüdür".

20. yüzyıl boyunca Yunan mitleri şairler ve yazarlara esin kaynağı olmaya devam etti. Örneğin 1922'de James Joyce Odysseus'un on yıl süren eve dönüş yolculuğunda yaşadıklarını Dublin'deki İrlandalı bir Yahudi'nin bir gününe sıkıştırarak anlattığı *Ulysses*'i yayınladı; kitapta rüzgârların kralı olan Aiolos kitlelerin genel fikirlerini belirleyen bir gazete editörü, Sirenler bir çift barmeid ve insanları domuza çeviren Kirke de bir genelev patroniçesidir. Yunan mitleri T. S. Eliot için de oldukça önemliydi. Onun *Waste Land*'indeki ana karakter kör kâhin Teiresias'tır. Ayrıca 20. yüzyılda çeviriler ve uyarlamalar da devam etmiştir. 1944'te Sophokles'in meşhur *Antigone*'sinin yeni versiyonunu Fransız drama yazarı Jean Anouilh yazmış ve ana tema olarak, çağdaş politikaya uygun bir biçimde, bireysel vicdanın devletin kanunlarıyla çatışmasını ön plana çıkarmıştır. Şüphesiz tüm bu çeviri ve uyarlamaların en şairanesi Sophokles'in *Oidipus at Colonos*'unu uyarlamış olan W. B. Yeats'inkidir. Şiirin üçüncü kıtasında Yeats kitabın başlarında anlattığımız Demeter ile Persephone'nin öyküsüne çok canlı ve çarpıcı bir biçimde değinir:

> Altın sarısı çiğdemlerin ve nergislerin açtığı,
> Gri yapraklı zeytin ağaçlarının arasında parıldayan
> suyun güzelliğiyle sarhoş ettiği,
> Bir çiçek koparıp
> kaybettiği kızı için ağıtlar yakan yüce anayı,
> Ve mebzul Kephisos'u[9] görerek
> bu yerden geçen ve geçmiş olanlar
> En muhteşem manzarayı görmüş olurlar.

---

[9] Kephisos Narkissos'un babası ve Yunan nehir tanrısıdır. (çev.)

Frederic Leighton'un Tutsak Andromakhe'si *(üstte) Truva'nın düşüşüyle birlikte Hektor'un karısı kölelik cezasına çarptırılmış, çeşmede tecrit edilmiş, yapayalnız ve trajik bir biçimde ayakta duruyor, 1888 dolayları.*

Frederic Leighton'un Agamemnon'un mezarının başında Elektra'sı *(solda) Babasının mezarı başındaki Elektra'nın çektiği acı koyu renkli kıyafetiyle vurgulanmış, 1869 dolayları.*

Pişmiş Sfenks *Oidipus efsanesinden etkilenen Sigmund Freud'un sanat koleksiyonundan bir parça. Güney İtalya-Yunan, MÖ 400 dolayları.*

20. yüzyılın sonunda bile Yunan mitlerinin cazibesi devam etmiştir. Eski öyküler yeni kılıklara girerek de olsa tekrar karşımıza çıkmaktadırlar; Herakles günümüzde Superman'dir, modern *Odysseia* 'Startrek'deki yıldız gemisi *Enterprise*'ın yolculuğudur. Mitlerin günümüzde de tekrar tekrar yazılıp kullanılması, onların yaratıcı mirasının gücünü kanıtlar niteliktedir.

İlave Okumalar İçin Öneriler

Yunan mitlerini öğrenmenin en doğrudan ve en eğlenceli yolu onları Yunanlar ve Romalılar tarafından yazıldıkları haliyle okumaktır. Pek çok Yunan ve Latin edebiyatı eserinin (İngilizce) çevirisi mevcuttur. Loeb Classical Library hem orijinal dili hem de İngilizce çevirisini içeren kitaplar yayınlamaktadır. Çevirilerin pek çoğu eskiden kalma olduğu için dilleri bazen çok eski gelebilir, ama az da olsa Yunanca veya Latince bilen ve bazen orijinalinde ne dendiğini kontrol etmek isteyen okuyucular için oldukça kullanışlıdır. İnsanların çoğu için Penguin Classics hem daha ucuz hem de daha güncel bir seçenektir. Penguin Classics'te önemli eserlerin pek çoğu mevcuttur ve yanında taşıyarak okuması da oldukça kolaydır. *İlyada* ve *Odysseia*'nın çevirileri diğer Yunan tragedyalarından çok daha başarılıdır. Bu tragedyaların daha şiirsel çevirileri için D. Grene ve R. Lattimore'un yazdıkları *The Complete Grek Tragedies* önerilebilir. *İlyada*, *Odysseia* ve tragedyalar dışındaki en önemli klasik kaynak kuşkusuz Ovid'in *Metamorphoses*'ıdır. Bu eserin de en kolay

ulaşılabilir çevirisi yine Loeb'de mevcuttur. Yunan mitlerine Yunan sanatı aracılığıyla da erişilebilir; bu konuda kayda değer bir kaynak olarak T. H. Carpenter'ın *Art and Myth in Ancient Greece* (Londra, 1989) kitabı önerilebilir.

Yunan mitolojisine dair pek çok sözlük de mevcuttur. *Oxford Classical Dictionary* (3. baskı, Oxford, 1999) mitolojik karakterlerin yanı sıra klasik yazarlar ve tarihsel figürler hakkında da kısa bilgiler içermektedir. Ancak daha renkli ve çok daha fazla bilgilendirici olan P. Grimal'ın *The Dictionary of Classical Mytology*'sidir (İngilizce çeviri, Oxford, 1986). Bu eser tüm ana ve ara mitolojik karakterlerin öykülerini detaylı bir biçimde anlatır, soyağaçları verir ve pek çok iyi seçilmiş resim içerir. Uluslararası bir sanat tarihçileri ve arkeologlar yazar takımının oluşturduğu *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* (LIMC) ise Yunan ve Roma mitolojisi karakterlerinin tüm sanatsal temsillerini içerir ve ayrıca edebi kaynakları da özetler.

Farklı yaş gruplarına hitab ederek Yunan mitlerini anlatan da pek çok kitap bulunmaktadır; bunların hepsi kitapçılarda ya da kütüphanelerde kolaylıkla bulunabilir ve aralarından seçim yapmak kişisel tercihe bağlıdır. Mitlerin yorumlanmasında Fransızlar alana hâkimdir: R.L. Gordon'un editörlüğünü üstlendiği *Myth, Religion and Society* (Cambridge, 1981) ve J. Bremmer'ın editörlüğünü üstlendiği *Interpretations of Greek Myhtology* (Londra, 1988) ile R. Buxton'ın *From Myth to Reason* (Oxford, 2001)'ı günümüz fikriyatıyla ilgili oldukça iyi birer giriş niteliğinde olan makalelerdir. Ayrıca mitlerde kadınların rolü üzerine aydınlatıcı bir giriş için M. Lefkowicz'in *Women in Greek Myth* (Bristol Classical Press, 1995)'i de yararlı bir kaynaktır.

Dizin

Admetus, 33, 90
Aeaea, 69
Aeetes, 89, 92, 93
Agave, 104, 106
Aigeus, 37, 40-42, 44
Aigisthos, 61-63
Aiolia, 68, 69
Aiolos, 68, 69, 120
Aithra, 37-39
Akhilleus, 15, 16, 48, 52, 53-59, 73, 78, 90
Akrisios, 97, 100-01
Aktaion, 104
Alkestis, 33
Alkmene, 23
Altın Post, 89, 92-94
Amazonlar, 28, 44, 58, 116
Andromeda, 98, 100
Antaios, 31, 34
Antigone, 108, 111-13, 120
Antinous, 86
Antiope, 44
Aphrodite, 17-18, 20, 21, 49, 50-51, 61, 79, 104
Apollon, 16, 19- 21, 33, 34, 53, 75, 86
Ares, 18, 20-21, 79, 89, 104
Arete, 78
Argo, 90-93, 119
Argonautlar, 90, 92-93
Ariadne, 13, 42, 44
Artemis, 19, 20, 26, 52, 104
Athena, 14, 18-19, 24, 40, 49, 50, 58, 59, 76-82, 86, 87, 90, 91, 92, 96, 100, 104, 105
Atlas, 30
Atreus, 61, 62
Autonoe, 104
Briseis, 54
Busiris, 31, 33
Danae, 97, 98, 100
Delphoi, 16, 24, 33, 34, 103, 107, 108, 110
Demeter, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 120
Demodokos, 78-79
Demophon, 10
Diomedes, 28, 52, 54, 55
Dionysos, 13, 22, 44, 104, 106, 116

Dolon, 54, 55
Elektra, 62
Elpenor, 71, 73
Epidauros, 38
Eris, 49, 50
Erymanthos yabandomuzu, 26
Eteokles, 108, 111-113
Eumaios, 81-83, 86
Europa, 103
Eurykleia, 84, 85, 87
Eurylokhos, 70
Eurymakhos, 86
Eurystheus, 26, 27, 30
Eurytion, 29
Gaia, 17, 30, 31, 34
Girit boğası, 27
Gorgonlar, 98, 100
Hades, 9, 10, 18, 30, 45, 53
Haimon, 113
Harmonia, 104
Harpyalar, 91-92
Hekabe, 50
Hektor, 55, 56, 57, 59
Helen, 15, 44, 51, 59, 80, 90
Hephaistos, 18, 19, 21, 26, 55, 57, 92, 93
Hera, 17, 18, 23, 24, 28, 30, 49, 50, 104
Herakles, 15, 23, 24, 26-35, 37, 38, 40, 45, 48, 73, 90, 107, 122
Hermes, 10, 19, 21, 22, 30, 49, 50, 56, 70, 71, 76, 98
Hesiodos, 15
Hesperidler, 30-32
Hestia, 18
Homeros, 9, 13, 16, 20, 48, 118
İason, 89-90, 92-94
İokaste, 107, 108, 110
İolaos, 24
İphigeneia, 52, 62, 117
İphikles, 23
İris, 56
İsmene, 108, 111
İthaka, 51, 61, 65, 68, 71, 75, 76, 79-83
Kadmos, 92, 101, 102, 103, 105
kâhin, 31, 52, 59, 71, 90, 91, 107, 111, 113, 120
Kalkhas, 52, 53
Kalypso, 76, 79, 80
Kassandra, 59
kehanet, 33, 34, 111
kentaurlar, 14, 36, 43, 44
Kerberos, 29, 30
Kerkyon, 40, 42
Keryneia geyiği, 26
Kharybdis, 73, 75
Kirke, 69-73, 75, 76, 120
Kleisthenes, 45
Klytaimnestra, 53, 61, 62, 63, 72
Korinthos, 38, 94, 107, 108, 110
Kreon, 108, 110-113
Krommyonia domuzu, 39, 42
Kronos, 17, 18
Kykloplar, 65-68, 70, 76
Laertes, 72, 80, 90
Laios, 107, 108, 110
Laokoon, 59
Leda, 51
Lemnos, 21
Lernalı Hydra, 24
Leto, 19
Lotus Yiyenler, 65, 118
Marathon, 28, 40, 41, 42, 46
Medeia, 40, 89, 92, 93, 94
Medusa, 95, 96, 98
Melantheus, 82
Menelaos, 44, 51, 52, 61, 80
Minos, 41, 42, 93
Naksos, 44
Nausikaa, 77, 78
Neoptolemos, 52, 58, 59, 73

Nessos, 35
Nestor, 80
nympha, 16, 48, 76, 77, 80
Odysseus, 35, 51, 52, 54, 55, 58, 61, 65-87, 90, 118, 119, 120
Oidipus, 16, 103, 107-12, 117, 119-21
Olympos, 10, 16, 30, 35, 50
Orestes, 13, 62
Orpheus, 90
Orthos, 29
Palamedes, 51
Paris, 49, 50, 51, 58
Patroklos, 55, 56, 57
Peirithoos, 44
Peleus, 48, 50, 52, 53, 57, 90
Pelias, 89, 94
Penelope, 65, 72, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87
Penthesileia, 58
Pentheus, 104
Persephone, 9, 10, 11, 12, 14, 19, 30, 44, 71, 120
Perseus, 97, 98, 100, 101
Phaiakialılar, 76-79
Philoetius, 86
Philoktetes, 35
Phineus, 91
Phriksos, 89
Polybos, 107, 110
Polydektes, 97, 98, 100
Polyneikes, 108, 111, 112
Polyphemos, 66, 67, 76
Poseidon, 17, 18, 21, 37, 41, 48, 59, 66, 76, 91, 98
Priam, 50, 55, 56, 59
Prokrustes, 40, 42
Prometheus, 48
Pylades, 62
Rhea, 17
Semele, 104, 106, 117
Sfenks, 107-109, 119, 121
Sinis, 38, 42
Sinon, 58, 59
Sisyphos, 73
Skiron, 40, 42
Skylla, 73, 74, 75, 79
Skyros, 45, 46, 52
Stymphalos kuşları, 26
Tahta At, 58
Talos, 93
Teiresias, 71, 72, 75, 108, 110, 113, 120
Telemakhos, 52, 65, 80, 82, 83, 85, 86
Tenedos, 58, 59
Teselya, 33, 90, 98
Thebai, 15, 71, 92, 103-108, 110-113
Theseus, 7, 14, 28, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 111, 112
Thetis, 16, 48, 50, 52, 55, 57, 58
Thrinakie, 72, 75
Thyestes, 61
Triton, 31
Truva, 7, 15, 16, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 65, 74, 78, 80, 116, 118, 119
Tyndareus, 51
Uranos, 17, 18

Dünya Mitleri 2

Yunan Mitleri

Lucilla Burn

Yunan mitlerinden en çarpıcı ve heyecan verici kesitler anlatılırken, Truva Savaşı, Odysseus'un maceraları, Oidipus'un trajedisi ile kahramanlar Herakles, Theseus, Perseus ve Iason'un maceralarının yüzyıllardır kaybolmayan büyüsü satırlarımıza taşınıyor. Yazar, Olympos tanrıları ile tanrıçalarının karmaşık panteonunu, onların tutumlarını, soyağaçlarını, kimi zaman gülünç olan ilişkilerini ve karakterlerini tasvir ederken, bu karakterleri yaratan antik kültürün sanat eserlerinden de yararlanıyor. Son bölümde ise Yunan mitlerinin Boticelli'den Freud'a etkisini ve gücünü göstermiş yaratıcı mirası yeniden inceleniyor.

KİTAP

9 786055 738303

www.phoenixkitap.com